

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue

Arviointikertomus 2024

Tarkastuslautakunta 14.5.2025 § 46

Aluevaltuusto 02.06.2025 § 45

Sisällysluettelo

1. Puheenjohtajan katsaus	3
2. Tarkastuslautakunnan arviointitoiminta.....	4
3. Arviointikertomuksen 2023 havaintojen seuranta	6
4. Strategian toteutuminen	13
4.1. Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö	14
4.2. Turvallisuus ja laatu Pohjoismaiden huippua	15
4.3. Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät	16
4.4. Resurssit käytetään vaikuttavasti	17
5. Talouden toteutuminen	18
6. Toimialojen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	23
6.1. Asiakas- ja resurssikeskus	24
6.2. Koti- ja asumispalvelut.....	26
6.3. Psykososiaaliset palvelut.....	28
6.4. Kuntoutus.....	31
6.5. Sosiaali- ja terveystieteiden keskus	34
6.6. Sairaalapalvelut	35
6.7. Aluehallinto	38
6.8. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus	40
7. Arviointiohjelman 2024 mukaiset arviointikohteet	43
7.1. Pohjanmaan pelastuslaitos.....	43
7.2. Terveystieteiden keskuspalvelut – peruspalveluiden vahvistaminen.....	50
7.3. Lastensuojelu.....	58
7.4. Lasten ja nuorten psykososiaaliset palvelut	63
Allekirjoitukset	71

1. Puheenjohtajan katsaus

Tämä on toinen kerta, kun nykyinen tarkastuslautakunta arvioi Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumista hyvinvointialueella, toiminnan järjestämistä tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla sekä talouden tasapainotuksen toteutumista. Tarkastuslautakunta on tehtävässään tavannut hyvinvointialueen vastuuhenkilöitä ja käynyt tutustumassa Vaasan terveystalokseen H-talossa. Lautakunta sai tutustumiskäynnillä mielestäni hyvän kuvan siitä, miten toimintaa on tehostettu ja jopa parannettu asiakkaan näkökulmasta.

Suureen muutokseen joutunut koko sosiaali- ja terveystoimi sekä pelastustoimi ovat käsitykseni mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueella hyvin määrätietoisesti ottaneet käyttöön uusia menetelmiä, jotta kustannustehokkuutta voidaan nostaa. Näinkin suureen muutokseen menee varmaankin vuosia. Olen toiveikas, että projekti onnistuu ja, että hyvinvointialue voisi suunnata resursseja enemmän muutosprosesseihin ja tätä kautta edelleen vähentää menoja.

Valitettavasti hyvinvointialueen talous näyttää edelleenkin miinusmerkkistä tulosta, vaikka vuoden 2024 tulos olikin noin 10 milj. euroa parempi, mitä talousarviossa oli suunniteltu. Niin kauan, kun hyvinvointialueella on kattamatonta alijäämää alue ei myöskään voi tehdä uusia investointeja, joihin vaaditaan valtiovarainministeriön lainanottovaltuutus. Tämä on aluehallituksen ja -valtuuston tiedostettava. Olen toiveikas, että aluehallituksen- ja valtuuston hyväksymät sopeuttamistoimet purevat suunnitelmien mukaisesti.

Tätä tekstiä kirjoittaessani valitsemme parin päivän päästä valtuutetut aluevaltuustoon ja haluan toivottaa kaikki uudet valtuutetut tervetulleiksi aluevaltuuston työhön. Haasteita riittää myös tuleville vuosille. Haluan omasta puolestani kiittää tarkastuslautakunnan tarkastuspäällikköä, sihteerä ja jäseniä kuluneesta kaudesta. Toivotan kaikille hyvää kesää ja kestävyyttä tuleville vuosille – työ ei ole helppoa, mutta yhdessä pystymme löytämään parhaat keinot toiminnan kehittämiseksi.

Mikael Gädda

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

2. Tarkastuslautakunnan arviointitoiminta

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on hyvinvointialuelain 125 §:n mukaan arvioida, ovatko aluevaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet hyvinvointialueella ja hyvinvointialuekonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tehtävänä on myös arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä taloussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden riittävyyttä talouden tasapainotuksen kannalta.

Tarkastuslautakunnan muita lakisääteisiä ja hallintosäännöstä tulevia tehtäviä ovat muun muassa tilintarkastusyhteisön valinnan valmistelu, päätösehdotus tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille sekä sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamisen valvonta. Tarkastuslautakunta ja sen alainen ulkoisen tarkastuksen yksikkö ovat toimivasta johdosta ja muusta organisaatiosta riippumattomia. Ulkoisesta valvonnasta vastaavat tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja.

Pohjanmaan hyvinvointialueen tarkastuslautakunta on laatinut syksyllä 2023 jäljellä olevalle toimikaudelle 2023–2025 arviointisuunnitelman, jota tarkentaa vuosittainen arviointiohjelma. Arviointi kohdennetaan hyvinvointialueen strategian, aluevaltuuston asettamien sitovien tavoitteiden ja hyvinvointialueen asukkaiden sekä asiakkaiden kannalta olennaisiin toimintoihin ja palveluihin.

Tarkastuslautakunnan arviointitilaisuuksissa, joihin kutsutaan kuultavaksi asiantuntijoita arviointiohjelman mukaisista kohteista, saadaan tietoa muun muassa kohteille etukäteen toimitettuihin kysymyksiin. Tarkastuslautakunnan arvioinnin tietolähteinä ovat myös talousarvio ja taloussuunnitelma, tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelma, tilinpäätös- ja toimintakertomustiedot, toimielinten päätökset ja tilintarkastajan raportointi. Arviointiohjelman 2024 arviointikohteista laaditut tekstit ovat oikeellisuuden osalta varmistettu tarkastuslautakunnassa kuulluilta kohteen asiantuntijoilta.

Tarkastuslautakunta antaa aluevaltuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään aluevaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Aluehallitus antaa aluevaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomuksessa esitetyt havainnot ja suositukset antavat aihetta.

Vuoden 2024 arviointikertomuksen lisäksi tarkastuslautakunta on antanut syyskuussa 2024 aluevaltuustolle tiedoksi selvitysraportin Pohjanmaan hyvinvointialueen valtuustoryhmätuen prosessista. Arvioinnin kohteena prosessista oli tuen hakeminen ja raportointi tuen käytöstä.

Aluevaltuusto valitsi kokouksessaan maaliskuussa 2022 tarkastuslautakuntaan toimikaudeksi 2022–2025 yhdeksän varsinaista jäsentä ja heille jokaiselle henkilökohtaisen varajäsenen. Tarkastuslautakunnan jäsenet ovat lueteltu taulukossa 1.

Taulukko 1. Tarkastuslautakunnan kokoonpano.

Varsinaiset jäsenet

Gädda Mikael, puheenjohtajana
Tuomela Antti, varapuheenjohtaja
Hokkanen Heimo
Häggblom Kari
Jusslin Gunilla
Kloo Barbro
Mäkynen Jukka
Palm Maria
Strandberg Hanna

Varajäsenet

Nedergård Kenth
Ahopelto Johanna
Kaunismäki Pihla
Ikola Kirsti
Pellfolk Linda
Erickson Sture
Eerola Ilmo, 12.6.2023 alkaen
Bergman Ove
Holmgård Kenneth

Tarkastuslautakunnan esittelijänä on toiminut tarkastuspäällikkö Margit Tammelin ja pöytäkirjanpitäjänä johdon assistentti Christina Sundqvist. Tarkastuslautakunta on pitänyt yhteensä 10 kokousta syyskaudella 2024 ja kevätkaudella 2025 vuoden 2024 toiminnan ja talouden arviointia, lakisääteisiä sekä hallintosäännöstä tulevia tehtäviä varten.

Pohjanmaan hyvinvointialueen ulkoisen valvonnan yksikkö valmistelee tarkastuslautakunnan käsiteltäväksi tulevat asiat ja avustaa lautakuntaa toiminnan ja talouden arviointitehtävissä. Ulkoisen valvonnan yksikkö on oikeutettu tekemään toiminnan ja talouden tarkastuksia tilintarkastajan kanssa sovittavalla tavalla ja lautakunnan hyväksymän työohjelman mukaisesti. Ulkoisen valvonnan yksikössä toimii tarkastuspäällikkö.

Tilintarkastajan tehtävänä on hyvinvointialuelain 127 §:n mukaan toukokuun loppuun mennessä tarkastaa julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös. Aluevaltuusto on valinnut Pohjanmaan hyvinvointialueen tilivuosien 2023-2025 tilintarkastajaksi KPMG Oy Ab:n. Vastuunalaisena tilintarkastajana on JHT, HT Martin Slotte.

Pohjanmaan hyvinvointialueen tarkastuslautakunta

Eturivissä vasemmalta oikealle: jäsen Jusslin Gunilla, varapuheenjohtaja Tuomela Antti, puheenjohtaja Gädda Mikael, jäsen Kloo Barbro ja jäsen Palm Maria. Takarivissä vasemmalta oikealle: jäsen Hokkanen Heimo, varajäsen Holmgård Kenneth, jäsen Häggblom Kari, jäsen Mäkyinen Jukka ja sihteeri Sundqvist Christina. Kuvasta puuttuvat jäsen Strandberg Hanna ja tarkastuspäällikkö Tammelin Margit.

3. Arviointikertomuksen 2023 havaintojen seuranta

Hyvinvointialuelain 125 §:n mukaan aluehallitus antaa lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Aluevaltuusto käsitteli ja merkitsi tarkastuslautakunnan vuoden 2023 arviointikertomuksen tiedoksi kokouksessaan 10.6.2024. Aluehallitus päätti kokouksessaan 16.9.2024 antaa aluevaltuustolle arviointikertomuksen toimenpide-ehdotuksiin selvityksen.

Tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa 2023 antamista 14 suosituksesta on 3 toteutunut, 8 etenee ja 3 on ajankohtainen edelleen. Suositusten toteutumisen tarkastelussa on otettava huomioon, että suositukset saattavat vaatia toteutuakseen vuotta pidemmän ajan. Suositusten toteutumisen arviointi perustuu aluehallituksen antamaan lausuntoon, toimielinpäätöksiin ja asiakirja-aineistoihin.

Tarkastuslautakunnan havainnot, suositukset ja toteutumisen arviointi sekä aluehallituksen selvitys

Taulukko 2. Aluehallituksen lausunto Pohjanmaan hyvinvointialueen tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen 2023 havaintoihin ja suosituksiin sekä toteutumisen arviointi.

Strategian toteutuminen		
Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
1. Aluevaltuuston 12.9.2022 § 79 päätöksellä hyvinvointialue-strategian toteutumisen seurantaan on asetettu yhteensä 39 mittaria.	Tarkastuslautakunta suosittelee sisällyttämään mittareille määritellyt tavoitearvot strategian raportointiin, että onnistumista voidaan arvioida. → Edelleen ajankohtainen	Tavoitearvot voidaan sisällyttää strategian raportointiin.
2. Tilinpäätöksessä 2023 strategisten tavoitteiden mittarien toteumat osoittavat vihreiden liikennevalojen mukaan pääosin positiivista tulosta. Mittarin toteuman luokittelussa on käytetty liikennevalomallia.	Tarkastuslautakunta suosittelee, että liikennevalomallissa käytettyjen värien merkitys avataan raportoinnissa sanallisesti. → Edelleen ajankohtainen	Sanallinen selitys mittareiden tuloksista on suunnitteilla ja tämä tulee käyttöön ensi talous-arviosta lähtien.
3. Tilinpäätöksessä 2023 strategisten tavoitteiden toimenpiteiden edistymiset osoittavat pääosin positiivista tulosta eli toimenpide on valmis tai etenee suunnitellusti. Toimenpiteiden analysoinnissa on kuvattu tehtyjä toimenpiteitä.	Tarkastuslautakunta suosittelee, että toimenpiteiden analysoinnissa kuvataan selkeästi myös toimenpiteet, jotka ovat kesken tai aloittamatta sekä näiden mahdolliset vaikutukset strategisten tavoitteiden toteutumiseen kokonaiskuvan saamiseksi toimenpiteen edistymisestä ja vaikutuksesta. → Toteutunut	Kehitysehdotus on hyvä ja otetaan käyttöön vuoden 2024 toiminta-kertomuksessa.

Talouden toteutuminen		
Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
4. Tilikauden 2023 tulos oli 38,0 milj. euroa alijäämäinen. Hyvinvointialueita ohjaava lainsäädäntö edellyttää, että talouden tulee olla tasapainossa vuoteen 2026 mennessä. Aluevaltuusto on 12.6.2023 § 39 hyväksynyt Pohjanmaan hyvinvointialueen vuosien 2023–2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman, joka sisältää muun muassa talouden tilannekuvan, sopeuttamistason, hyvinvointialueen toimintaympäristö- ja megatrendi-analyysin ja ohjelman toimenpiteet. Maaliskuussa 2024 päivitetty sopeuttamistaso vuosina 2023–2026 on yhteensä 77 milj. euroa, josta tilikauden 2023 sopeuttamistaso 10 milj. euroa on toteutunut. Kertynyt ylijäämä suunnitelma-kauden lopussa vuonna 2026 on noin 5 milj. euroa.	Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä sekä päätetyissä että tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman toimenpiteissä pysymistä sekä tarkan taloudenpidon ja -seurannan noudattamista. Lisäksi tarkastuslautakunta suosittelee sopeuttamisohjelman kehityskohteiden toimenpiteiden edistymisen raportoimista siten, että on mahdollista arvioida säästötoimenpiteiden toteutumista. → Etenee	Vuodesta 2024 lähtien toimenpiteet ja niiden vaikutukset raportoidaan säännöllisesti. Tämä tehdään nykyisin myös ministeriöön.

Toimialojen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen		
Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
5. Tilinpäätöksessä tavoitteen toteumaa, mittarin ja toimenpiteen tilaa luokiteltiin sekä liikennevalomallilla että sanallisesti. Vihreä väri kuvasti valmista ja keltainen väri käynnissä olevaa. Mittarin tilana oli käytetty myös punaista väriä, mistä ei ollut sanallista luokittelua. Seitsemästä (13 %) mittarista puuttui tavoitearvo ja kuudesta (11 %) mittarista toteuma-arvo. Osasta mittareista puuttui mittarin yksikkö tai mittarin esittämistapa ei ollut muutoin riittävän ymmärrettävä. Sitovan tavoitteen toteutumisen edellytys tai luokittelu käynnissä olevaksi jäi osittain avoimeksi. Tuleeko tavoitetaso saavuttaa kaikissa mittareissa, että sitova tavoite on valmis?	Tarkastuslautakunta suosittelee tarkentamaan toiminnallisten tavoitteiden esittämistä ja avaamaan sanallisesti luokittelujen kriteerit. → Edelleen ajankohtainen	Toimialojen tavoitteita ja mittareita on vielä kehitettävä. Yksi syy tavoitearvon puuttumiseen voi olla se, että toiminta ja organisaatio ovat uusia, minkä vuoksi tavoitearvoa on vaikeaa vahvistaa. On myös voitu valita mittari, jota ei joissain tapauksissa voi raportoida numeerisesti. Mikäli tarkoitetaan toimialojen tavoitteita ja mittareita, toimialajohtajat tarvitaan mukaan näiden kehittämiseen.

Hankinnat		
Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
6. Pohjanmaan hyvinvointialueen hankintoja ohjaa tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan muun muassa laki julkisista hankinnoista, jota täsmentää Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän hallituksen 25.10.2021 § 67 hyväksymä hankintaohje ja 16.12.2021 § 102 hyväksymä hankintoja koskeva päätösvalta.	Tarkastuslautakunta suosittelee hankintaohjeen ja hankintoja koskevan päätösvalan ohjeen päivittämistä välttämättömin teknisin korjauksin. → Toteutunut	Uusi Pohjanmaan hyvinvointialueen hankintoja koskeva päätösvalta on hyväksytty aluehallituksessa 4.4.2022. Sitä on noudatettu tähän asti, ja päivitetty versio päätösvalta-asiakirjasta ja itse hankintaohjeista tuodaan aluehallituksen päätettäväksi syksyllä 2024. Päivityksessä ohjeita selkeytetään entisestään hyvinvointialueen organisaatorakenteen pohjalta.
7. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialue on Länsi-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvana hyödyntänyt yhteistyötä terveydenhuollon tarvikkeiden hankinnoissa.	Tarkastuslautakunta suosittelee kartoittamaan hankinta-yhteistyön laajentamisen ja kehittämisen mahdollisuuksia yhteistyöalueella. → Etenee	Aluevaltuusto on 10.6.2024 § 36 hyväksynyt Länsi-Suomen yhteistyöalueen yhteistyösopimuksen 2024–2025. Yhteistyösopimuksessa on vahvistettu viisi strategista menestystekijää ja niiden alaisia erilaisia asiakokonaisuuksia. Hankinnat sisältävät asiakokonaisuuteen 2 a, tiivistyvä hankinta-yhteistyö. Hyvinvointialueiden hankintapäälliköt ovat asiakokonaisuuden vastuuhenkilöitä, Satakunnan hyvinvointialue toimii kokoonkutsujana. Nykytilanteessa hankintojen YTA-työryhmä etsii ensimmäistä yhteistä hankintakohdetta.
8. Kehittämiskohteena hankintayksikössä todetaan olevan kilpailutuskalenterin käyttöönotto kilpailutusten suunnittelun avuksi ja toimittajien tietoisuuden lisäämiseksi tulevista kilpailutuksista. Lisäksi viestiminen hyvinvointialueen verkkosivuilla suunnitteilla olevista hankinnoista ja myös voimassa olevista sopimuksista vahvistaisi hankintayksikön mukaan hyvinvointialueen houkuttelevuutta ja avoimuutta.	Tarkastuslautakunta suosittelee panostamista viestintään markkinatoimijoiden tietoisuuden lisäämiseksi hyvinvointialueen tulevista hankinta-aikeista. → Etenee	Kehitystyötä tehdään, jotta löydetään tarkoitusta varten sopivin alusta ja sisältö. Samalla toteuttamista varten tarvitaan myös yksi tai useampi yhteistyökumppani, näitä ovat luultavasti viestintäyksikkö ja hyvinvointialueen tukiyhtiö 2M-IT.

Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
9. Hankinta- ja logistiikkayksikössä toiminnan merkittävimpana haasteena nähdään tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan hankintaprosessin suunnitteluvaiheessa tapahtuva palvelukuvauksen laadinta, josta vastaa hankinnan toimeksiantaja. Mikäli kokonaiskuva palvelun sisällöstä puuttuu eikä hankinta-kohdetta koskevia vaatimuksia pystytä määrittelemään saatetaan hankintaprosessin aikataulun venyessä ja edellisen sopimuskauden päättymisen lähestyessä päätyä vanhentuneiden palvelukuvausten kopiaointiin. Tämä haaste on riskikartoituksessa luokiteltu lisäkustannuksia aiheuttavaksi.	Tarkastuslautakunta korostaa, että hankinnan tavoitteena on vastata hyvinvointialueen tunnistamaan ja määrittelemään tarpeeseen ja suosittelee täten varmistamaan, että hankinta-prosessin suunnitteluvaihe on aikataulutettu, organisoitu ja vastuutettu. → Etenee	Hankintojen prosessikuvauksia on laadittu osana prosessien kehitystyötä organisaatiossa. Työn aikataulutus, organisointi ja vastuunjako tehdään aina osana hankintaprosessin alkuvaihetta. Monimutkaisissa, toimialat ylittävissä hankinnoissa työryhmistä tapaa tulla isoja, mikä aiheuttaa usein haasteita vahvistetulle aikataululle. Joidenkin palvelujen hankinnan osalta on myös haasteellista löytää resursseja, jotka voivat kuvata kohteen riittävän yksityiskohtaisesti ja löytää kustannustehokkaan mallin, joka soveltuu koko alueelle.

Omistajaohjaus

Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
10. Pohjanmaan hyvinvointialueen omistajaohjauksen asiakirjoja ovat hyvinvointialuestrategia, omistaja-ohjausstrategia, omistajaohjauksen periaatteet ja omistajaohjauksen ohje. Omistajaohjauksen keskeinen asiakirja on omistajaohjauksen ohje, jota sovelletaan tytäryhtiöiden lisäksi soveltuvin osin myös osakkuusyhteisöjen omistaja-ohjauksessa. Muita hyvinvointialueen omistajaohjauksen asiakirjoja ja toimenpiteitä ovat muun muassa perustamis-sopimukset, yhtiöjärjestys-määräykset, palvelujen tuottamista koskevat ja muut sopimukset, henkilövalinnat ja ohjeiden antaminen hyvinvointialuetta edustaville henkilöille. Muissa kuin tytäryhteisöissä omistajaohjauksen päätösvallan käyttö tapahtuu yhdessä muiden omistajien kanssa, mikä vaikuttaa omistajaohjauksen toteuttamiseen.	Tarkastuslautakunnan mukaan hyvinvointialueen tulee varmistua siitä, että omistaja-ohjauksen asiakirjat ja toimenpiteet toteuttavat parhaalla mahdollisella tavalla omistajan tahdon ja tavoitteiden huomioon ottamista yhteisön toiminnassa. → Toteutunut	Hyvinvointialueella on vain yksi tytäryhtiöksi luokiteltava yhtiö, viidestä (5) yhtiöstä hyvinvointialue omistaa yli 20 % osakkeista ja muista yhtiöistä vähemmän kuin 20 %. Tämä rajaa mahdollisuutta soveltaa omistaja-ohjauksen ohjetta suoraan sidos-yksiköihin, ohjetta sovelletaan kuitenkin joiltain osin. Omistaja-ohjausjaosto luokittelee kaikki yhtiöt oman sisäisen luokittelun mukaisesti merkittäviin, hyödyllisiin ja välttämättömiin yhtiöihin. Jaosto asettaa vuosittain toimintaa ja taloutta koskevat tavoitteet niille yhtiöille, jotka on määritelty merkittäviksi hyvinvointialueen toiminnalle. Näitä tavoitteita seurataan yhtiöiden neljännesvuosiraporteista, mistä tulee säännöllinen dialogi yhtiöiden kanssa. Omistajaohjausjaosto laatii näiden raporttien pohjalta vuosittain tiivistetyn raportin aluehallitukselle. Omistajaohjausjaosto nimeää vuosittain kaikille yhtiöille yhteys-henkilöt, joiden vastuulla on seurata yhtiön toimintaa säännöllisesti ja raportoida poikkeamista omistaja-ohjaukseen. Hyvinvointialueen tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman myötä sidosyksiköille asetetaan nyt sellaisia vaatimuksia, joita ei ole voitu ennustaa omistajaohjausasiakirjoja laadittaessa, ja siltä osin asiakirjoja voi olla tarpeellista arvioida ja päivittää.

Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
11. Vahva ja välittävä Suomi hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi julkisten hankintojen tehokkuuden parantaminen, minkä toimina on esitetty inhouse-yhtiöiden käytön rajaamista siivous-, taloushallinto-, ruoka- ja ICT-palveluissa sekä inhouse-yhtiön omistukselle asetettava 10 prosentin vähimmäis-omistusosuus. Inhouse-yhtiöhankintojen edellytyksiä on ohjelmassa tarkoitettu tiukentaa siten, että ne ovat mahdollisia vain, kun ne ovat kokonaistaloudellisesti markkinavaihtoehtoja edullisempia tai kun tähän on muu erityisen painava julkinen intressi. Hyvinvointialueella inhouse-yhtiöistä tehdyillä hankinnoilla on merkittävä rooli.	Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että saadun selvityksen mukaisesti inhouse-yhtiöitä koskevan lainsäädännön valmistelua seurataan ja että muutosten edellyttämiin järjestelyihin varaudutaan. Tarkastuslautakunta suosittelee tässä yhteydessä analysoimaan, onko inhouse-yhtiön muodossa tapahtuva toiminta kustannustehokasta, mitä vaihtoehtoja on ja mitä vaihtoehtojen vaikutukset ovat muun muassa huoltovarmuuteen. → Etenee	Omistajaohjausjaosto on tunnistanut sellaisia yhtiöitä, joiden osalta on syytä lisätä omistussuutta, ensisijaisesti hankintamäärien perusteella. YTA-yhteistyöalueella keskustellaan omistussuhteista sellaisissa yhtiöissä, joissa monet tai kaikki hyvinvointialueet ovat osaomistajia. Riippumatta siitä, millaisia muutoksia lainsäädäntöön tulee, on erittäin tärkeää, että jokainen sidosyksikkö voi harjoittaa kustannustehokasta toimintaa, joka hyödyttää omistajia verrattuna siihen, että sama palvelu ostettaisiin vapailta markkinoilta. Hankintalainsäädännön muutosten valmistelua seurataan omistajaohjausjaoston kautta. Merkittäville yhtiöille on asetettu selkeät säästö-tavoitteet hyvinvointialueen tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman kautta. Näitä seurataan omistajaohjausjaoston kokouksissa. Ruoka- ja puhdistuspalvelujen osalta laaditaan syksyllä 2024 konsulttityönä erilaisia vaihtoehtoja siitä, miten tätä palvelua tuotetaan jatkossa hyvinvointialueen tarpeisiin.

Henkilöstön saatavuus ja pysyvyys

Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
12. Pohjanmaan hyvinvointialueen strategisissa tavoitteissa painottuvat henkilöstön pito- ja vetovoimaa vahvistavat toimet. Pitkäjänteinen työ henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden varmistamiseksi on aloitettu ja paljon toimenpiteitä on käynnissä. Parhaillaan valmisteilla on Pohjanmaan hyvinvointialueen toimenpideohjelma alan veto- ja pitovoimasta.	Tarkastuslautakunta toteaa, että vastikään toteutettujen toimenpiteiden vaikutukset ovat todettavissa vasta myöhemmin. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että jo aloitettuja toimenpiteitä pito- ja vetovoiman vahvistamiseksi ja työhyvinvoinnin ylläpitämiseksi jatketaan. → Etenee	Pito- ja vetovoiman toimenpiteiden sekä työhyvinvoinnin edistämiseen tähtääviä toimenpiteiden toteutus ja suunnittelu jatkuu.

Hoidon saatavuus		
Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
13. Tarkastuslautakunnan havaintona on, että perusterveydenhuollossa, suun terveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa on lakisääteisten määräaikojen ylityksiä hoitopääsyssä.	Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueella on käytössä vaikuttavimmat keinot hoitojonojen purkamiseksi ja että toimenpiteitä hoidon saatavuuden parantamiseksi jatketaan tavoitteellisesti. → Etenee	Perusterveydenhuollon määräaikoja on parannettu, ja yhteiseen asiakas- ja potilasjärjestelmään siirryttäessä tulee myös uudet tarvittavat moduulit, joilla hoitotakuu rekisteröidään ja seurannasta tehdään luotettavampi. Suun terveydenhuollossa toimenpiteitä on suunnattu vahvasti jonojen vähentämiseksi. Toimintaa kuormittaa kuitenkin uusi asiakasvirta sitä mukaa kun jonoja lyhennetään, mikä vaatii enemmän panostusta ehkäiseviin toimenpiteisiin. Erikoissairaanhoidon osalta pitäisi löytää lisää tapoja vähentää hoitoon tulevien määrää ja turhaa odotusta. Erikoissairaanhoidon panostusten jälkeen TYÖOTE-malli auttaa siirrossa työterveyshuoltoon ja perusterveydenhuoltoon.
14. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan edellä kuvassa 2 ja taulukossa 12 esitetyt THL:n tiedot Pohjanmaan hyvinvointialueen hoitopääsykäyntien osuuksista hammaslääkärille eivät ole luotettavia. Hyvinvointialueella on kuusi eri asiakas- ja potilastietojärjestelmää, jotka ovat käytössä sosiaali- ja perusterveydenhuollon, suun terveydenhuollon sekä erikoissairaanhoidon yksiköissä. Suun terveydenhuollon yksiköiden eri järjestelmät ovat aiheuttaneet sen, että Pohjanmaan hyvinvointialueen käyntimäärät hammaslääkärille eivät ole rekisteröityneet virheettömästi THL:n rekisteriin. Koko hyvinvointialueella keväällä 2024 porrastetusti käyttöönotettava yhtenäinen asiakas- ja potilastietojärjestelmän odotetaan ratkaisevan tiedonsiirron haasteet.	Tarkastuslautakunta painottaa tietojen ja tiedonsiirtojen oikeellisuuden varmistamisen tärkeyttä järjestelmämuutoksen yhteydessä. → Etenee	Tietojen siirrossa kaikista potilastietojärjestelmistä THL:lle on ongelmia. Myös Lifecaressa on useita haasteita koskien tietojen siirtoa THL:lle. Myös sillä, miten tiedot dokumentoidaan järjestelmiin, on suuri vaikutus. Jos dokumentointia ei tehdä järjestelmän vaatimalla tavalla niin, että ne voidaan siirtää THL:lle oikein, tiedot ovat väärin THL:n raporteissa. Meillä on myös ongelmia perusterveydenhuollon ja hammashoidon jonojen osalta THL:n statistiikassa. Tämä johtuu dokumentoinnin ongelmista järjestelmissä. Nyt toivomme, että uuden järjestelmän myötä on helpompaa kouluttaa ja seurata, miten henkilöstö dokumentoi Lifecaressa. Silloin selviämme kuuden ohjeen sijasta yhdellä.

Tarkastuslautakunnan havainto	Tarkastuslautakunnan suositus ja arviointi	Aluehallituksen lausunto
		Hyvinvointialueella ei kuitenkaan ole henkilöstöä, joka voisi tukea henkilöstöä dokumentoinnissa, kun usein on kyse siitä, miten organisaatio tulkitsee eri asioita. Kyse ei siis ole ainoastaan teknisistä asioista. Esimerkiksi milloin lapsen hoito määritellään alkavaksi psykiatrian poliklinikalla? Alkaako hoito siitä, kun sairaanhoitaja ottaa ensimmäistä kertaa yhteyttä lapseen/perheeseen, vai ensimmäisestä tapaamisesta psykologin kanssa? Jos organisaatio katsoo, että hoito alkaa ensimmäisestä kontaktista psykologin kanssa, näyttäytyy odotusaika hoitoon hyvin pitkänä. Jos päätetään, että hoito alkaa ensimmäisestä kontaktista sairaanhoitajan kanssa, näyttäytyy odotusaika huomattavasti lyhyempänä. Vaaditaan siis sekä organisaation että potilastietojärjestelmän panostuksia, jotta dokumentointi saadaan hyvälle tasolle. Tällä hetkellä meillä ei ole resursseja, jotka voivat tukea henkilöstöä dokumentoinnissa. Tekninen tiedonsiirto THL:lle on käyty läpi Tietoevryn kanssa, ja se tulee toimimaan. Tämä ei siis tarkoita sitä, että data tulee oikein THL:n rekisteriin, koska se vaatii myös sitä, että potilasdata on dokumentoitu oikein.

4. Strategian toteutuminen

Hyvinvointialuelain 41 §:n mukaan hyvinvointialueella on oltava strategia, jossa aluevaltuusto päättää hyvinvointialueen toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Hyvinvointialueen strategiassa tulee huomioida asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen hyvinvointialueen tehtävälalla, palvelujen järjestämisestä ja tuottamista koskevat strategiset linjaukset, hyvinvointialueen tehtäviä koskeissa laeissa säädetty palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamis-mahdollisuudet sekä kaksikielisellä hyvinvointialueella kielellisten oikeuksien toteutuminen hyvinvointialueen palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuusto on 12.9.2022 § 79 hyväksynyt Pohjanmaan hyvinvointialuestrategian kaudelle 2022–2026. Strategia kertoo hyvinvointialueen mission, vision, arvot, menestystekijät ja pitkän aikavälin tavoitteet sekä strategiakartan avulla strategisen logiikan tavoitteisiin pääsemiseksi.

Pohjanmaan hyvinvointialueen visiota ”väestömme on Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin” tavoitteellaan neljän strategisen tavoitteen avulla. Strategiset tavoitteet ovat Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö, turvallisuus ja laatu Pohjoismaiden huippua, Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät ja resurssit käytetään vaikuttavasti. Aluevaltuuston päätöksellä hyvinvointialuestrategian strategisten tavoitteiden saavuttamiselle on määritelty toimenpiteet sekä strategisten tavoitteiden toteutumisen arvioinnille ja seurannalle on asetettu mittarit.

Lakiin hyvinvointialuelaista on kirjattu §:ssä 41 velvoite strategian tarkistamisesta vähintään kerran aluevaltuuston toimikaudessa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuusto on 11.3.2024 § 6 hyväksynyt strategian päivityksen, jossa on huomioitu sosiaali- ja terveysministeriön selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä vastuun toteutumisesta 2023 sekä tammikuussa 2024 päivitettyt sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle. Strategian päivittämisen erityinen painopiste on ollut mittareiden valinnassa ja kehittämisessä sekä konkreettisten toimenpiteiden valitsemisessa strategisiin tavoitteisiin pääsemiseksi.

Pohjanmaan hyvinvointialuestrategian mittareiden tulokset on raportoitu aluehallitukselle ja -valtuustolle ajalta 1.1.–31.8.2024. Tilinpäätös 2024 sisältää strategisten tavoitteiden mittareiden toteuman, sanallisen analyysin toimenpiteistä ja arvion toimenpiteiden tilasta. Mittarin toteuman ja toimenpiteiden tilan luokittelussa on käytetty liikennevalomallia. Tarkastuslautakunta suosittelee edelleen kuten vuoden 2023 arviointikertomuksessa, että tilinpäätöksessä strategisten tavoitteiden toteutumisen selvitykseen sisällytetään mittareille määritellyt tavoitearvot tavoitteiden toteutumisen arvioimiseksi tilinpäätöksestä. Tarkastuslautakunta suosittelee myös, että liikennevalomallissa käytettyjen värien merkitys mittarin toteuman luokittelussa avataan tilinpäätöksessä strategisten tavoitteiden selvityksessä sanallisesti, kuten on avattu tilinpäätöksessä sanallisesti värien luokittelu toimenpiteiden osalta.

Arviointikertomuksen luvun 4.1.–4.4. selvitykset perustuvat strategian raportointiin aluehallitukselle 16.9.2024 § 173 ja aluevaltuustolle 30.9.2024 § 53 sekä tilinpäätöksen 2024 lukuun 3.1.4 strategiset tavoitteet, mittarit ja toimenpiteet.

**”Strategiassa
aluevaltuusto päättää toiminnan ja
talouden pitkän aikavälin tavoitteista.**

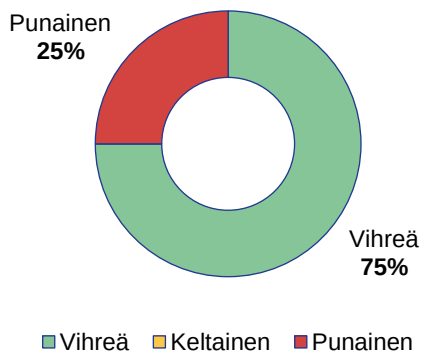
4.1. Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö

Strategisen tavoitteen Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö toteutumista seurataan neljän mittarin avulla. Mittareista kolme oli vihreällä ja yksi punaisella. Vuoden 2023 tilaston mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen yli 75-vuotta täyttäneistä 91,8 % asui kotona saavuttaen asetetun tavoitearvon 92 %. Vuoden 2022 ikävakioitu väestön sairastavuusindeksi 86,5 oli Pohjanmaan hyvinvointialueella Suomen alhaisin. Työttömien suhteelliselle osuudelle työvoimasta asetettu tavoitearvo 7,7 % alittui ollen Pohjanmaan hyvinvointialueella 5,8 % vuonna 2023. Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystoiminnan nettokäyttökustannukset yhteensä olivat 4 418 euroa/asukas vuonna 2023, mikä ylitti asetetun tavoitearvon alle maan keskitason. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen (THL 49/2024) tilastoraportin Sosiaali- ja terveyspalveluiden talous 2023 mukaan vuonna 2023 Manner-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon nettokäyttökustannukset olivat 4 294 euroa/asukas.

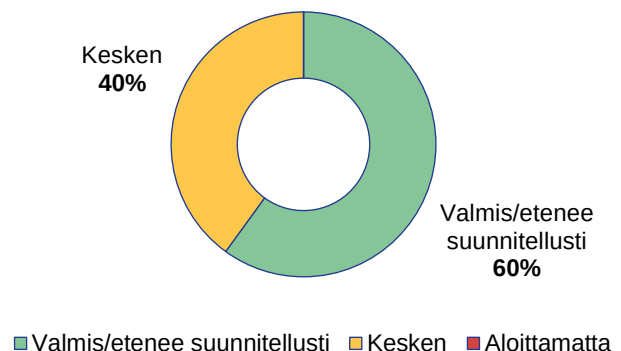
Strategisen tavoitteen saavuttamiseksi oli määriteltä viisi toimenpidettä. Toimenpiteistä kolme oli valmiina tai eteni suunnitellusti ja kaksi toimenpidettä oli kesken. Toimenpiteitä, jotka olivat valmiina tai etenivät suunnitellusti, olivat ennaltaehkäisyä tukevien menetelmien kehittäminen, toimintakykyä, voimavaroja ja omahoitoa vahvistavien ja edistävien palveluiden ja menetelmien kehittäminen sekä etä- ja liikkuvien palveluiden kehittäminen. Kesken oleva toimenpide oli vaikuttavuuden ja vaikuttavuuden mittaroinnin kehittäminen, mikä on käynnistynyt vuonna 2024 piloteilla: nuorten elämäntilannemittari lastensuojelussa, ohjattu omahoito nuorten mielenterveyspalveluissa ja mobiilisovellus rekrytoinnissa. Työ- ja toimintakyvyn arvioinnin osaamista on kehitetty laajentamalla TYÖOTE-toimintamallia uusiin toimintoihin, mikä toimenpiteenä etenee ollen vielä kesken.

Kuvio 1. Tavoitteen Suomen hyvinvoivin ja toimintakykyisin väestö mittarin toteuma ja toimenpidearvio vuonna 2024.

Mittarin toteuma (lkm 4)

Toimenpidearvio (lkm 5)

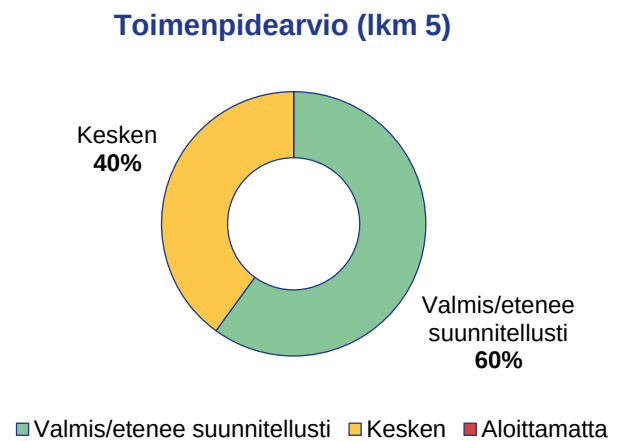
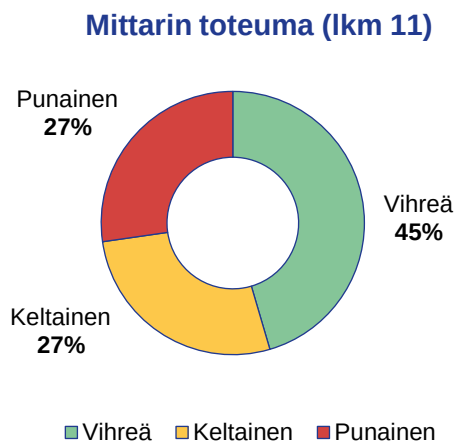

4.2. Turvallisuus ja laatu Pohjoismaiden huippua

Strategisen tavoitteen turvallisuus ja laatu pohjoismaiden huippua toteutumista seurataan 11 mittarin avulla. Mittareista viisi oli vihreällä, kolme keltaisella ja kolme punaisella. Perusterveydenhuollossa, suun terveydenhuollossa ja sosiaalihuollossa oli haasteita hoidon ja palveluiden saatavuudessa hoitotakuussa määritellyn ajan sisällä, minkä vuoksi mittareiden toteumat oli luokiteltu pääosin punaisiksi. Erikoissairaanhoidon hoitotakuuta koskevat määräajat toteutuivat ja mittarien toteumat olivat luokiteltu vihreiksi kuten myös ympärivuorokautisen palveluasumisen odotusaika.

Strategisen tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä. Toimenpiteistä kolme oli valmiina tai eteni suunnitellusti ja kaksi toimenpidettä oli kesken. Ydin- ja erityisosaamisen kartoitus ja kehittäminen on arvioitu toimenpiteenä kesken olevaksi. Osa-alueita on tunnistettu toimialoilla sekä yksiköissä ja tiettyjen erityisosaamisten osalta on suunnitelmat. Ennakoinnin ja suunnittelun tueksi on valmisteilla laajennuksia tiedolla johtamisen järjestelmiin. Kansallisen asiakas- ja potilasturvallisuusstrategian implementointi on edistynyt. Koko organisaation auditointi, Turvallinen työpaikka -hanke ja turvallisuusprotokollan kehittäminen osana päivittäis-toimintaa etenevät toimenpiteinä suunnitellusti.

Kuvio 2. Tavoitteen turvallisuus ja laatu Pohjoismaiden huippua mittarin toteuma ja toimenpidearvio vuonna 2024.

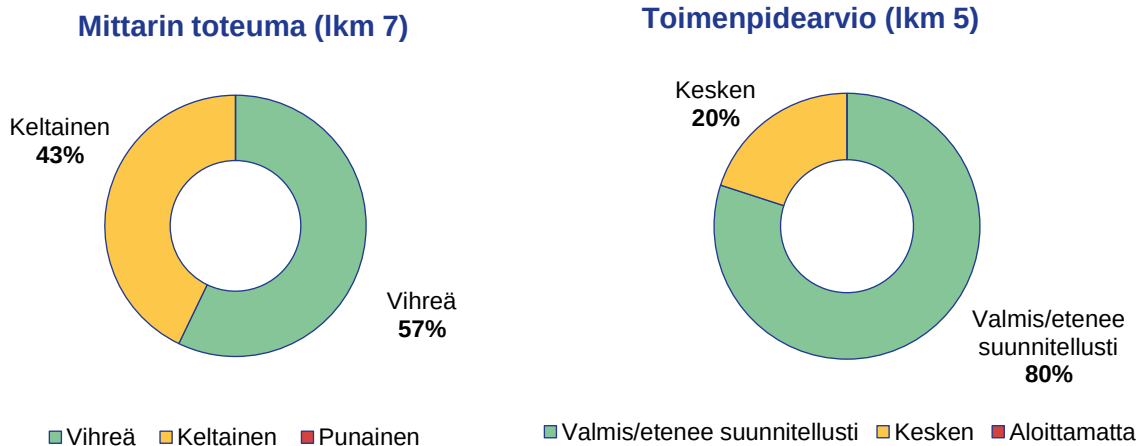

4.3. Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät

Strategisen tavoitteen Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät toteutumista seurataan seitsemän mittarin avulla. Mittareista neljä oli vihreällä ja kolme keltaisella. Henkilöstön suositteluindeksi (eNPS) 12 ylitti asetetun tavoitearvon suurempi tai yhtä suuri kuin kuusi ja toteuma oli luokiteltu vihreäksi, kuten myöskin henkilöstön vaihtuvuus suhteessa vakinaisiin työntekijöihin toteuma 6,3 %, joka alitti tavoitteen pienempi tai yhtä suuri kuin 7 %. Työterveyslaitoksen työhyvinvointikyselyn kaikilla osa-alueilla Pohjanmaan hyvinvointialue oli kansallista keskitasoa parempi. Sairauspoissaolot 5,7 % ylittivät asetetun tavoitearvon alle 5 % ja toteuma oli luokiteltu keltaiseksi.

Strategisen tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, joista neljä toimenpidettä oli valmiina tai eteni suunnitellusti ja yksi toimenpide oli kesken. Henkilöstön osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia tukevan henkilöstö- ja rekrytointistrategian toimenpiteitä on toteutettu ja osittain mukautettu osana tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaan liittyviä yhteistoimintaneuvotteluita, monitieteellisen sosiaali- ja terveystutkimus-hubin toimintaa on vakiinnutettu sekä henkilöstön osaamisen kehittämisen suunnitelma on tehty ja koulutusmäärärahat on allokoitu uudella periaatteella huomioiden erilaisten henkilöstöryhmien ja toimintojen tarpeita. Mentoritoimintaa on järjestetty, mutta strukturoidun mallin rakentaminen on siirtynyt.

Kuvio 3. Tavoitteen Suomen parhaat hyvinvointityöntekijät mittarin toteuma ja toimenpidearvio vuonna 2024.

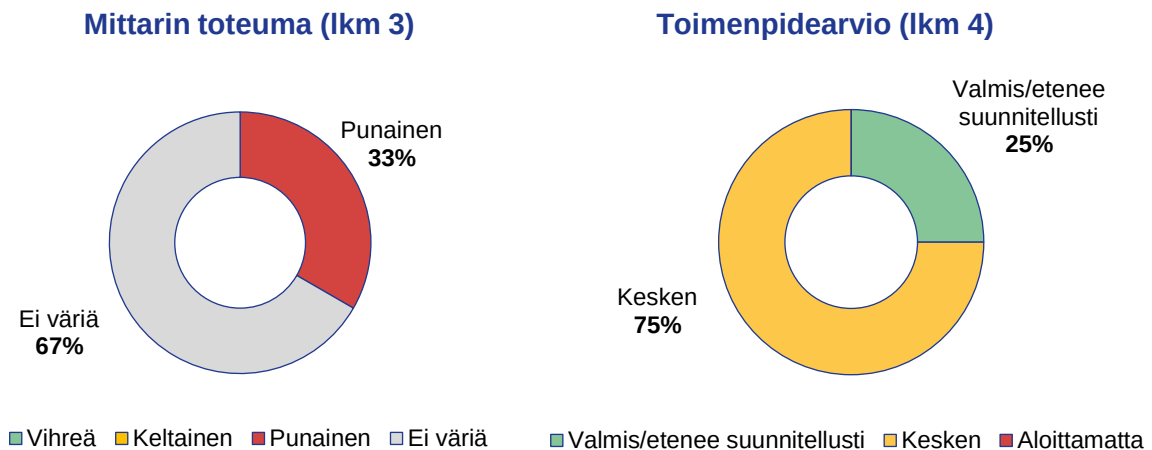

4.4. Resurssit käytetään vaikuttavasti

Strategisen tavoitteen, resurssit käytetään vaikuttavasti, toteutumista seurataan kolmen mittarin avulla. Mittariin palkkoihin käytettävä prosenttiosuus ei ollut tilinpäätöksen selvityksessä toteumaa eikä liikennevalo-luokittelua. Mittariin vuokriin käytettävä prosenttiosuus ei ollut liikennevaloluokittelua. Hallintotilojen toteuma oli 7 % ja kokonaisuuden noin 4 %, kun tavoitearvoksi on määritelty 5 %. Mittarin sähköinen asiointi korvasi vähintään yhden perinteisen käynnin, sähköisiä palveluita käyttäneistä toteuma oli 77,2 % vuodelta 2022 ja toteuma oli luokiteltu punaiseksi. Mittarin tavoitearvoksi oli määritelty maan keskitaso tai sitä parempi.

Strategisen tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty neljä toimenpidettä, joista yksi toimenpide oli valmiina tai eteni suunnitellusti ja kolme oli kesken. Varhaisen puuttumisen toimintamalli on laadittu, varhaisen tuen ilmoitukset automatisoitu ja koulutus toimintamallin käyttöönotosta on järjestetty esihenkilöille. Kesken olevia toimenpiteitä olivat tilatehokkuuteen panostaminen, välittömään asiakastyöhön käytetyn ajan turvaaminen ja lisääminen sekä arvoa tuottava henkilöstön liikkuvuus ja työnjako.

Kuvio 4. Tavoitteen resurssit käytetään vaikuttavasti mittarin toteuma ja toimenpidearvio vuonna 2024.

Havainnot ja suositukset

Havainto	Suositus
Aluevaltuuston 11.3.2024 § 6 päätöksellä hyvinvointialuestrategian toteutumisen seurantaan on asetettu yhteensä 23 mittaria. Aluevaltuusto on 30.9.2024 § 53 merkinnyt tiedoksi Pohjanmaan hyvinvointialueen strategian toteutumisen arvioinnin sisältäen strategian mittareiden tavoitearvot ja toteumat ajalta 1.1.–30.8.2024.	Tarkastuslautakunta suosittelee sisällyttämään myös tilinpäätöksessä strategisten tavoitteiden toteutumisen selvitykseen mittareille määritellyt tavoitearvot, että strategisten tavoitteiden toteutumista voidaan tilinpäätöksestä arvioida.
Tilinpäätöksessä 2024 strategisten tavoitteiden mittareiden toteumat osoittavat vihreiden liikennevalojen mukaan pääosin positiivista tulosta. Mittarin toteuman luokittelussa on käytetty liikennevalomallia. Värien luokittelua ei ole avattu sanallisesti.	Tarkastuslautakunta suosittelee, että liikennevalomallissa käytettyjen värien merkitys mittarin toteuman luokittelussa avataan tilinpäätöksessä strategisten tavoitteiden selvityksessä sanallisesti, kuten on avattu tilinpäätöksessä sanallisesti värien luokittelu toimenpiteiden osalta.

5. Talouden toteutuminen

Tuloslaskelma

Taulukko 3. Pohjanmaan hyvinvointialueen tilinpäätöksen tuloslaskelman tunnuslukuja 2024 ja 2023.

Toimintatuotot	Valtion rahoitus	Rahoitustuotot ja -kulut
103,9 milj. euroa (103,1 milj. euroa)	786,4 milj. euroa (763,0 milj. euroa)	1,1 milj. euroa (0,1 milj. euroa)
Toimintakulut	Poistot	
-903,2 milj. euroa (-888,8 milj. euroa)	-15,6 milj. euroa (-15,4 milj. euroa)	
Toimintakate	Vuosikate	Tilikauden tulos Tilikauden ali- / ylijäämä
-799,3 milj. euroa (-785,7 milj. euroa)	-11,8 milj. euroa (-22,6 milj. euroa)	-27,5 milj. euroa (-38,0 milj. euroa)
Toimintatuotot / toimintakulut	Vuosikate / Poistot	
11,5 % (11,6 %)	-75,8 % (-146,5 %)	

Pohjanmaan hyvinvointialueen tilikauden 2024 alijäämä oli 27,5 milj. euroa. Tulos oli 10,6 milj. euroa parempi kuin vuoden 2023 tulos ja 10,5 milj. euroa parempi kuin muutettu talousarvio -37,9 milj. euroa.

Toimintatuotot 103,9 milj. euroa kasvoivat 0,8 milj. euroa vuodesta 2023. Toimintatuotot toteutuivat 6,9 milj. euroa (7,1 %) muutettua talousarviota suurempana, mitä selittää erityisesti maksutuottojen kasvu. Toimintatuotot kattoivat 12 % toimintakuluista. Toimintakulut 903,2 milj. euroa kasvoivat 14,4 milj. euroa vuodesta 2023. Toimintakulut toteutuivat 1,8 milj. euroa (0,2 %) muutettua talousarviota pienempänä, mitä selittää erityisesti henkilöstökulujen alittuminen 11,1 milj. eurolla.

Tilinpäätöksen mukaan henkilöstökulujen alittumisen taustalla ovat muun muassa osa-aikaisten virkojen ja toimien budjetointi kokoaikaisena, muutosneuvottelujen vaikutukset rekrytointeihin ja palkantarkistusten arvioitua pienempi toteutuma. Henkilöstökulut muodostivat 49 % toimintakuluista. Palveluiden ostot 328,1 milj. euroa kasvoivat 3,4 milj. euroa vuodesta 2023. Palveluiden ostot toteutuivat 8,9 milj. euroa (2,8 %) muutettua talousarviota suurempana. Tilinpäätöksen mukaan ostopalveluja ei ole onnistuttu vähentämään suunnitellusti. Palveluiden ostot muodostivat 36 % toimintakuluista.

Toimintatuottojen ja toimintakulujen ero eli toimintakate oli -799,3 milj. euroa. Toimintakate heikkeni 13,6 milj. euroa vuoden 2023 toimintakatteesta. Heikentymistä selittää toimintakulujen kasvu. Muutettuun talousarvioon verrattuna toimintakate oli 8,7 milj. euroa parempi.

Valtion rahoitus oli 786,4 milj. euroa. Rahoitus kasvoi 23,4 milj. eurolla vuodesta 2023. Rahoitus toteutui lähes alkuperäisen talousarvion mukaisena. Valtion rahoituksen osuus toimintakuluista oli 87,1 %.

Vuosikate kuvaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoitustoimintaan ja lainanlyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen luku arvioitaessa tulo-rahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, hyvinvointialueen tulo-rahoitus on riittävä. Jos vuosikate on negatiivinen, on hyvinvointialueen tulo-rahoitus heikko. **Pohjanmaan hyvinvointialueen tulo-rahoitus oli heikko. Vuoden 2024 vuosikate oli 11,8 milj. euroa negatiivinen eikä riittänyt käyttömenojen eikä poistojen kattamiseen. Vuosikate vahvistui 10,6 milj. euroa vuodesta 2023.**

Rahoituslaskelma

Taulukko 4. Pohjanmaan hyvinvointialueen tilinpäätöksen rahoituslaskelman tunnuslukuja 2024 ja 2023.

Toiminnan ja investointien rahavirta	Investointien tulorahoitus	Laskennallinen lainanhoitokate
-27,8 M€ (-30,8 M€)	-72,3 % (-257,9 %)	-0,39 (-0,87)

Toiminnan rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman ja siitä laskettavien tunnuslukujen avulla. Toiminnan ja investointien rahavirta itsessään on jo tunnusluku, jonka positiivinen (ylijäämäinen) määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää antolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Toiminnan ja investointien rahavirran negatiivinen (alijäämäinen) määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa. **Pohjanmaan hyvinvointialueen toiminnan ja investointien rahavirta oli negatiivinen 27,8 milj. euroa vuonna 2024 eli tulorahoitus ei riittänyt käyttötalouden ja investointien rahoittamiseen.**

Tunnusluku investointien tulorahoitus kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, joka on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä. **Pohjanmaan hyvinvointialueen investointien tulorahoitus oli -72,3 %, eli tulorahoitus ei riittänyt kattamaan investointien omahankintamenoa.**

Tunnusluku laskennallinen lainanhoitokate kuvaa kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan hyvinvointialueen omaisuutta tai vähentämään rahavaroja. Hyvinvointialueen lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluvun arvo on yli 2, tyydyttävä kun tunnusluku on 1–2 ja heikko kun tunnusluvun arvo jää alle yhden. **Pohjanmaan hyvinvointialueen laskennallinen lainanhoitokate -0,39 oli luokkaa heikko vuonna 2024.**

Investoinnit

Pohjanmaan hyvinvointialueelle vuodelle 2023 myönnetty lainanottovaltuus oli yhteensä 53,4 milj. euroa. Vuodelle 2024 lainanottovaltuutta ei myönnetty. Valtioneuvosto päättää vuosittain hyvinvointialueelle lainanottovaltuuden eli valtuuden nostaa pitkäaikaista lainaa investointien rahoittamiseksi. Hyvinvointialue voi kuitenkin käyttää lainanottovaltuutta useana vuotena, jos se toteuttaa vuoden aikana käynnistettävän investoinnin usean vuoden aikana. Vuonna 2024 pitkäaikaisten lainojen lisäys oli 9,0 milj. euroa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen investoinnit olivat yhteensä 16,4 milj. euroa vuonna 2024, mikä alitti 7,0 milj. eurolla talousarvion investointien kokonaismäärän 23,3 milj. euroa. Rakennusinvestoinnit 2,9 milj. euroa ylittivät 0,6 milj. eurolla talousarviossa rakennusinvestointeihin varatun 2,3 milj. euroa.

Rakennusinvestoinneista vuonna 2024 merkittävimmät kohdistuivat Vaasan keskussairaalan M-rakennuksen saneeraukseen 1,5 milj. euroa ja B-rakennuksen saneeraukseen 0,8 milj. euroa. Molemmat saneeraukset valmistuivat vuoden 2024 aikana. Näiden investointitoteuma yhteensä oli 5,3 milj. euroa ja 2,5 milj. euroa alle kokonaisbudjetin.

Talousarviossa IT-ohjelmistoihin varatusta 16,0 milj. eurosta toteutui 8,0 milj. euroa. IT-ohjelmistoinvestoinneista merkittävin kohdistui hyvinvointialueen yhteiseen asiakas- ja potilastietojärjestelmään 7,8 milj. euroa, johon talousarviossa oli varattu 15,0 milj. euroa. Asiakas- ja potilastietojärjestelmähanke jatkuu vuonna 2025.

Talousarviossa kalusto- ja laite-investointeihin varatusta 4,4 milj. eurosta, johon sisältyy pelastuslaitoksen kalusto- ja ajoneuvoinvestointeja 2,5 milj. euroa, toteutui 4,6 milj. euroa. Talousarvio-varauksen ylitykseen sisältyy pelastuslaitoksen ajoneuvohankinnat noin 0,8 milj. euron, joiden toimitus siirtyi vuodelta 2023 vuodelle 2024.

Leasingrahoitusta on vuonna 2024 käytetty investointeja vastaaviin hankintoihin 2,9 milj. euroa, joihin oli talousarviossa varattu 2,7 milj. euroa. Kyseiset hankinnat kohdistuivat muun muassa 3T-magneettikuvauslaitteeseen 2,1 milj. euroa, ambulansseihin ja autoihin 0,8 milj. euroa.

Tase

Taulukko 5. Pohjanmaan hyvinvointialueen tilinpäätöksen taseen tunnuslukuja 2024 ja 2023.

Omavaraisuusaste	Suhteellinen velkaantuneisuus	Kertynyt yli- / alijäämä	Lainakanta	Lainat ja vuokravastuut
0,4 % (7 %)	38 % (41 %)	-65,5 M€ (-38,0 M€)	202,8 M€ (207,7 M€)	322,2 M€ (359,9 M€)
		-369 €/asukas (-216 €/asukas)	1 142 €/asukas (1 178 €/asukas)	1 814 €/asukas (2 041 €/asukas)

Taseen tunnusluvut kuvaavat hyvinvointialueen omavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaisuutta. Tunnusluku omavaraisuusaste mittaa hyvinvointialueen vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä.

Pohjanmaan hyvinvointialueen vuoden 2024 omavaraisuusaste 0,4 % merkitsee merkittävän suurta velkarasitetta.

Tunnusluku suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka paljon hyvinvointialueen käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuotoista ja valtion rahoituksesta. Tunnusluvulle ei ole yleistä ohjearvoa. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet hyvinvointialueella on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Pohjanmaan hyvinvointialueen suhteellinen velkaantuneisuus oli 38 % vuonna 2024.

Kertynyt alijäämä on luku, joka osoittaa paljonko hyvinvointialueella on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana. Kertynyt alijäämä on luku, joka osoittaa tulevina vuosina katettavan alijäämän määrän.

Pohjanmaan hyvinvointialueen taseen kertynyt alijäämä oli 65,5 milj. euroa eli 369 euroa asukasta kohden vuonna 2024. Kertynyt alijäämä tulee kattaa vuoden 2026 loppuun mennessä.

Tunnusluku lainakanta kuvaa korollisen vieraan pääoman määrää. **Pohjanmaan hyvinvointialueen lainakanta oli 202,8 milj. euroa ja lainaa oli asukasta kohden 1 142 euroa vuoden 2024 lopussa. Lainakanta väheni 4,9 milj. eurolla tilikauden aikana.** Lainat ja vuokravastuut tunnusluku saadaan lisäämällä lainakantaan vuokravastuiden määrä.

Pohjanmaan hyvinvointialueen taseen ulkopuolisina vastuina vuokravastuita oli yhteensä 119,4 milj. euroa. Lainat ja vuokravastuut olivat yhteensä 322,2 milj. euroa ja asukasta kohden 1 814 euroa vuoden 2024 lopussa. Lainat ja vuokravastuut vähenivät 37,8 milj. euroa tilikauden aikana.

Talouden tasapaino

Hyvinvointialuelain 115 §:n mukaan taloussuunnitelma on laadittava siten, että se on tasapainossa tai ylijäämäinen viimeistään toisen talousarviovuotta seuraavan vuoden päättyessä. Taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi. Hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä. **Pohjanmaan hyvinvointialueen taseen 31.12.2024 kertynyt alijäämä 65,5 milj. euroa tulee kattaa vuoden 2026 loppuun mennessä.**

Aluevaltuusto on 12.6.2023 § 39 hyväksynyt hyvinvointialueen vuosien 2023–2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman.

Ohjelma sisältää muun muassa talouden tilannekuvan, sopeuttamistason, hyvinvointialueen toimintaympäristö- ja megatrendi-analyysin ja ohjelman toimenpiteet.

Aluevaltuusto on 11.3.2024 § 5 päättänyt sopeuttamistasoksi 30 milj. euroa vuodelle 2025 ja 10 milj. euroa vuodelle 2026.

Pöytäkirjan mukaan päivitetty sopeuttamistaso vuosina 2023–2026 on yhteensä 77 milj. euroa, josta vuoden 2023 sopeuttamistaso 10 milj. euroa on toteutunut ja vuoden 2024 sopeuttamistaso on 27 milj. euroa. Päätöksen mukaan sopeuttamistoimenpiteet tulee toteuttaa rakenteellisten muutosten kautta, jotta kustannukset pysyvät sopeutetulla tasolla myös tulevina vuosina. Kokouksessa aluevaltuusto päätti myös päivittää sopeuttamistasoa, jos hyvinvointialueen taloudellinen tilanne muuttuu ja, että ehdotus vuosien 2025–2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaksi valmistellaan yhteistyössä henkilöstön kanssa työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella annetun lain 4 §:n mukaisesti.

Aluevaltuusto on 22.4.2024 § 21 hyväksynyt hyvinvointialueen vuosien 2025–2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman.

Ohjelman ydin on edelleen sama kuin ensimmäisessä vuosien 2023–2026 ohjelmassa, mutta sisältäen enemmän painotusta toiminnan kehittämiseen ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Kehittämistyön tavoitteena on turvata tulevaisuuden palvelut, tasapainottaa talous ja mahdollistaa investoinnit. **Ohjelma sisältää sekä panostukset että säästöt toimialoittain. Tarkastuslautakunta haluaa korostaa, että panostukset toiminnan kehittämiseen vaikuttavat kustannusten kehitykseen viiveellä.**

Aluevaltuusto on 9.12.2024 § 78 hyväksynyt hyvinvointialueen vuosien 2025–2027 toiminta- ja taloussuunnitelman, johon sisältyy 44 milj. euron sopeuttamistaso vuodelle 2025 ja 15 milj. euroa vuodelle 2026. Vuosien 2025–2026 sopeuttamistaso on yhteensä 59,0 milj. euroa.

Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman toimenpiteiden etenemisestä on raportoitu aluehallitukselle 19.2.2024 § 30, 15.4.2024 § 77, 17.6.2024 § 128, 16.9.2024 § 176 ja 25.11.2024 § 251. Tilinpäätöksessä 2024 on selvitetty tehtyjä toimenpiteitä ja todettu, että vuoden 2024 säästöt toteutuivat sopeuttamistason mukaisesti.

Pohjanmaan hyvinvointialueen tilinpäätöksessä 2024 on todettu, että vielä ei ole tiedossa, kuinka suuria korvauksia vuonna 2024 syntyneestä alijäämästä saadaan ja että vuoden 2025 toimenpiteiden vaikutuksesta riippuen tulevien vuosien toimenpiteet saattavat muuttua, mutta nykyisin tavoittein talous on tasapainossa vuonna 2026. Kertynyt ylijäämä suunnitelma-kauden lopussa vuonna 2026 olisi 20,3 milj. euroa tilinpäätöksessä esitetyin sopeuttamistasoin.

Taulukko 6. Pohjanmaan hyvinvointialueen tilikauden sopeuttamistaso ja yli-/alijäämä 2023–2026.

milj. euroa	TP 2023	TP 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027	Yhteensä
Sopeuttamistaso	10,0	27,0	42,0	15,0	0,0	94,0
Tilikauden yli-/alijäämä	-38,0	-27,5	32,4	53,4	32,1	52,4
Kumulatiivinen sopeuttamistaso	10,0	37,0	79,0	94,0	-	-
Kumulatiivinen yli-/alijäämä	-38,0	-65,5	-33,1	20,3	52,4	-

Hyvinvointialuelain 13. luvun 122 §:n mukaan valtiovarainministeriö voi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn, jos:

1. hyvinvointialue ei ole kattanut taseeseen kertynyttä alijäämää kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä,
2. hyvinvointialueen konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 prosenttia kaksi tilikautta peräkkäinen,
3. konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8 kaksi tilikautta peräkkäin, tai
4. hyvinvointialueelle on myönnetty hyvinvointialuelain 15 §:n 3 momentissa tarkoitettu lainanottovaltuus taikka kaksi kertaa kolmen peräkkäisen tilikauden aikana hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa tarkoitettua lisärahoitusta.

Pohjanmaan hyvinvointialueen talous-suunnitelman 2025–2027, tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman 2025–2026 ja tilinpäätöksen 2024 tunnuslukujen mukaan:

1. kriteeri ei täyty, jos talous on tasapainossa vuonna 2026 tilinpäätöksessä 2024 kerrotun mukaisesti,
2. konsernitilinpäätöstä ei ole laadittu (KPL 6:3.1.),
3. konsernitilinpäätöstä ei ole laadittu (KPL 6:3.1.) ja
4. kriteeri ei täyty tilikaudella 2023 ja 2024.

Lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 27 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voi tehdä valtionvarainministeriölle aloitteen hyvinvointialueesta annetun lain 122 §:ssä tarkoitetun hyvinvointialueen arviointimenettelyn käynnistämiseksi, jos on osoittautunut, että hyvinvointialueen kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto on ilmeisesti vaarantunut muutoin kuin tilapäisesti. Tehdystä aloitteesta sosiaali- ja terveysministeriö antaa ilmoituksen hyvinvointialueelle.

Havainnot ja suositukset

Havainto	Suositus
Tilikauden 2024 tulos oli 27,5 milj. euroa alijäämäinen. Tulos oli 10,5 milj. euroa parempi kuin muutettu talousarvio -38,0 milj. euroa ja 10,6 milj. euroa parempi kuin vuoden 2023 tulos -38,0 milj. euroa. Vuoden 2024 taseen kertynyt alijäämä oli 65,5 milj. euroa. Hyvinvointialueita ohjaava lainsäädäntö edellyttää, että talouden tulee olla tasapainossa vuoden 2026 päättyessä. Aluevaltuusto on 22.4.2024 § 21 hyväksynyt vuosien 2025–2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman. Ohjelman ydin on edelleen sama kuin aluevaltuuston 12.6.2023 § 39 hyväksymässä ensimmäisessä vuosien 2023–2026 ohjelmassa, mutta sisältäen enemmän painotusta toiminnan kehittämiseen ja ennalta-ehkäisevään toimintaan. Kehittämistyön tavoitteena on turvata tulevaisuuden palvelut, tasapainottaa talous ja mahdollistaa investoinnit. Vuosien 2025–2027 toiminta- ja taloussuunnitelman aluevaltuusto on hyväksynyt 9.12.2024 § 78. Suunnitelmaan sisältyy 44 milj. euron sopeuttamistaso vuodelle 2025 ja 15 milj. euroa vuodelle 2026. Kertynyt ylijäämä vuoden 2026 taseessa olisi 20,3 milj. euroa tilinpäätöksessä esitetyin sopeuttamistasoin.	Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä päätetyissä tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman toimenpiteissä pysymistä, toimenpiteiden toimeenpanoa, toimenpiteiden ja sopeuttamistason toteutumisen säännöllistä raportointia sekä tarkan taloudenpidon ja -seurannan noudattamista, että taseeseen kertyneet alijäämät on katettuna vuoden 2026 loppuun mennessä.

6. Toimialojen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Valtiovarainministeriön ohjeen hyvinvointialueen talousarvion ja -suunnitelman laatimisesta mukaan talousarvion ja taloussuunnitelman liitos hyvinvointialuestrategiaan tulisi olla kiinteä ja niihin otettujen tavoitteiden tulisi olla hyvinvointialuestrategiaa toteuttavia. Tavoitteet tulisi asettaa siten, että ne kattavat hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevat tehtävät ja ovat toteutettavissa niihin osoitetuilla voimavaroilla. Tavoitteita asetettaessa tulisi myös kiinnittää erityistä huomiota niiden saavuttamisen todennettavuuteen.

Pohjanmaan hyvinvointialueen aluevaltuusto on 12.9.2022 § 79 hyväksynyt Pohjanmaan hyvinvointialuestrategian kaudelle 2022–2026 ja strategian päivityksen 11.3.2024 § 6. Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan hyvinvointialueen talousarviossa 2024 hyvinvointialuestrategiaa toteuttavia toimialojen sitovia toiminnan tavoitteita oli yhteensä 26. Tavoitteiden toteutumista seurattiin yhteensä 54 mittarin avulla jakautuen yhdestä neljään mittariin tavoitetta kohden. Tavoitteiden saavuttamiseksi oli yhteensä 61 toimenpidettä.

Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan tilinpäätöksessä 2024 tavoitteen toteuma ja toimenpiteen tila oli luokiteltu väreillä ja sanallisesti. Vihreä väri kuvasti valmista ja keltainen väri käynnissä olevaa. Lisäksi toimenpiteen sanallisena luokkana oli luotu, joka tarkoitti, että toimenpidettä ei ole aloitettu. Tilinpäätöksen 2024 mukaan toimialojen toiminnan tavoitteista oli arvioitu valmiiksi 11 (42 %), käynnissä olevaksi 8 (31 %) ja 7 (27 %) tavoitetta oli arvioimatta, kun tavoitteen toteumaa ei ole määritelty. Tavoitteiden saavuttamisen toimenpiteistä valmiina oli 19 (31 %), käynnissä 25 (41 %) ja luotuna eli aloittamatta 17 (28 %).

Tarkastuslautakunnan havainnon mukaan mittarin, joka oli määritelty tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi, tila oli luokiteltu tilinpäätöksessä 2024 väreillä vihreä, keltainen tai mittarin tila oli ilman väriä. Sanallista arviointia mittarin tilasta ei ollut määritelty. Tilinpäätöksen mukaan mittareista 30 (56 %) oli määritelty vihreäksi, 15 (28 %) keltaiseksi ja 9 (16 %) oli ilman värimäärittelyä. Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan toiminnan suunnitteluun ja raportointiin käytettävässä Opiferus työkalussa mittarin toteuma-arvon luokittelu on mahdollista liikennevalomallin väreillä ja sanallisesti: vihreä/hyvä, keltainen/kohtalainen, punainen/huono ja harmaa/arvioimatta. Tilinpäätöksessä 2024 ainoatakaan mittarin tilaa ei ole määritelty punaiseksi, vaikka joidenkin mittareiden osalta tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteuma jäi merkittävästi alle tavoitteen. Havaintona oli myöskin, että joidenkin mittareiden esittämis-tapa ei ollut kaikilta osin riittävän ymmärrettävä tai mittari ei tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan liittynyt tavoitteeseen.

Tarkastuslautakunta toteaa, että toimialojen toiminnallisten tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa on haastetta. Tarkastuslautakunta suosittelee toiminnallisten tavoitteiden asettamisen ja tavoitteiden toteutumisen määrittelyn tarkentamista ja ohjeistamista.

Arviointiohjelman 2024 mukaisena arviointikohteena olleen toimialan Pohjanmaan pelastuslaitos arviointi on esitetty luvussa 7.1.

6.1. Asiakas- ja resurssikeskus

Asiakas- ja resurssikeskus toimialan keskeinen tehtävä on tuottaa laadukkaita palveluja väestölle ja tukea muiden toimialojen toimintaa. Toimialan tulosalueita ovat asiakas- ja palveluohjaus, sihteeripalvelut, resurssinhallintapalvelut ja lääkäri-, hammaslääkäri ja asiantuntijapalvelut.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2024	Muutettu TA 2024	TP 2024	Poikkeama	Poikkeama-%
Toimintatuotot	140 206	140 206	142 328	2 122	2 %
Toimintakulut	-147 538	-148 350	-149 406	-1 057	-1 %
Toimintakate	-7 331	-8 144	-7 078	1 065	13 %

Toimialan asiakas- ja resurssikeskus toimintakatteen toteuma -7,1 milj. euroa oli 85,9 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2024 aikana hyväksytyt talousarviomuutokset kohdistuivat henkilöstökuluihin, palveluiden ostoihin ja sisäisiin kuluihin. Toimintakulut toteutuivat 1,1 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana.

Toimintakulujen merkittävin ylitys on henkilöstökulujen toteuma 117,4 milj. euroa, joka ylitti muutetun talousarvion 0,8 milj. eurolla. Toimintatuottojen ylitys muodostuu sisäisten tuottojen ennakoitua suuremmasta toteumasta. Sisäiset tuotot ylittivät talousarvion 2,3 milj. eurolla.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

Tavoite 1. Digitaalisten välineiden käyttöönotto lisääntyy ja vakiintuu

Valmis

Kuvio 5. Tavoitteen 1 mittarit ja toimenpiteet.

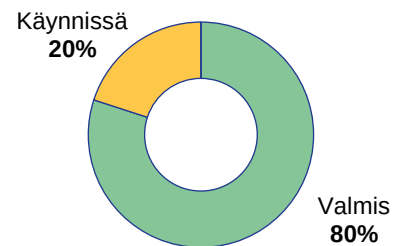
Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, digitaalisten välineiden käyttöönotto lisääntyy ja vakiintuu, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu kahden mittarin avulla. Mittareina olivat puheentunnistuksen aktiivinen käyttäjämäärä ja digitaalisten asiointikanavien käyttäjämäärän kasvu. Puheentunnistuksen aktiivisten käyttäjien toteutunut määrä 177 henkilöä ylitti tavoitteen 100 henkilöä. Digitaalisten asiointikanavien käyttäjämäärän kasvu oli 15 %, mikä alitti 30 %:n tavoitteen.

Toimenpiteiden tila (lkm 5)

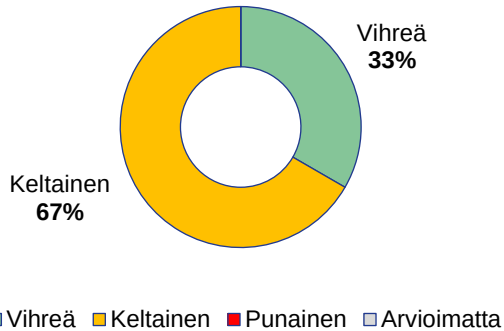
■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, joista neljä toimenpidettä oli valmiina ja yksi oli käynnissä. Toimenpiteistä valmiina olivat Sotender-keikkatyösovelluksen käytön laajentaminen ja markkinointi koko hyvinvointialueelle, suunnitelma puheentunnistuksen käyttöönoton edistämiseksi, aikataulutamisesta ja aktiivisten käyttäjämäärien kasvattamisesta sekä Omaolon, chatin ja etävastaanottotoiminnan käyttöönoton laajentaminen omassa toiminnassa koko hyvinvointialueella. Käynnissä olevana toimenpiteenä oli digikeskuksen suunnittelu ja kehittäminen.

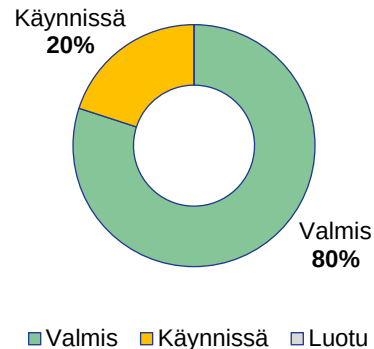
Tavoite 2. Riittävät henkilöstöresurssit ja henkilöstön hyvinvointi **Käynnissä**

Kuvio 6. Tavoitteen 2 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 3)

Toimenpiteiden tila (lkm 5)

Tavoitteen, riittävät henkilöstöresurssit ja henkilöstön hyvinvointi, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu kolmen mittarin avulla, jotka olivat poissaolojen ja määräaikaisten työntekijöiden suhteelliset osuudet sekä paljonko vakituisista toimipohjista on täytetty. Poissaolojen suhteellinen osuus 4,5 % toteutui tavoitteen mukaisesti alittaen 4,8 %. Määräaikaisten työntekijöiden määrä 41 % ylitti tavoiterajan alle 30 % ja vakituisista toimipohjista oli täynnä 59 % kun tavoite oli 70 %.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, joista neljä oli valmiina ja yksi käynnissä oleva. Toimenpiteistä valmiina olivat muun muassa aktiivinen oppilaitosyhteistyö ja osallistuminen rekrytointitapahtumiin, täydennyskoulutusten ja osaamisen kehittämisen mahdollistaminen ja palveluiden saatavuuden turvaaminen ostopalveluiden avulla kriittisissä tilanteissa. Käynnissä olevana toimenpiteenä oli määräaikaisten työntekijöiden vakinaistaminen säännöllisesti avoimiin toimiin.

6.2. Koti- ja asumispalvelut

Koti- ja asumispalvelut toimialan palvelut kattavat hoidon, palvelut ja tuotteet, joita tarjotaan henkilöiden kotiin, kuten kotihoito, tukipalvelut ja omaishoito yli 65-vuotiaille sekä erilaiset asumispalvelut. Toimialan tulosalueita ovat asumispalvelut, kotiin annettavat palvelut ja asumispalveluiden ostopalvelut.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2024	Muutettu TA 2024	TP 2024	Poikkeama	Poikkeama-%
Toimintatuotot	35 391	35 391	36 931	1 540	4 %
Toimintakulut	-223 485	-220 957	-216 910	4 047	2 %
Toimintakate	-188 094	-185 566	-179 980	5 587	3 %

Toimialan koti- ja asumispalvelut toimintakatteen toteuma -180,0 milj. euroa oli 97,0 % muutetun talousarvion toimintakatteesta.

Vuoden 2024 aikana hyväksytyistä talousarvio-muutoksista merkittävin kohdistui henkilöstökuluihin. Henkilöstökulujen vähennys oli 2,1 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 4,0 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Toimintakulujen alitus muodostuu suurelta osin henkilöstökulujen budjetoitua pienemmästä toteumasta.

Henkilöstökulujen toteuma 89,0 milj. euroa alitti muutetun talousarvion 4,8 milj. eurolla. Sen sijaan palveluiden ostojen toteuma 70,0 milj. euroa ylitti muutetun talousarvion 3,9 milj. eurolla, mistä merkittävimpänä voidaan maininta asiakaspalveluiden ylitys 2,2 milj. eurolla. Toimintatuottojen ylitys johtuu pääosin maksutuottojen ennakoitua suuremmasta toteumasta. Palveluasumismaksut ylittivät talousarvion 2,3 milj. eurolla.

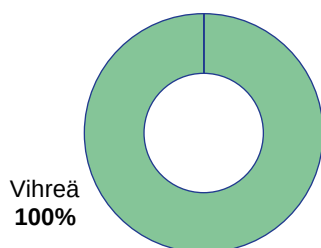
Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

Tavoite 1. Hoidon ja palvelujen saatavuus kansallisten määräaikojen mukainen

Arvioimatta

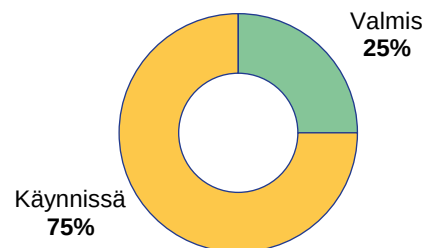
Kuvio 7. Tavoitteen 1 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Toimenpiteiden tila (lkm 4)

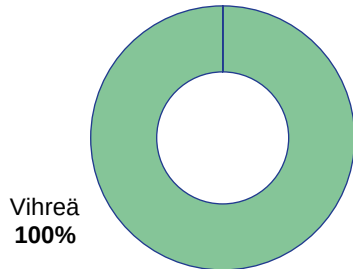
■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen, hoidon ja palvelujen saatavuus kansallisten määräaikojen mukaan, toteumaa ei ole tilinpäätöksen mukaan arvioitu. Tavoitteen toteutumista on seurattu mittareilla keskimääräinen odotusaika asumispalveluissa ja keskimääräinen odotusaika kotihoidossa. Tavoite alle kolmen kuukauden odotusajasta toteutui sekä asumispalveluissa että kotihoidossa.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty neljä toimenpidettä, joista yksi oli valmiina ja kolme käynnissä. Käynnissä olevina toimenpiteinä olivat vuoden 2023 päätökset koskien intervallihoidon yksiköitä ja asumispalveluita, selvitystyö välivaiheen asumispaikkojen lisäämisen mahdollisuudesta ja yhteistyön lisäämisestä kuntien, kolmannen sektorin ja yritysten kanssa. Valmis toimenpide oli päivätoiminnan saatavuuden parantaminen.

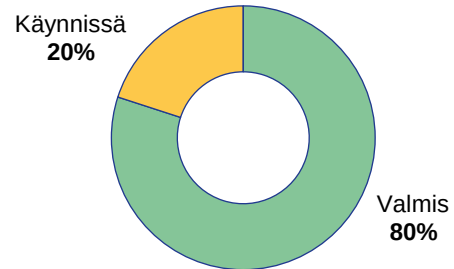
Tavoite 2. Riittävästi osaavaa ja hyvinvoivaa henkilöstöä**Arvioimatta**

Kuvio 8. Tavoitteen 2 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 1)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, riittävästi osaavaa ja hyvinvoivaa henkilöstöä, toteumaa ei ole tilinpäätöksen mukaan arvioitu. Tavoitteen mittarina oli henkilöstömitoituksen keskiarvo asiakasta kohden asumispalveluissa. Tavoite 0,65 työntekijää asiakasta kohden toteutui ollen 0,67.

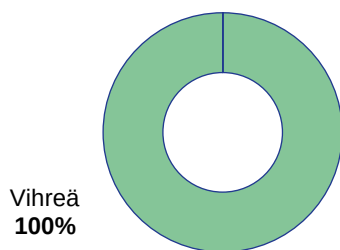
Toimenpiteiden tila (5)

■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty viisi toimenpidettä, joista neljä oli valmiina ja yksi käynnissä. Toimenpiteistä valmiina olivat henkilöstön osaamisen kehittämisen, henkilöstön osallisuuden vahvistaminen toiminnassa ja kehittämisessä sekä hoito-henkilöstön työtehtävien minimointi työtehtävistä, jotka eivät vaadi hoitaja-koulutusta. Käynnissä oleva toimenpide oli laajennettujen itseohjautuvien yksiköiden ja tiimien pilotointi.

Tavoite 3. Vaikuttava, kustannustehokas ja laadukas hoito ja palvelu**Arvioimatta**

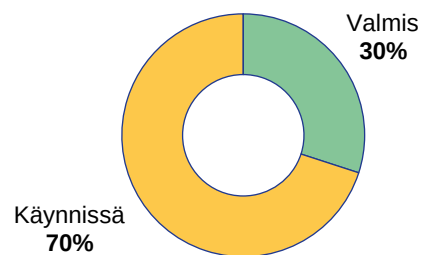
Kuvio 9. Tavoitteen 3 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 3)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, vaikuttava, kustannustehokas ja laadukas hoito ja palvelu, toteumaa ei ole tilinpäätöksen mukaan arvioitu. Tavoitteen toteutumista on seurattu mittareilla toimintakateprosentti, toimintatuotto prosentti ja toimintakuluprosentti, jotka toteutuivat lähes tavoitteen 100 % mukaisesti.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kymmenen toimenpidettä, joista kolme oli valmiina ja seitsemän käynnissä. Toimenpiteistä valmiina olivat päivätoiminnan

Toimenpiteiden tila (lkm 10)

■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

saatavuuden parantaminen, asiakkaille kotiin vietävien ruokapalveluiden kehittäminen ja kotihoidon vaikuttavuuden lisääminen. Käynnissä olevat toimenpiteet koskivat muun muassa annosjakelua koti- ja asumispalveluissa sekä lääkerobotteja kotihoidossa, aktivoivan ja kuntouttavan työteen suunnitelman implementointia asumispalveluissa ja kotihoidon vaikuttavuuden lisääminen hyvinvointiteknologian avulla.

6.3. Psykososiaaliset palvelut

Toimiala psykososiaaliset palvelut tuottaa perus- ja erityistason mielenterveys- ja päihdepalveluja eri ikäryhmille. Palveluissa integroidaan sekä sosiaalihuolto, perusterveydenhuolto että erikoissairaanhoido. Toimialan tulosalueita ovat lasten ja nuorten psykososiaaliset palvelut, aikuisten psykososiaaliset avohoito- ja asumispalvelut, aikuisten psykososiaaliset palvelut, hoito-osastot ja hoito muissa laitoksissa.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2024	Muutettu TA 2024	TP 2024	Poikkeama	Poikkeama-%
Toimintatuotot	3 787	3 787	4 584	798	21 %
Toimintakulut	-65 490	-65 131	-63 776	1 355	2 %
Toimintakate	-61 704	-61 344	-59 192	2 152	4 %

Toimialan psykososiaaliset palvelut toimintakatteen toteuma -59,2 milj. euroa oli 96,5 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2024 aikana hyväksytyistä talousarviomuutoksista merkittävin kohdistui sisäisiin resurssipalveluihin. Toimintakulut toteutuivat 1,4 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Toimintakulujen alitus

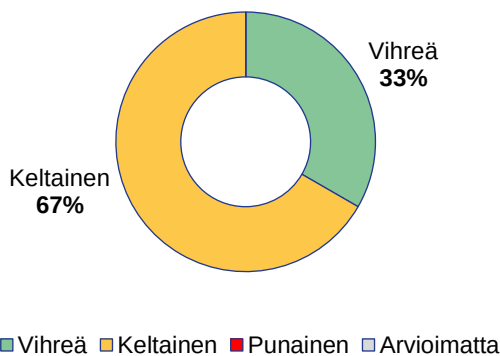
johtuu suurelta osin henkilöstökulujen budjetoitua pienemmästä toteumasta. Toimintatuottojen ylitys johtuu pääosin maksutuottojen ennakoitua suuremmasta toteumasta. Merkittävimpänä eränä on palveluasumismaksut, joiden toteuma 1,4 milj. euroa ylitti talousarvion 0,6 milj. eurolla.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

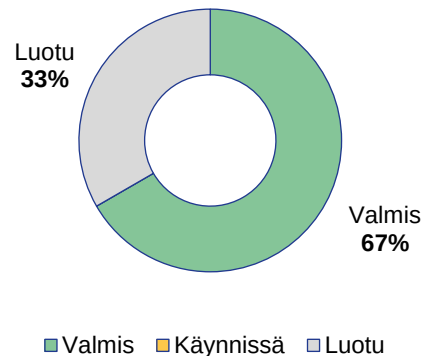
Tavoite 1. Ostopalveluiden hallinta ja tarkoituksenmukainen käyttö Valmis

Kuvio 10. Tavoitteen 1 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 3)

Toimenpiteiden tila (lkm 3)

Tavoitteen, ostopalveluiden hallinta ja tarkoituksenmukainen käyttö, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumisesta on seurattu mittareilla asumispalveluiden oman tuotannon käyttöaste, ostopalvelulääkäreiden kustannukset ja ostopalveluiden kustannukset. Asumispalveluiden oman tuotannon käyttöasteen toteuma oli 95 %, joka on lähes tavoitteen 100 % mukainen. Sekä ostopalvelulääkäreiden

että ostopalveluiden kustannusten osalta tavoitteena oli kustannusten lasku lähtötasosta 100 tavoitetasoon 50, mikä ei toteutunut. Ostopalvelulääkäreiden kustannusten laskun toteuma oli 80 ja ostopalveluiden kustannusten laskun toteuma oli 70.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kolme toimenpidettä, joista kaksi oli valmiina ja yksi oli luotuna eli toimenpide oli aloittamatta.

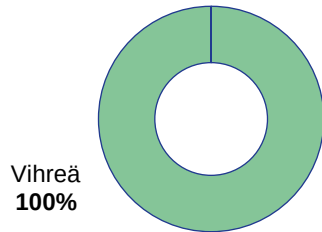
Toimenpiteistä valmiina olivat ostopalveluiden vähentäminen ja oma tuotannon maksimaalinen käyttö sekä saumaton yhteistyö palvelun myöntäjän ja järjestäjän välillä. Luotu toimenpide oli ostopalvelulääkärikilpailutus. Tavoitteen

sanallisessa arvioissa on kuitenkin mainittu, että keväällä 2024 on ostopalvelulääkärikilpailutus saatu valmiiksi.

Tavoite 2. Henkilöstön hyvinvointi Valmis

Kuvio 11. Tavoitteen 2 mittarit ja toimenpiteet.

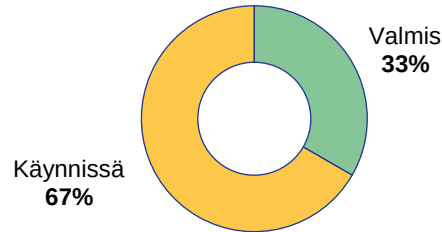
Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, henkilöstön hyvinvointi, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu mittareilla koulutuspäivien määrä ja työnohjauksen toteutuminen, joiden toteuma oli 70 kun tavoite oli 80. Tavoitteen sanallisessa arvioissa on mainittu, että koulutukset on toteutettu suunnitellusti ja laajasti hanketyön kautta.

Toimenpiteiden tila (lkm 3)

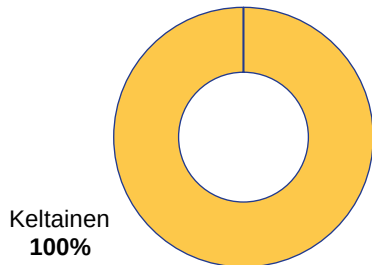
■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kolme toimenpidettä, joista yksi oli valmiina ja kaksi käynnissä. Käynnissä olevia toimenpiteitä olivat henkilöstöä osallistava ja kuunteleva johtaminen sekä hyvinvointikyselyn tulosten analysointi ja huomioiminen työhyvinvoinnin kehittämisessä. Toimenpiteenä valmis oli henkilöstön koulutuksen ja työnohjauksen mahdollistaminen.

Tavoite 3. Yhteisten prosessien kuvaaminen ja kehittäminen kohti kevyempiä palveluita **Käynnissä**

Kuvio 12. Tavoitteen 3 mittarit ja toimenpiteet.

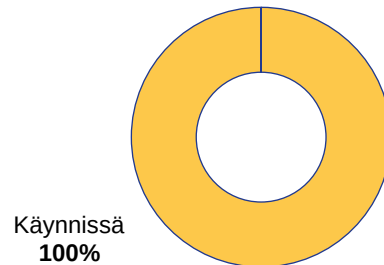
Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, yhteisten prosessien kuvaaminen ja kehittäminen kohti kevyempiä palveluita, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu mittareilla etäpalveluiden suhteellinen osuus avohoidon palveluista ja pääprosessien kuvauksen valmiusaste. Avohoidon etäpalveluiden toteuma oli 20 %, joka jäi alle tavoitteen 35 %. Pääprosesseista kuvattuna oli 60 %, joka ei saavuttanut tavoitetta 100 %.

Toimenpiteiden tila (lkm 3)

■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kolme toimenpidettä, jotka kaikki olivat käynnissä. Nämä olivat digitaalisten menetelmien kehittäminen ja käyttöönotto, prosessien kuvaaminen ja kehittäminen omissa palveluissa ja perustason palveluiden vahvistaminen. Tavoitteen sanallisen arvion mukaan etävastaanotot ovat toteutuneet lääkärivastaanottoina ja osittain myös hoitajavastaanotoilla.

6.4. Kuntoutus

Toimiala kuntoutus vastaa kuntoutus- ja vammaispalveluiden antamisesta henkilöille, jotka tarvitsevat tilapäistä tai pitkäaikaista tukea. Toimialaan kuuluvat myös asumistuki ja asumispalvelut sekä vammaisten päiväaikainen toiminta. Toimialan tulosalueita ovat kuntoutuspalvelut, vammaispalvelun sosiaalityö ja asuminen ja päiväaikainen toiminta vammaispalvelut.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2024	Muutettu TA 2024	TP 2024	Poikkeama	Poikkeama-%
Toimintatuotot	8 267	8 267	9 432	1 165	14 %
Toimintakulut	-116 144	-120 863	-122 549	-1 686	1 %
Toimintakate	-107 878	-112 596	-113 118	-521	0 %

Toimialan kuntoutus toimintakateen toteuma -113,1 milj. euroa oli 100,5 % muutetun talousarvion toimintakatteesta.

Vuoden 2024 aikana hyväksytyistä talousarviomuutoksista merkittävin kohdistui palveluiden ostoihin, joiden lisäys oli 3,6 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 1,7 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Toimintakulujen ylitys johtuu suurelta osin

palveluiden ostojen ja sisäisten resurssi-palvelujen ennakoitua suuremmasta toteumasta. Palveluiden ostojen toteuma 42,9 milj. euroa ylitti muutetun talousarvion 1,4 milj. eurolla. Sisäisten resurssipalvelujen toteuma 7,1 milj. euroa ylitti muutetun talousarvion 1,3 milj. eurolla. Toimintatuottojen ylitys johtuu suuremmilta osin myyntituottojen ja maksutuottojen ennakoitua suuremmasta toteumasta.

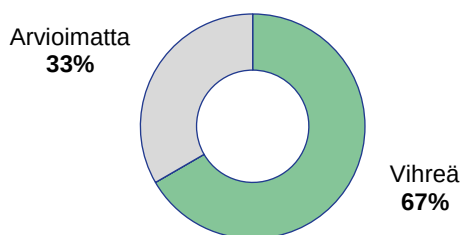
Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

Tavoite 1. Palveluiden painotus kevyempiin palvelumuotoihin

Valmis

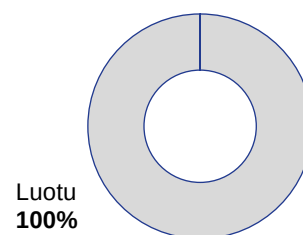
Kuvio 13. Tavoitteen 1 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 3)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Toimenpiteiden tila (lkm 2)

■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

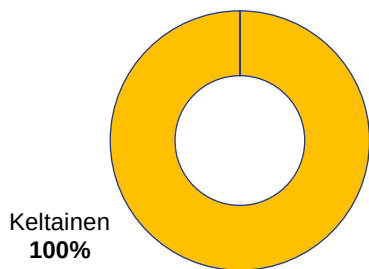
Tavoitteen, palveluiden painotus kevyempiin palvelumuotoihin, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu kolmen mittarin avulla, joita ovat kevyempien asumismuotojen määrä, etäkäynnit ja sähköiset lomakkeet sekä etälaitteiden pilotointi. Mittareiden tavoitearvot toteutuivat lukuun ottamatta etälaitteiden pilotointia, jonka toteuma oli nolla, kun tavoitearvo oli viisi. Tavoitteen sanallisen arvion mukaan etälaitteiden pilotointi viivästyi, koska laitteita ei ollut saatavilla.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kaksi toimenpidettä, joiden tilana oli luotu eli toimenpide oli aloittamatta. Toimenpiteet olivat etä- ja digimahdollisuuksien laajentaminen asiantuntijapalveluissa sekä kevyempien asumismuotojen tarjoaminen uusille asiakkaille.

Tavoite 2. Ostopalveluiden vähentäminen ja palveluverkoston tehostaminen/kehittäminen **Käynnissä**

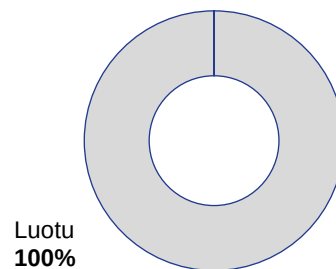
Kuvio 14. Tavoitteen 2 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Toimenpiteiden tila (lkm 2)

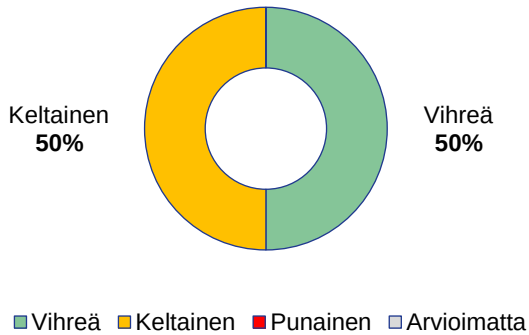
■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen, ostopalveluiden vähentäminen ja palveluverkoston tehostaminen/kehittäminen, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu kaksi mittaria. Tavoitteen mittari, ostopalvelut vähenevät 10 %, ei toteutunut kuten ei myöskään mittari kilpailutus on valmis. Tavoitteen sanallisen arvoin mukaan vammaisten asumispalveluiden kilpailutuksen loppuun saattaminen on siirtynyt vuoden 2025 alkuun ja kuljetuspalveluiden kilpailutus on jouduttu keskeyttämään, koska riskinä olisi ollut kustannusten nouseminen.

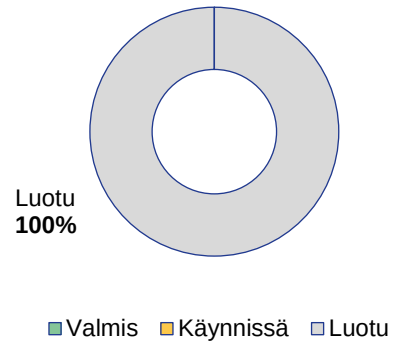
Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty kaksi toimenpidettä, joiden tilana oli luotu eli toimenpide oli aloittamatta. Toimenpiteet olivat oman palvelutuotannon kehittäminen ja ostopalveluiden vähentäminen sekä asumispalveluiden kilpailutuksen valmistuminen.

Tavoite 3. Henkilöstön huomioiminen ja kuunteleminen**Valmis**

Kuvio 15. Tavoitteen 3 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 2)

Tavoitteen, henkilöstön huomioiminen ja kuunteleminen, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu kaksi mittaria. NPS-tulos (Net Promoter Score) 11 toteutui tavoitteen mukaisesti. Esimiesten määrä 31, jotka ovat työskennelleet toiseen yksikköön tai oman alueen yksikössä, alitti tavoitemäärän 50 esimiestä.

Toimenpiteiden tila (lkm 1)

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty toimenpide, että esimies tekee kahdesta viiteen työpäivää oman alueen yksikössä tai yksiköissä vuoden aikana. Toimenpiteen tilana oli luotu eli toimenpide oli aloittamatta.

6.5. Sosiaali- ja terveyskeskus

Sosiaali- ja terveyskeskuksen toimiala käsittää perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja erikoissairaanhoidon toiminnan. Toimialan tulosalueita ovat avopalvelut, lapsi- ja perhepalvelut, erikoissairaanhoidon avopalvelut ja suun terveydenhuolto.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2024	Muutettu TA 2024	TP 2024	Poikkeama	Poikkeama-%
Toimintatuotot	16 298	16 298	18 672	2 375	15 %
Toimintakulut	-214 398	-214 613	-215 428	-815	0 %
Toimintakate	-198 101	-198 315	-196 755	1 560	1 %

Toimialan sosiaali- ja terveyskeskus toimintakatteen toteuma -196,8 milj. euroa oli 99,2 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuoden 2024 aikana hyväksytyistä talousarviomuutoksista merkittävin kohdistui palveluiden ostoihin. Toimintakulut toteutuivat 0,8 milj. euroa muutettua talousarviota suurempana. Toimintakulujen ylitys johtuu pääosin palveluiden ostojen ennakoitua suuremmasta toteumasta 51,3 milj. euroa,

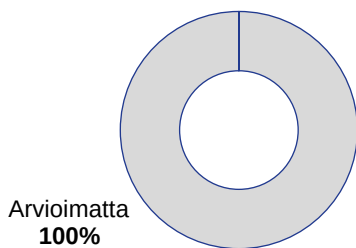
mikä ylitti muutetun talousarvion 3,0 milj. eurolla. Toimintatuotot toteutuivat 2,3 milj. euroa talousarviota suurempana. Toimintatuottojen ylitys johtuu suuremmilta osin myyntituottojen ennakoitua suuremmasta toteumasta 6,0 milj. euroa, mikä ylitti talousarvion 4,0 milj. eurolla. Merkittävimpänä eränä on valtion maksama kotoutumislain mukainen korvaus 3,9 milj. euroa, mikä ei sisältynyt myyntituottojen talousarvioon.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

Tavoite 1. Vaikuttavuus ja laatu Valmis

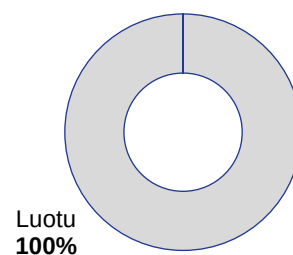
Kuvio 16. Tavoitteen 1 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Toimenpiteiden tila (lkm 1)

■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

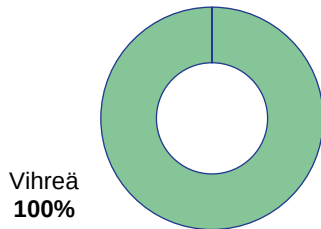
Tavoitteen, vaikuttavuus ja laatu, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen mittareiksi oli määritelty tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen ja konsultoitavan digilääkäri nimeäminen jokaiseen sosiaali- ja terveyskeskukseen, jotka molemmat toteutuivat 100 %:sti. Mittareiden tila oli arvioimatta. Tavoitteen sanallisen arvion mukaan palveluverkon muutoksia on toteutettu, sosiaali- ja terveyskeskuksissa on nimetty konsulttilääkäri ja digiklinikan kehittäminen on jatkunut.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty toimenpide erikoissairaanhoidon ja hoidon vaikuttavuuden kriteerien harmonisointi. Toimenpiteen tilana oli luotu eli toimenpide oli aloittamatta. Tavoitteen sanallisen arvion mukaan Vaasan ja Pietarsaaren erikoissairaanhoidon kriteerejä on harmonisoitu.

Tavoite 2. Talous tasapainossa Valmis

Kuvio 17. Tavoitteen 2 mittarit.

Mittareiden tila (Ikm 1)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, talous tasapainossa, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumisen mittariksi oli määritelty talousarvioseuranta jokaisessa johtoryhmän kokouksessa, joka toteutui.

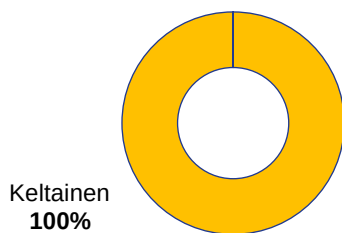
Tavoitteen saavuttamiseksi ei ole määritelty toimenpiteitä.

Tavoite 3. Peruspalvelujen vahvistaminen ja palvelutarjonnan harmonisointi

Käynnissä

Kuvio 18. Tavoitteen 3 mittarit.

Mittareiden tila (Ikm 1)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, peruspalvelujen vahvistaminen ja palvelutarjonnan harmonisointi, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittarin, perusterveydenhuollon sairaanhoitajat, toteuman mukaan on tapahtunut jonkin verran parannusta. Tavoitteeksi oli määritelty ei muutosta. Tavoitteen sanallisen arvion mukaan asiaa toteutetaan yhteistyössä koulutuksen järjestäjien ja resurssijohdon kanssa. Lisäksi on mainittu, että tehtäväalueiden määrittelyn ja saatavuuden harmonisoinnin osalta tarvitaan vielä jatkotyötä.

Tavoitteen saavuttamiseksi ei ole määritelty toimenpiteitä.

6.6. Sairaalapalvelut

Toimialan sairaalapalvelut tulosalueita ovat akuuttisairaalan päivystystoiminta, leikkaustoiminta ja medisiininen toiminta, hoito-osastot erikoissairaanhoidon ja yleislääketieteen tasolla sekä koko toimintaa tukeva diagnostiikka ja tukipalvelut. Koko toimintaa tukeva diagnostiikka ja tukipalvelut käsittävät kuvantamisen, kliinisen neurofysiologian, kliinisen fysiologian ja isotooppilääketieteen sekä koko Pohjanmaata käsittävän välinehuollon sekä apteekkipalvelut. Laboratoriopalvelut ja patologia on ulkoistettu FimLab Laboratoriot Oy:lle.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2024	Muutettu TA 2024	TP 2024	Poikkeama	Poikkeama-%
Toimintatuotot	85 262	85 262	85 395	133	0 %
Toimintakulut	-318 433	-321 490	-320 267	1 223	0 %
Toimintakate	-233 171	-236 227	-234 872	1 355	1 %

Toimialan sairaalapalvelut toimintakatteen toteuma -234,9 milj. euroa oli 99,4 % muutetun talousarvion toimintakatteesta.

Vuoden 2024 aikana hyväksytyistä talousarviomuutoksista merkittävin kohdistui palveluiden ostoihin, joiden lisäys oli 3,2 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 1,2 milj. euroa

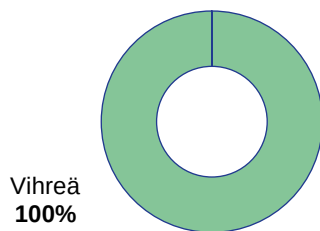
muutettua talousarviota pienempänä. Toimintakulujen alitus muodostuu henkilöstökulujen, aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden sekä sisäisten kulujen ennakoitua pienemmästä toteumasta. Palveluiden ostojen toteuma 85,4 milj. euroa ylitti muutetun talousarvion 2,1 milj. eurolla.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

Tavoite 1. Tyytyväiset asiakkaat/potilaat **Arvioimatta**

Kuvio 19. Tavoitteen 1 mittarit ja toimenpiteet.

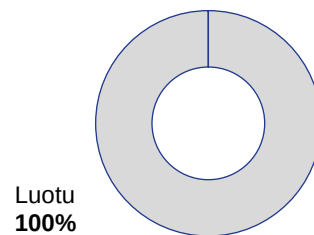
Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, tyytyväiset asiakkaat/potilaat, toteumaa ei tilinpäätöksen mukaan ole arvioitu. Tavoitteen mittarin, potilasturvallisuusilmoitusten (HairPro) luokka viisi, toteuma oli kolme ja ylitti tavoitteen kaksi. Toimialan toimintakertomuksessa on mainittu, että vakavien potilasturvallisuusilmoitusten kokonaismäärä on laskenut korkeimmissa luokissa. Suositusmittarin, kuinka todennäköisesti suosittelet palvelua, jonka sait, toteuma 63 oli hieman alle tavoitteen 65.

Toimenpiteiden tila (lkm 2)

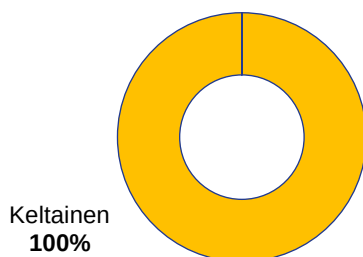
■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määriteltä toimenpiteiksi annettavan hoidon laadun ja asiallisuuden tarkkailu, potilaskontaktien hiominen sekä suunnitellun hoidon aikarajoissa pysyminen. Toimenpiteiden tilana oli luotu eli toimenpiteitä ei ole aloitettu.

Tavoite 2. Oikea potilas, oikeassa paikassa, oikeaan aikaan **Arvioimatta**

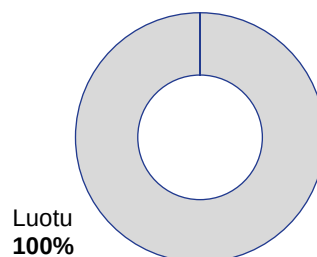
Kuvio 20. Tavoitteen 2 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Toimenpiteiden tila (lkm 2)

■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen, oikea potilas, oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan, toteumaa ei tilinpäätöksen mukaan ole arvioitu. Tavoitteen mittarin, klinikkavalmiit/yleislääketieteen potilaat erikoissairaanhoidossa, tavoite nolla potilasta ei toteutunut. Toteuma oli 12 potilasta. Toimialan toimintakertomuksen mukaan potilaat eivät ole vielä löytäneet ”oikeisiin sänkyihin”, mutta tilanne ei ole pahentunut huolimatta siitä, että alueella on suljettu suuri määrä 24/7 hoitopaikkoja. Mittarin synnytysten määrän kasvun toteuma 985 ei saavuttanut tavoitetta 1 100.

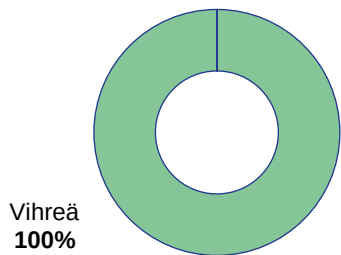
Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty toimenpiteiksi oikean tasoisen hoitopaikan käyttö ja synnytysten saaminen omalle alueelle. Toimenpiteiden tilana oli luotu eli toimenpiteitä ei ole aloitettu.

Tavoite 3. Tuloksellinen onnistuminen

Arvioimatta

Kuvio 21. Tavoitteen 3 mittarit ja toimenpiteet.

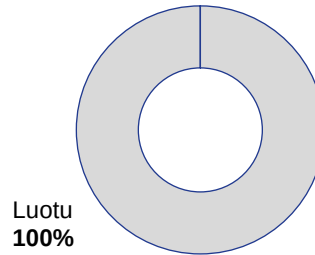
Mittareiden tila (Ikm 1)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, tuloksellinen onnistuminen, toteumaa ei tilinpäätöksen mukaan ole arvioitu. Tavoitteen mittarin kokonaiskustannusten prosenttiosuuden toteuma 99,9 % oli tavoitteen 100 % mukainen.

Toimenpiteiden tila (Ikm 1)

■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty toimenpide kokonaiskustannusten seuraaminen kuukausittain. Toimenpiteen tilana oli luotu eli toimenpidettä ei ole aloitettu.

6.7. Aluehallinto

Toimialan hallinto tulosalueita ovat hyvinvointialuejohto, hallinto, kiinteistöt, tekniikka ja IT, talous- ja materiaalihallinto, henkilöstöhallinto, strategia ja kehittäminen sekä laatu ja valvonta. Toimialaan kuuluu myös hyvinvointialueen järjestämisjohto sektorijohtajat ja resurssijohtajat. Toimiala sisältää myös poliittisen päätöksenteon rakenteet ja päätösten toimeenpanon.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2024	Muutettu TA 2024	TP 2024	Poikkeama	Poikkeama-%
Toimintatuotot	154 798	154 798	149 260	-5 538	-4 %
Toimintakulut	-141 089	-141 419	-139 224	2 194	2 %
Toimintakate	13 709	13 379	10 035	-3 344	-25 %

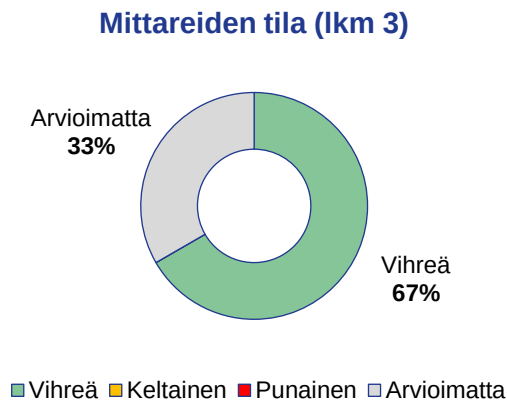
Toimialan aluehallinto toimintakateen toteuma 10,0 milj. euroa oli 75,0 % muutetun talousarvion toimintakatteesta. Vuodelle 2024 hyväksytyistä talousarviomuutoksista merkittävin kohdistui rahoitustuottoihin, jonka lisäys oli 2,4 milj. euroa. Toimintakulut toteutuivat 2,2 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Toimintakulujen alitus

johtuu pääosin henkilöstökulujen, palveluiden ostojen ja sisäisten kulujen ennakoitua pienemmistä kuluista. Toimintatuotot toteutuivat 5,5 milj. euroa talousarviota pienempänä. Toimintatuottojen alitus johtuu pääosin sisäisten kiinteistö- ja tekniikan palveluiden ja hallinto- palveluiden ennakoitua pienemmästä tuotosta.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

Tavoite 1. Hyvinvointialueen yhtenä tavoitteena on olla Suomen paras hyvinvointityönantaja **Arvioimatta**

Kuvio 22. Tavoitteen 1 mittarit.

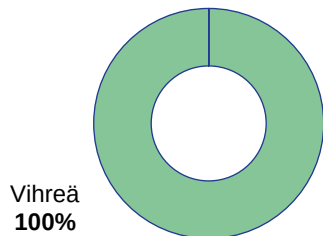
Tavoitteen, Suomen paras hyvinvointityönantaja, toteumaa ei tilinpäätöksen mukaan ole arvioitu. Tavoitteen toteutumista on seurattu kolmen mittarin avulla, jotka olivat henkilöstöstrategiassa mittarit mainittu, henkilökunnan suosittelevuindeksi (eNPS) ja koulutuspäivät työntekijää kohden. Mittarin, henkilöstöstrategiassa on mittarit mainittu, tilana oli arvioimatta kuten myös koulutuspäivät työntekijää kohden, josta puuttui sekä tavoitearvo että toteuma-arvo. eNPS luvun toteuma-arvo 10 ylitti tavoitearvon 6 ja henkilöstöstrategiassa mittarit olivat tavoitteen mukaan mainittu.

Tavoitteen saavuttamiseksi ei ole määritelty toimenpiteitä.

Tavoite 2. Hallinnon prosessit käydään läpi. Prosesseista lopetetaan kaikki arvoa tuottamaton, etsitään tehostamisen keinoja ja kaikki, mikä on mahdollista digitalisoidaan **Käynnissä**

Kuvio 23. Tavoitteen 2 mittarit ja toimenpiteet.

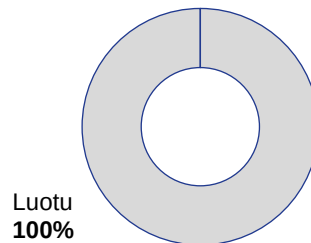
Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, hallinnon prosessit käydään läpi, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu mittareilla hyväksytyt ydinprosessit ja toimintaprosessit. Ydinprosesseista oli hyväksytty 100 % tavoitteen mukaisesti ja toimintaprosesseista 50 %, kun tavoite oli 60 %.

Toimenpiteiden tila (lkm 1)

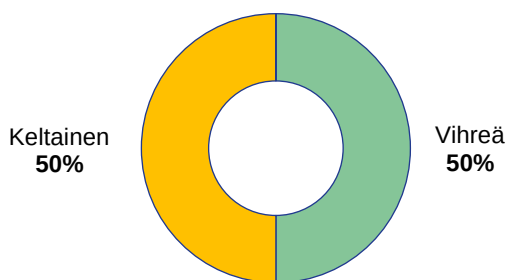
■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty toimenpide, hallinnon ydinprosessit on hyväksytty. Toimenpiteen tilana oli luotu eli toimenpidettä ei ole aloitettu. Tavoitteen mittareiden kuten myös tavoitteen sanallisen arvion mukaan ydinprosessit on pääosin kuvattu ja hyväksytty sekä pää- ja toimintaprosesseja on tehty laajasti.

Tavoite 3. Kiinteistö ja toimitilastrategian mukaisesti tilankäyttöä tehostetaan ja turhista tiloista luovutaan **Käynnissä**

Kuvio 24. Tavoitteen 3 mittarit ja toimenpiteet.

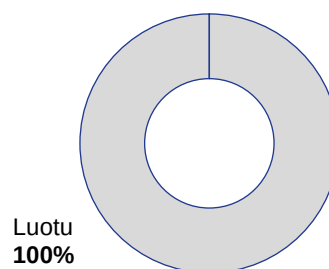
Mittareiden tila (lkm 2)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Tavoitteen, kiinteistö ja toimitilastrategian mukaisesti tilankäyttöä tehostetaan ja turhista tiloista luovutaan, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumista on seurattu kahden mittarin avulla. Mittareina olivat hallintotilojen ja organisaation tilankäytön vähentäminen. Hallintotilojen vähentämisen toteuma 7 % jäi alle tavoitteen 20 % kuten myös organisaation tilankäytön vähentämisen toteuma 2,5 % jäi alle tavoitteen 15 %. Tavoitteen sanallisen arvion mukaan

Toimenpiteiden tila (lkm 1)

■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

ohjeistukset toimitilakäytöstä on hyväksytty ja pyrkimys on yhteistiloihin sekä neliöiden tiivistys. Tarkastelu ja tehostaminen jatkuvat osana tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaa.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määritelty toimenpide, hallinnon tilankäyttöä tarkastellaan. Toimenpiteen tilana oli luotu eli toimenpidettä ei ole aloitettu.

6.8. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus

Toimiala asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus koordinoi valtakunnallisesti asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämistä, suunnittelua, seurantaa ja arviointia. Toimintaa ohjaa, seuraa ja arvioi sosiaali- ja terveysministeriö.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2024	Muutettu TA 2024	TP 2024	Poikkeama	Poikkeama-%
Toimintatuotot	1 572	1 572	1 518	-54	-3 %
Toimintakulut	-1 572	-1 598	-1 518	80	5 %
Toimintakate	0	0	0	0	0 %

Toimialan asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen toimintakate toteutui muutetun talousarvion mukaisesti. Toimintatuotot muodostuivat sosiaali- ja terveysministeriön (STM) myöntämästä 1,0 milj. euron rahoituksesta ja sisäisistä tuotoista 0,5 milj. euroa. Toimintakuluista suurin erä oli henkilöstökulut 1,2 milj. euroa.

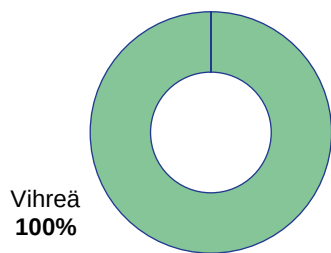
Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

Tavoite 1. Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia on toimeenpantu 2026 mennessä toimenpideohjelman tavoitteiden mukaisesti

Valmis

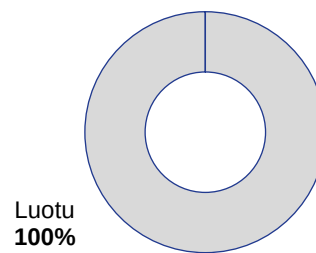
Kuvio 25. Tavoitteen 1 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 4)

■ Vihreä ■ Keltainen ■ Punainen ■ Arvioimatta

Toimenpiteiden tila (lkm 1)

■ Valmis ■ Käynnissä ■ Luotu

Tavoitteen, asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia on toimeenpantu 2026 mennessä toimenpideohjelman tavoitteiden mukaan, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu neljä mittaria. Tavoitteen mittari, asiakas- ja potilasosallisuutta raportoivien hyvinvointialueiden määrä 10, toteutui. Toteuma oli 15. Tavoitteen mittari, strategian kärkimittareiden lukumäärä 5, jotka ovat käytössä Suomessa, toteutui kuten myös tavoitteen mittari, osuus strategian tavoitteista,

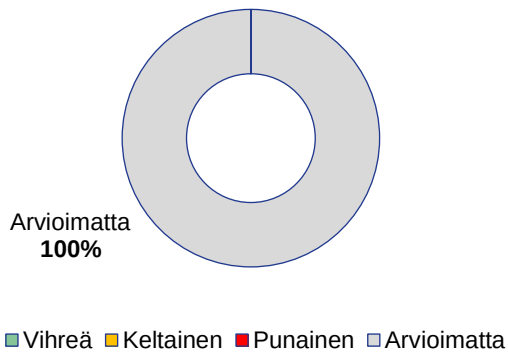
joiden seuranta ja arviointi on katettu 80 prosenttisesti keskuksen kokoamassa vuosiraportissa. Tavoitteen mittari, palvelunjärjestäjien määrä 10, jotka raportoivat julkisesti strategian etenemisestä (21 hyvinvointialuetta, Helsinki ja HUS), toteutui. Toteuma oli 21 palvelunjärjestäjää.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määriteltä toimenpide asiakas- ja potilasturvallisuuden itsearviointi. Toimenpiteen tilana oli luotu eli toimenpidettä ei ole aloitettu.

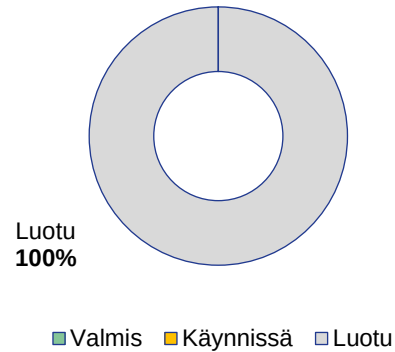
Tavoite 2. Asiakas- ja potilasturvallisuuden mittaristot valmistuvat hyvinvointialueiden käyttöön tiedolla johtamisen tueksi **Käynnissä**

Kuvio 26. Tavoitteen 2 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 3)

Toimenpiteiden tila (lkm 1)

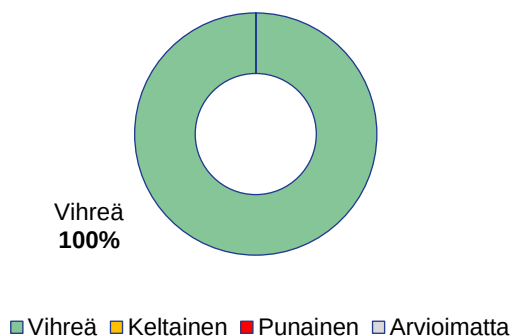
Tavoitteen, asiakas- ja potilasturvallisuuden mittaristot valmistuvat hyvinvointialueiden käyttöön tiedolla johtamisen tueksi, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu kolme mittaria, joiden tila oli arvioimatta. Mittareina olivat hyvinvointialueet, joilla on käytössä Hotline-indikaattori, prosessien ja rakenteiden tarkastuslista ja määrälliset asiakas- ja potilasturvallisuusmittarit. Mittareiden toteuma oli nolla.

Tavoitteen saavuttamiseksi oli määriteltä toimenpide asiakas- ja potilasturvallisuuden mittaristot. Toimenpiteen tilana oli luotu eli toimenpidettä ei ole aloitettu.

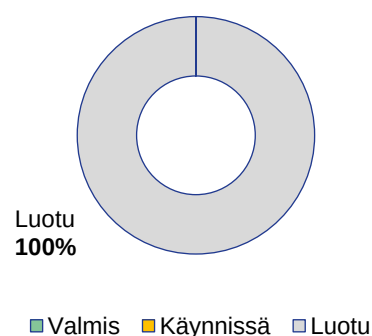
Tavoite 3. Asiakas- ja potilasturvallisuus perustuu tutkittuun tietoon, ammattihenkilöiden osaamiseen ja parhaisiin käytäntöihin **Valmis**

Kuvio 27. Tavoitteen 3 mittarit ja toimenpiteet.

Mittareiden tila (lkm 3)

Toimenpiteiden tila (lkm 1)

Tavoitteen, asiakas ja potilasturvallisuus perustuu tutkittuun tietoon, ammattihenkilöiden osaamiseen ja parhaisiin käytäntöihin, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu kolme mittaria. Koulutuksiin ja verkostotapahtumiin osallistujien toteuma 3 322 ylitti tavoitteen 3 000 kuten myös viestintä- tuotteiden seuraajien toteuma 5 565 ylitti tavoitteen 5 000. Tutkimustuloksia ja raportteja julkaistiin ammattilehdissä 13, kun tavoite oli 12.

Tavoitteen saavuttamisen toimenpiteeksi oli määritelty tutkimustulosten ja raporttien julkaisu, jonka tilaksi oli määritelty luotu eli aloittamatta, vaikka edellä todetun mukaan julkaisuja oli.

Havainnot ja suositukset

Havainto	Suositus
Tilinpäätöksen 2024 mukaan toimialojen toiminnan tavoitteista oli arvioitu valmiiksi 11 (42 %), käynnissä olevaksi 8 (31 %) ja 7 (27 %) tavoitetta oli arvioimatta, kun tavoitteen toteumaa ei ole määritelty. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi asetetuista mittareista 30 (56 %) oli määritelty tilaltaan vihreäksi, 15 (28 %) keltaiseksi ja 9 (16 %) oli ilman värimäärittelyä. Ainoatakaan mittarin tilaa ei ole määritelty punaiseksi, vaikka joidenkin mittareiden osalta tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteuma jäi merkittävästi alle tavoitteen. Värien merkitystä mittarin tilan luokittelussa ei ole avattu sanallisesti. Havaintona oli myöskin, että joidenkin mittareiden esittämistapa ei ollut kaikilta osin riittävän ymmärrettävä tai mittari ei tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan liittynyt tavoitteeseen.	Tarkastuslautakunta toteaa, että toiminnallisten tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa on haastetta. Tarkastuslautakunta suosittelee toiminnallisten tavoitteiden asettamisen ja tavoitteiden toteutumisen määrittelyn tarkentamista ja ohjeistamista.

7. Arviointiohjelman 2024 mukaiset arviointikohteet

7.1. Pohjanmaan pelastuslaitos

Pohjanmaan pelastuslaitos toimialan päätoiminnot ovat pelastustoiminta, onnettomuuksien ehkäisy ja varautuminen. Pohjanmaan pelastuslaitoksen palveluverkosto on jokaisen Pohjanmaan hyvinvointialueella asuvan tai oleskelevan turvaverkko. Pelastustoimen tuottamia palveluja ohjaa lainsäädäntö, joista keskeisin on pelastuslaki (379/2011).

Pelastuslain mukaan pelastuslaitoksen tulee huolehtia alueellaan pelastustoimelle kuuluvasta ohjauksesta, neuvonnasta ja turvallisuusviestinnästä, pelastustoimen valvontatehtävistä, väestön varoittamisesta vaara- ja onnettomuustilanteesta sekä siihen

tarvittavasta hälytysjärjestelmästä ja pelastustoimintaan kuuluvista tehtävistä. Lisäksi pelastuslaitos voi pelastuslain mukaan suorittaa ensihoitopalveluun kuuluvia tehtäviä hyvinvointialueen päätöksen mukaisesti. Lakien ja asetusten lisäksi toimialaa ohjaavat muun muassa sisäministeriön antamat ohjeistukset.

Tarkastuslautakunnan arviointi on kohdistunut Pohjanmaan pelastuslaitokselle talousarviossa 2024 asetettujen valtuustoon nähden sitovien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumiseen sekä pelastuslaitoksen toiminnan tuloksellisuuteen.

Taloudellisten tavoitteiden toteuma

1 000 euroa	TA 2024	Muutettu TA 2024	TP 2024	Poikkeama	Poikkeama-%
Toimintatuotot	2 015	2 015	839	-1 176	-58 %
Toimintakulut	-20 636	-21 192	-19 170	2 022	10 %
Toimintakate	-18 621	-19 177	-18 331	846	4 %

Pohjanmaan pelastuslaitoksen toimintakateen toteuma -18,3 milj. euroa oli 95,6 % muutetun talousarvion toimintakatteesta.

Vuoden 2024 aikana hyväksyttiin talousarvio-muutokset, joissa lisättiin toimintakuluja yhteensä 153 tuhatta euroa kohdistuen palveluiden ostoihin ja sisäisiin resurssi-palveluihin. Toimintakulut toteutuivat

2,0 milj. euroa muutettua talousarviota pienempänä. Toimintakulujen alitus johtuu suurimmalta osin sisäisten hallintopalveluiden ja henkilöstökulujen ennakoitua pienemmästä toteumasta. Toimintatuottojen alitus -1,2 milj. euroa johtuu pääosin sisäisten hallinto-palveluiden ennakoitua pienemmistä tuotoista.

Toiminnallisten tavoitteiden toteuma

Pohjanmaan pelastuslaitoksen toiminnallisina tavoitteina oli luotettavin viranomainen, hyvinvoiva henkilökunta ja taloudellinen toiminta. Tavoitteen, luotettavin viranomainen, toteuma on tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen toteutumisen seuraamiseksi oli asetettu mittariksi asiakas-palautteiden kerääminen. Sanallisen arvion mukaan asiakaspalautteiden antaminen on mahdollista hyvinvointialueen verkkosivuilla. Tavoitteen saavuttamiseksi oli toimenpiteeksi määritelty osaamisen ylläpitäminen, joka oli käynnissä oleva toimenpide.

Tavoitteen, hyvinvoiva henkilökunta, toteuma oli tilinpäätöksen mukaan arvioitu käynnissä olevaksi. Tavoitteen mittarina oli työhyvinvointi-kysely, joka on toteutettu vuonna 2023. Tavoitteen saavuttamiseksi oli toimenpiteiksi määritelty koko henkilöstön huomioiminen muutoksessa, yhteisen toimintamallin ja yhteisten toimintatapojen luominen, valmentavan esimiestyön vahvistaminen ja eri-ikäisten työntekijöiden tukeminen. Kaikki toimenpiteet olivat käynnissä olevia.

Tavoitteen, taloudellinen toiminta, toteuma oli tilinpäätöksen mukaan arvioitu valmiiksi. Tavoitteen mittarina oli resurssien käyttö ja tavoitearvona 100 %. Sanallisen arvion mukaan investointisuunnitelma toteutui ja budjetti 94 %:sti.

Palvelutasopäätös

Palvelutasopäätös on hyvinvointialueen pelastustoimen lakisääteinen päätös, jossa määritellään pelastustoimen palveluiden ja tehtävien järjestäminen alueella. Pelastustoimen järjestämisestä hyvinvointialueella säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021) ja pelastustoimen järjestämisestä annetussa laissa (613/2021). Lisäksi pelastuslaissa (379/2011) on säännelty hyvinvointialueen pelastustoimen ja pelastuslaitoksen tehtävistä. Palvelutasopäätöksen valmistelua ja sisältöä sääntelee sisäministeriön antama asetus pelastustoimen palvelutasopäätöksistä (1225/2022).

Pohjanmaan hyvinvointialueen hallintosäännön mukaan pelastustoimen jaosto johtaa ja kehittää alaistaan toimialaa ja vastaa palvelujen saatavuudesta, yhdenmukaisuudesta, laadusta ja niiden järjestämisestä alueen riskien, palvelutasopäätöksen ja hyvinvointialuestrategian linjausten mukaisesti. **Aluevaltuusto on 20.12.2023 § 83 hyväksynyt Pohjanmaan hyvinvointialueen päivitetyn palvelutasopäätöksen vuosille 2024–2026. Palvelutasopäätökseen sisältyy vuonna 2023 päättyneen palvelutasokauden arviointi, palvelutasoa koskevat päätökset palveluittain ja kehittämissuunnitelma. Palvelutasopäätös perustuu hyvinvointialueen toimintaympäristö- ja riskianalyysiin.**

Pelastustoiminnan ensimmäisen yksikön toimintavalmius

Sisäasianministeriön pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeen 12/2012 mukaan palvelutasopäätöksessään hyvinvointialue päättää pelastustoiminnan aloittamisesta ja pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön kuntotasosta määritellyn reunaehdoin. Suunnitteluohjeessa Suomi on jaettu yhden neliökilometrin kokoisiksi ruuduiksi ja ruudut on luokiteltu neljään eri riskiluokkaan. Korkein riskitaso on luokassa I ja matalin riskitaso luokassa IV.

Pohjanmaan pelastuslaitoksen toimintalueen ongelmaluodut ensimmäisen yksikön toimintavalmiusajan osalta sijoittuvat Vaasaan ja Kaskisiin. Saavutettavuusvajeet on huomioitu palvelutasopäätöksessä ja paloasemaverkostoa kehitetään jatkuvasti tarkoituksenmukaisemmaksi ja tehokkaammaksi. Vaasan pääpaloaseman ja sivuaseman tekninen suunnittelu aloitetaan vuonna 2025 ja rakentaminen vuonna 2026 aluevaltuuston 9.12.2024 § 77 hyväksymän investointisuunnitelman mukaisesti edellyttäen, että hyvinvointialue saa lainanottovaltuuden. Kaskisen kaupungin alueella on käynnissä erityisprojekti ensimmäisen yksikön toimintavalmiustavoitteiden saavuttamiseksi.

Suunnitteluohjeen mukaan ensimmäisen yksikön saapumisaikaa onnettomuuspaikalle ja pelastustoiminnan toimintavalmiusajan toteutumista valvoo aluehallintovirasto. Vähimmäistavoitteena on, että ensimmäinen yksikkö saavuttaa riskiruudun toimintavalmiusajan vähintään 50 %:ssa tehtävistä. **Vuonna 2024 Pohjanmaan pelastuslaitos saavutti toteutumisen vähimmäistason jokaisessa riskiluokassa. Lisäksi toimintavalmiusajan tulee täyttyä suunnitteluohjeen mukaan vähintään 50 %:ssa tehtävistä. Pohjanmaan pelastuslaitoksen toimintavalmiusaika täytti 91 %:ssa tehtävistä vuonna 2024.** Taulukossa 7 on esitettyä sisäasianministeriön määrittelemät toimintavalmiuden tavoiteajat ensimmäisen yksikön saapumiselle onnettomuuspaikalle, Pohjanmaan pelastuslaitoksen toimintavalmiusajan toteumat ja ongelmaluodut.

Taulukko 7. Ensimmäisen yksikön toimintavalmius riskiluokittain.

Riskiluokka	I	II	III	IV
Ensimmäisen yksikön toiminta- valmiusaika	6 min	10 min	20 min	Ei aikavaadetta.
Pohjanmaan pelastuslaitoksen toimintavalmiusajan toteuma 2024	70 %	87 %	99 %	100 %
Alueet	Vaasan keskusta ja kaupunginosat, joissa on suuri asukasmäärä.	Kaupunkien ja kuntien keskustat.	Kylät ja tieosuudet, joissa on tapahtunut onnettomuuksia.	Kaikki muut alueet ja maaseutu, jossa on vähän asutusta.
Ensimmäisen yksikön ongelma- ruudut 2024	Vaasassa Palosaari, Suvilahti ja Ristinummi Kaskinen	Vaasassa Vanha- Vaasa.	Ei ongelmaruutuja.	Ei ongelma ruutuja.

Lähde: Sisäasiainministeriön pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje, 12/2012.
Arviointikohteen antama tieto, Pronto pelastustoimen resurssi- ja tilastojärjestelmä, 2024.

Pelastuslaitoksen tehtävämäärät

Pelastustoimen resurssi- ja tilasto- järjestelmän Pronon tietojen mukaan vuonna 2024 Pohjanmaan pelastus- laitoksella oli yhteensä 3 019 pelastus- tehtävää, joista määrältään merkittävimmät tehtävät olivat automaattisten paloilmoit- timien tarkastus-/varmistustehtävät 848, liikenneonnettomuudet 442, ensivaste- tehtävät 427 ja tulipalot 327. Pelastus- laitoksen tehtävät ovat kasvaneet 3,1 % vuodesta 2023. Merkittävimmät kasvut ovat olleet tehtäväryhmissä eläinten pelastaminen 38 % ja vahingontorjuntatehtävät 32 %. Suurin vähennys vertailuvuoteen 2023 on ollut tehtäväryhmässä ihmisten pelastaminen 38 %. Kiireellisiä tehtävistä oli 69 % vuonna 2024. Pelastuslaitos osallistuu hyvinvointialueen sisäisen sopimuksen mukaisesti ensivaste- ja ensihoitopalveluiden tuottamiseen sairaala- palvelut toimialalle. Ensihoitoon on kohdennettu pelastuslaitokselta 12 pelastajahenkilötyövuotta ja ensivasteeseen osallistuu noin 27 yksikköä, joista suurimman osan muodostavat sopimuspalokunnat.

Palotarkastukset

Pelastuslain 79 §:n mukaan pelastuslaitoksen on laadittava valvontasuunnitelma valvonta- tehtävien toteuttamisesta. Valvonta- suunnitelmassa on määritettävä suoritettavat palotarkastukset ja muut valvontatoimenpiteet sekä kuvattava, miten valvontasuunnitelman toteutumista arvioidaan. Valvontasuunnitelman tulee perustua hyvinvointialueen pelastus- toimen palvelutasopäätökseen.

Vuonna 2024 Pohjanmaan pelastuslaitoksen suunnitelluista yleisistä palotarkastuksista toteutui yritys- ja laitoskohteissa 94 % ja asuinrakennuksissa, joissa on yli kaksi asuntoa (rivitalot ja kerrostalot), 50 %. Asuin- rakennuksissa, joissa on yhdestä kahteen asuntoa (omakotitalot ja paritalot) valvonta- menetelmänä hyödynnetään paloturvallisuuden itsearviointia. Vuonna 2024 Pohjanmaan pelastuslaitokselta lähetettiin itsearviointi- materiaalia 3 356 kiinteistölle, joista palautui 2 784 eli 83 %. Yritys- ja laitoskohteissa ohjeellinen valvontaväli riippuu kohteesta. Asuinrakennusten ohjeellinen valvontaväli on kymmenen vuotta. **Tunnistettuun palotarkastustyön kehittämistarpeeseen on vastattu panostamalla henkilöstöresurssien ja toimintaprosessien kehittämiseen.** **Vuonna 2024 rekrytoitiin kaksi uutta palotarkastajaa onnettomuuksien ehkäisyn tulosalueelle.** Taulukosta 8 on todettavissa suunnitellut palotarkastukset yritys- ja laitos- kohteissa. Taulukosta 9 on todettavissa suunnitellut asuinrakennusten palotarkastukset kunnittain.

Taulukko 8. Yritys- ja laitospöhteiden palotarkastukset vuonna 2024.

Kohde	Kohteet, lkm	Valvottavat, lkm	Toteutuneet palotarkastukset, lkm	Osuus, %
Yritys- ja laitospöhteet	2 910	697	653	94 %

Lähde: Arviointikohteen antama tieto, Merlot palotarkastusjärjestelmä, 2024.

Taulukko 9. Asuinrakennusten palotarkastukset vuonna 2024.

Kunta	Asuinrakennukset, lkm	Suunnitellut palotarkastukset, lkm	Toteutuneet palotarkastukset, lkm	Osuus, %
Kaskinen	447	4	4	100 %
Korsnäs	814	3	3	100 %
Kristiinankaupunki	2 471	4	1	25 %
Laihia	2 314	34	21	62 %
Maalahti	2 040	1	1	100 %
Mustasaari	5 919	6	0	0 %
Närpiö	3 267	1	1	100 %
Pedersören kunta	3 672	15	14	93 %
Uusikaarlepyy	2 518	32	31	97 %
Vaasa	10 482	148	42	28 %
Vöyri	2 207	18	16	89 %
Yhteensä	36 151	266	134	50 %

Lähde: Arviointikohteen antama tieto, Merlot palotarkastusjärjestelmä, 2024. Tietoja ei käytettävissä kunnista Kruunupyy, Luoto ja Pietarsaari, koska tiedot ovat olleet eri järjestelmissä eikä tiejoen siirto järjestelmien välillä ole ollut mahdollista.

Turvallisuusviestintä

Pelastuslain 27 §:n mukaan hyvinvointialue päättää, millä tavoin pelastuslaitos huolehtii alueellaan pelastustoimelle kuuluvasta ohjauksesta, neuvonnasta ja turvallisuusviestinnästä. Näiden toimien tavoitteena on muun muassa tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäiseminen.

Vuonna 2024 turvallisuusviestinnän tilaisuuksissa tavoitettiin noin 13 % Pohjanmaan hyvinvointialueen asukkaista. Pohjanmaan pelastuslaitoksen sosiaalisen median julkaisut tavoittivat 171 000 katselukertaa, joka vastaisi noin 96 % alueen asukkaista. Pohjanmaan pelastuslaitos kohdentaa turvallisuusviestintää riskien arvioinnin ja vuosisuunnitelman perusteella. Taulukosta 10 on todettavissa turvallisuusviestintään osallistujien ja turvallisuusviestinnän katselukertojen lukumäärät.

Taulukko 10. Turvallisuusviestintä vuonna 2024.

Turvallisuusviestintä	Osallistujien/katselukertojen lkm	Väkiluvusta, %
Tilaisuudet	23 708	13 %
Sosiaalinen media	171 000	96 %

Lähde: Arviointikohteen antama tieto, Pronto pelastustoimen resurssi- ja tilastojärjestelmä, 2024.

Henkilöstöresurssit

Pelastustoiminnan henkilöstöresurssit koostuvat pelastuslaitoksen päätoimisesta henkilöstöstä ja sopimushenkilöstöstä, joita ovat joko henkilökohtaisen sopimuksen tehneet tai vapaaehtoisen palokunnan yhdistykseen kuuluvat. Sopimuspalokunnat toimivat monella alueella ensisijaisena palokuntana.

Vuoden 2024 lopussa Pohjanmaan pelastuslaitoksen vakinaisen henkilöstön kokonaismäärä oli 133. Tulosalueella pelastustoiminta työskenteli 104 henkilöä, onnettomuuksien ehkäisy 11 henkilöä ja varautuminen 18 henkilöä. Henkilötyövuosia oli yhteensä 164 sisältäen sijaiset. Henkilöstöresurssit on esitetty taulukossa 11. Henkilökuntaa on vuonna 2024 palkattu muun muassa onnettomuuksien ehkäisyyn kaksi palotarkastajaa, varautumiseen varautumissuunnittelija ja pelastustoimintaan pelastuspäällikkö. Uusi pelastusjohtaja on aloittanut virassaan kesäkuussa 2024. **Tarkastuslautakunnan saaman tiedon mukaan Pohjanmaan pelastuslaitoksella oli 148 vakanssia 31.12.2024. Näistä 133 oli täytettynä ja 15 oli täyttämättä, joissa on toiminut määräaikaista henkilöitä.**

Merkittävänä haasteena arviointihaastattelun mukaan henkilöstöresursseissa on eläkepoistuma, kaksikielisen, koulutetun ja pätevän henkilöstön saatavuus sekä pelastusalan pitovoima kuten pelastuslaitoksilla koko Suomessa. Henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi Pohjanmaan pelastuslaitos osallistuu Pelastusopiston järjestämille rekrytointipäiville ja on rekrytoinut pelastajia paikallisesti järjestetyiltä pelastusalan kursseilta. Kaksikielisen alipäällystön varmistamiseksi pelastuslaitos tukee henkilöstönsä osallistumista pelastusalan kursseille Ruotsissa.

Taulukko 11. Henkilöstö vuonna 2023 ja 2024.

Henkilöstö, Ikm	2023	2024	Muutos
Vakinaiset	129	133	4
Määräaikaiset	26	31	5
Toimenpidepalkkalaiset*	513	560	47
Vapaaehtoinen palokunta/sopimuspalokunta**	361	352	-9
Yhteensä	1 029	1 076	47

Lähde: Arviointikohteen antama tieto.

* Toimenpidepalkkalaiset ovat niin sanottuja sivutoimisia palomiehiä, joilla on henkilökohtainen työsopimus

** Vapaaehtoinen palokuntayhdistys (VPK) on palokuntatoimintaa varten perustettu yhdistys ja sopimuspalokunta on vapaaehtoinen palokunta, joka on tehnyt pelastuslaitoksen kanssa sopimuksen pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta.

Työterveyslaitoksen (TTL) hyvinvointi-alueiden työhyvinvointitutkimus selvitti kyselyllä, joka oli avoimena 6.9–15.10.2023, hyvinvointialan henkilöstön työtä ja työssä tapahtuvia muutoksia sekä niiden vaikutuksia henkilöstön terveyteen ja hyvinvointiin. Tutkimuksessa Pohjanmaan pelastuslaitoksen kokonaissijoitus oli 66. Kokonaissijoitus on suhteellinen sijoitusluku, joka kertoo, miten yksikkö sijoittuu organisaation sisäisessä vertailussa, kun vertaillaan kaikkien kyselymittareiden yhteistuloksia. Sijalukujen teoreettinen vaihteluväli on 1–100 ja mitä lähempänä sijalukua yksi, sitä paremmin sijoittuu oman organisaation työyksiköiden joukossa. Vuonna 2024 työhyvinvointikyselyä ei ole tehty.

Pohjanmaan pelastuslaitoksen vuonna 2023 käynnistämä toimenpideohjelma Popela 2.0 on jatkunut vuonna 2024. Ohjelman tavoitteena on muun muassa vahvistaa toimivaa johtoa, parantaa sisäistä viestintää ja henkilöstön osallisuutta. Käynnissä on myös toimenpideohjelman mukainen toimialan uudelleen organisointi, mikä sisältää rakenteellisten muutosten lisäksi myös muutoksia virkatehtäviin sekä resurssien mitoituksen ja kohdentamisen päivittämistä. Pohjanmaan hyvinvointialue, kuten myös Pohjanmaan pelastuslaitos ovat lisänneet ja kehittäneet esihenkilöiden tukemista ja kouluttamista.

Havainnot ja suositukset

Havainto	Suositus
Pohjanmaan pelastuslaitoksen vuoden 2024 toiminnallisina tavoitteina oli luotettavin viranomainen, hyvinvoiva henkilökunta ja taloudellinen toiminta. Tavoitteen, luotettavin viranomainen, toteutumisen seuraamiseksi ja arvioimiseksi oli asetettu mittariksi asiakaspalautteiden kerääminen ja tavoitearvona oli, että asiakaspalautteita kerätään. Tavoitteen, hyvinvoiva henkilökunta, toteutumisen seuraamiseksi ja arvioimiseksi oli asetettu mittariksi työhyvinvointikysely ja tavoitearvona oli, että työhyvinvointikysely tehdään. Tavoitteen, taloudellinen toiminta, toteutumisen seuraamiseksi ja arvioimiseksi oli asetettu mittariksi resurssien käyttö ja tavoitteeksi 100 %. Toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2025–2027 Pohjanmaan pelastuslaitoksen tavoitteissa ja mittareissa ei ole muutosta verrattuna toiminta- ja taloussuunnitelmaan 2024–2026.	Tarkastuslautakunnan korostaa, että mittaristo laaditaan tavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi ja arvioimiseksi. Tarkastuslautakunta suosittelee huomioimaan mittareiden valinnassa myös tuottavuutta, laatua ja vaikuttavuutta mittaavia mittareita.
Vuonna 2024 Pohjanmaan pelastuslaitoksen suunnitelluista yleisistä palotarkastuksista toteutui yritys- ja laitospaikoissa 94 % ja asuinrakennuksissa, joissa on yli kaksi asuntoa (rivitalot ja kerrostalot), 50 %. Asuinrakennuksissa, joissa on yhdestä kahteen asuntoa (omakotitalot ja paritalot) valvontamenetelmänä hyödynnetään paloturvallisuuden itsearviointia. Vuonna 2024 Pohjanmaan pelastuslaitokselta lähetettiin itsearviointimateriaalia 3 356 kiinteistölle, joista palautui 2 784 eli 83 %. Tunnistettuun palotarkastustyön kehittämistarpeeseen on vastattu panostamalla henkilöstöresurssien ja toimintaprosessien kehittämiseen. Vuonna 2024 rekrytoitiin kaksi uutta palotarkastajaa onnettomuuksien ehkäisyn tulosalueelle.	Tarkastuslautakunta haluaa nostaa esiin Pohjanmaan pelastuslaitoksella tunnistetun palotarkastustyön kehittämistarpeen ja siihen vastaamisen panostamalla henkilöstöresurssien ja toimintaprosessien kehittämiseen sekä kahden palotarkastajan rekrytointiin.

Havainto	Suositus
Merkittävänä haasteena Pohjanmaan pelastuslaitoksen arviointihaastattelun mukaan henkilöstöresursseissa on eläkepoistuma, kaksikielisen, koulutetun ja pätevän henkilöstön saatavuus sekä pelastusalan pitovoima kuten pelastuslaitoksilla koko Suomessa. Henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi Pohjanmaan pelastuslaitos osallistuu Pelastusopiston järjestämille rekrytointipäiville ja on rekrytoinut pelastajia paikallisesti järjestetyiltä pelastusalan kursseilta. Kaksikielisen alipäällystön varmistamiseksi pelastuslaitos tukee henkilöstönsä osallistumista pelastusalan kursseille Ruotsissa.	Tarkastuslautakunta korostaa, että henkilöstön saatavuuteen ja pysyvyyteen liittyvät haasteet voivat vaikuttaa pelastuslaitoksen palveluiden laatuun ja tehtävien toteuttamiseen, minkä vuoksi onnistuminen saatavuuden ja pysyvyyden turvaavissa toimenpiteissä on varmistettava.
Työterveyslaitoksen (TTL) hyvinvointialueiden työhyvinvointitutkimus selvitti kyselyllä, joka oli avoimena 6.9–15.10.2023, hyvinvointialan henkilöstön työtä ja työssä tapahtuvia muutoksia sekä niiden vaikutuksia henkilöstön terveyteen ja hyvinvointiin. Työhyvinvointitutkimuksen Pohjanmaan hyvinvointialueen sisäisessä vertailussa Pohjanmaan pelastuslaitoksen suhteellinen sijoitusluku oli 66. Sijalukujen teoreettinen vaihteluväli on 1–100 ja mitä lähempänä sijalukua yksi, sitä paremmin sijoittuu oman organisaation työyksiköiden joukossa. Vuonna 2024 työhyvinvointikyselyä ei ole tehty. Pohjanmaan pelastuslaitoksen vuonna 2023 käynnistämä toimenpideohjelma Popela 2.0 on jatkunut vuonna 2024. Ohjelman tavoitteena on muun muassa vahvistaa toimivaa johtoa, parantaa sisäistä viestintää ja henkilöstön osallisuutta. Käynnissä on myös toimenpideohjelman mukainen toimialan uudelleen organisointi, mikä sisältää rakenteellisten muutosten lisäksi myös muutoksia virkatehtäviin sekä resurssien mitoituksen ja kohdentamisen päivittämistä.	Tarkastuslautakunta kysyy, että miten arvioidaan vuonna 2023 käynnistetyn Popela 2.0 toimenpideohjelman ja toimenpideohjelman mukaisen toimialan uudelleen organisoinnin vaikutukset Pohjanmaan pelastuslaitoksen henkilöstön työtyytyväisyyteen, kun työhyvinvointikysely on tehty viimeksi syksyllä 2023? Tulisiko työhyvinvointia mitata tiheämmin ja lyhyemmin, että palautetta saisi nopeammin ja että esiin nousseisiin haasteisiin pystyttäisiin myös reagoimaan nopeammin?

7.2. Terveyskeskuspalvelut – peruspalveluiden vahvistaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön (2024:2) julkaisun Valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon haasteisiin vastaamiseksi palveluiden painopistettä on siirrettävä palvelujärjestelmää eniten kuormittavista palveluista kohti peruspalveluiden vahvistamista. Perusterveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden tulisi olla jokaisen saavutettavissa oikea-aikaisesti ja laadukkaasti. Nopeammalla palveluihin pääsyllä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja pitkittymistä sekä vähentää erityistason palveluiden tarvetta. Valtakunnallinen tavoite sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden vahvistamisesta sisältyy Pohjanmaan hyvinvointialueen strategiaan, sosiaali- ja terveyspalveluiden palvelustrategiaan ja tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaan.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan perusterveydenhuollolla tarkoitetaan muun muassa väestön terveydentilan seurantaa, äitiys- ja lastenneuvolapalveluja, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa, suun terveydenhuoltoa, perustason mielenterveys- ja päihdehoitoa, lääkinnällistä kuntoutusta, työterveyshuoltoa, päivystystä, avosairaanhoidoa, kotisairaanhoidoa sekä kotisairaala- ja sairaalahoitoa.

Tarkastuslautakunnan arvioinnissa on selvitetty, miten Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon avosairaanhoidon palveluita on vahvistettu ja miten perusterveydenhuollon avosairaanhoidon palveluiden saatavuus ja hoidon jatkuvuus ovat toteutuneet vuonna 2024. Avosairaanhoidossa asiakas saa terveydenhuollon ammattilaisen palvelua terveysongelman tai sairauden hoitoa varten päivystysluonteisena palveluna tai ennalta sovittuna palveluna ilman osasto- tai laitoshoidoa. Avosairaanhoidossa tyypillinen hoitokäynti on lääkärin tai hoitajan vastaanotto. Osana arviointia tarkastuslautakunta vieraili Vaasan keskussairaalan alueen H-talossa sijaitsevassa terveystieteiden keskuksessa lokakuussa 2024.

Terveyskeskuspalvelut ja muutokset palveluverkossa

Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon palveluita tuotetaan lähipalveluna sekä terveystieteiden keskuksissa että hyvinvointiasemilla kuten myös digi- ja etäpalveluina. Terveystieteiden keskuksien ja hyvinvointiasemien palveluvalikoima vaihtelee alueittain. Suuremmilla paikkakunnilla palveluntarjonta fyysisenä toimintana on laajempi. Terveystieteiden keskuksissa on muun muassa hoitajien ja lääkäreiden kiireellistä ja kiireetöntä vastaanottoa, laboratorionäytteenottoa, röntgen- ja seurantatutkimuksia, rokotuksia, neuvontaa ja ennaltaehkäiseviä palveluita sekä suun terveydenhuoltoa. Hyvinvointiasemilla on muun muassa sairaanhoitajan vastaanotto ja joillakin asemilla myös lääkärin sekä suun terveydenhuollon vastaanotto.

Aluevaltuuston 12.6.2023 § 39 hyväksymässä tulevaisuus- ja kehittämisohjelmassa 2023–2026 on kuvattuna Pohjanmaan hyvinvointialueen tuleva palveluverkko, jonka mukaan hyvinvointialueella on jatkossa yhdeksän sosiaali- ja terveystieteiden keskuksia ja kolmesta hyvinvointiasemaa. Lisäksi hyvinvointialueen neljällä harvaanasutuimmalla alueella muiden toimipisteiden yhteydessä voidaan antaa erityisesti iäkkäille ihmisille joitakin sosiaali- ja terveyspalveluita. Ohjelman tavoitteena on, että palveluverkossa etäisyys fyysiseen toimintapisteeseen on enintään 20 kilometriä. **Ohjelman mukaan sosiaali- ja terveydenhuolto integroidaan ja palveluiden sisältö profiloituu alueiden toimipisteiden palvelutarpeiden perusteella. Talouden menosäästöjen lisäksi tehtävät toimenpiteet parantavat palveluiden saatavuutta ja mahdollistavat nykyisillä henkilöstöresursseilla hoito- ja palvelutarpeeseen vastaamisen. Tulevaisuus- ja kehittämisohjelman 2025–2026 aluevaltuusto on hyväksynyt 22.4.2024 § 21. Ohjelmassa ei ole sosiaali- ja terveystieteiden keskuksien eikä hyvinvointiasemien sulkemisia vaan peruspalveluiden vahvistamista.**

Aluehallitus on kokouksessaan 25.11.2024 § 260 päättänyt muutoksista sosiaali- ja terveyskeskuksissa. Päätöksen mukaan Kaskisen hyvinvointiaseman hoitaja- ja lääkärivastaanotto yhdistetään Närpiön sosiaali- ja terveyskeskuksen toimintaan.

Ajanvarauksellinen vastaanottotoiminta Kaskisissa kuitenkin jatkuu. Kaskisissa asuvien lastenneuvolapalvelut sekä suun terveydenhuoltopalvelut tuotetaan Närpiössä kuten aikaisemmin eikä päätös aiheuta muutosta kouluterveydenhuoltoon Kaskisissa. Vöyrin hyvinvointiaseman sairaanhoidon vastaanotto keskitetään päätöksen mukaan Oravaisiin. Lastenneuvola ja tietyt ajanvarausvastaanotot säilyvät Vöyrillä. Vaasan Vähänkyrön kaupunginosan hyvinvointiasema ja Laihian sosiaali- ja terveyskeskus yhdistetään hallinnon ja henkilöstön osalta. Päätöksen mukaan sekä ajanvarauksellinen vastaanotto että kiirevastaanotto Vähässäkyrössä jatkuvat yhdistetyn yksikön palveluna kuten myös neuvolapalvelut ja suun terveydenhuolto.

Digitaaliset palvelut

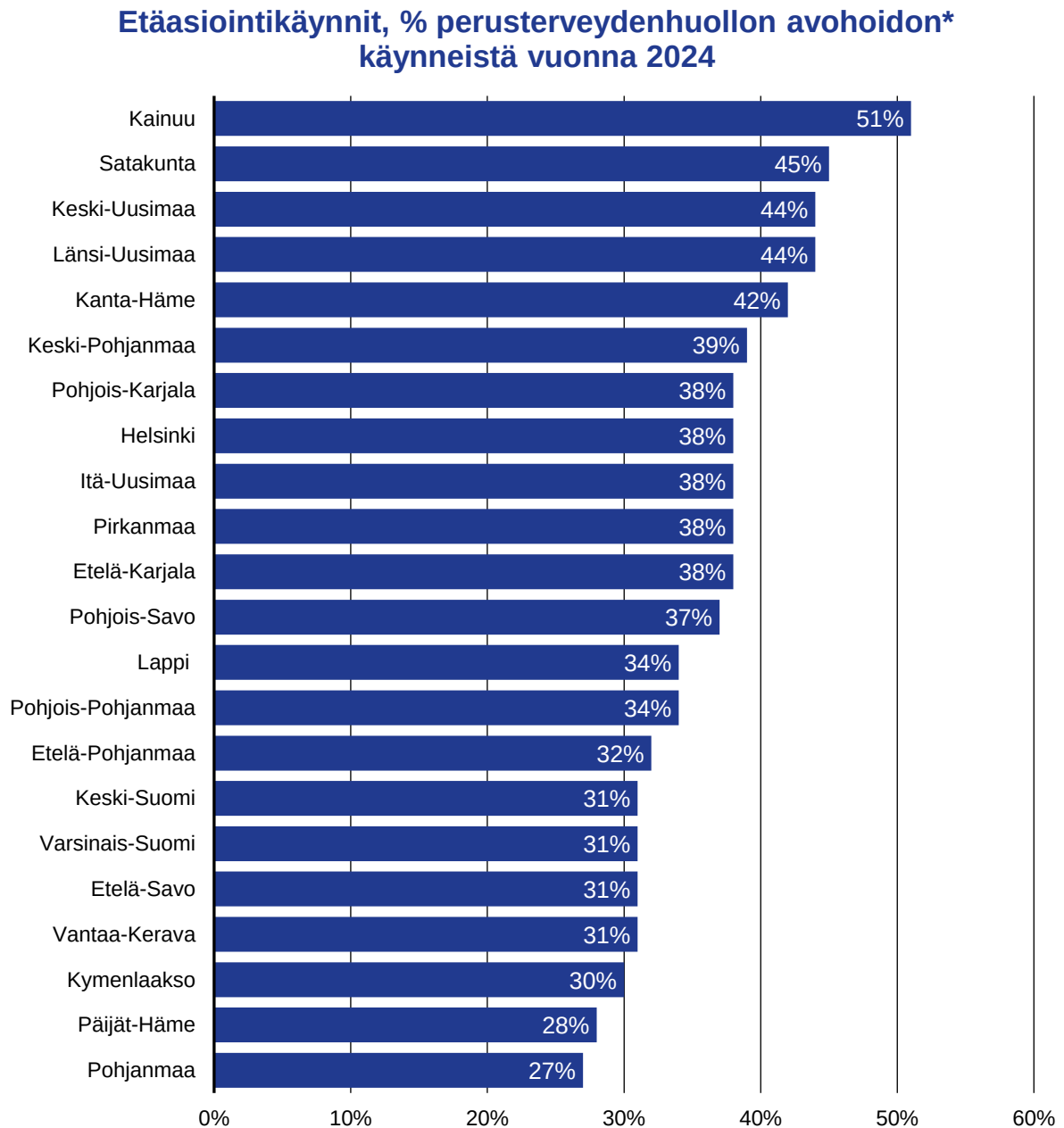
Pohjanmaan hyvinvointialueen tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaan 2023–2026 ja 2025–2026 sisältyy digi- ja etäpalveluiden kehittämistä palvelutarpeeseen vastaamiseksi ja palvelutarjonnan laajentamiseksi. Digitaaliset palvelut vahvistavat perustason palveluja ja hoitopolkuja. Uusi asiakas- ja potilastietojärjestelmä, joka otetaan käyttöön hyvinvointialueella porrastetusti kevääseen 2025 mennessä, mahdollistaa digi- ja etäpalveluiden laajentamisen.

Perusterveydenhuollossa asiakkaan yhteydenotto ja hoidontarpeen arviointi tapahtuu kasvokkain, puhelimitse tai digitaalisen asioinnin kautta. Tavallisimmin hoidon tarpeen arvioinnin tekevät sairaanhoitajat tai terveydenhoitajat yhteydenoton yhteydessä keskitetyssä hoidon arvioinnissa toimialalla asiakas- ja resurssikeskus. Pohjanmaan hyvinvointialueella monia hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä asioita voi jo nyt hoitaa digitaalisesti. Chat-palvelussa on mahdollista saada nopeasti yhteys terveydenhuollon ammattilaisiin, jotka antavat tarvittavaa ohjausta, neuvontaa ja arvion hoidon tarpeesta. Chat-palvelu on avoinna arkipäivisin osassa hyvinvointialueen paikkakunnista. Chat-palvelun aukioloaikojen ulkopuolella ja paikkakunnilla, joissa chat-palvelu ei ole käytettävissä, on käytössä chatbot eli keskustelurobotti. Valtakunnallisesta sosiaali- ja terveydenhuollon verkkopalvelusta Omaolosta saa ympäri vuorokauden hoidon tarpeen arvioinnin ja tarvittaessa yhteyden julkisen terveydenhuollon ammattilaisiin omalta hyvinvointialueen paikkakunnalta. Pohjanmaan hyvinvointialueella Omaolossa on 14 käytössä olevaa oirearviota. **Digitaalisessa ajanvarauksessa osaan perusterveydenhuollon palveluista voi varata ajan sähköisesti kaikissa hyvinvointialueen kunnissa ja tietyissä tilanteissa hoitajan tai lääkärin vastaanotolle on mahdollista päästä videoyhteyden välityksellä fyysisen vastaanoton sijaan.**

Vuonna 2024 etäasiointikäyntien osuus perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä oli Pohjanmaan hyvinvointialueella 27 % ollen hyvinvointialueiden alhaisin. Korkein etäasiointikäyntien osuus oli Kainuun hyvinvointialueella 51 %.

Kuviossa 28 on esitetty hyvinvointialueiden etäasiointikäyntien osuus perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä vuonna 2024.

Kuvio 28. Etäasiointikäyntien osuus perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä vuonna 2024.

Lähde: THL, Johdon strateginen tilannekuva, Uudistuminen, Etäasiointikäynnit, % perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä, 2024, tietolähde päivitetty 9.12.2024, muokattu.

* Käynnit avosairaanhoidon vastaanotolla, terveyskeskusten äitiysneuvolassa, lastenneuvolassa, perhesuunnitteluneuvolassa, kouluterveydenhuollossa, opiskelijaterveydenhuollossa sekä kotisairaanhoito- ja mielenterveyskäynnit ja muut avohoitokäynnit (erilaiset vastaanottokäynnit, terveystarkastus- ja seulontakäynnit sekä käynnit, jotka liittyvät terveydentilan selvittämiseen).

Vuonna 2024 Pohjanmaan hyvinvointialueen hoitohenkilökunnan etäkontaktien osuus oli 40 % kaikista hoitajien yhteystavoista perusterveydenhuollon avosairaanhoidon käynneistä. Lääkärin etäkontaktien osuus oli 21 % kaikista lääkärin yhteystavoista perusterveydenhuollon avosairaanhoidon käynneistä. Verrattuna vuoteen 2023 ovat etäkontaktien suhteelliset osuudet vastaanotto-käynneistä hoitohenkilökunnalla kasvaneet

yhden prosenttiyksikön ja lääkäriillä vähentyneet yhden prosenttiyksikön. Taulukosta 12 on nähtävissä Pohjanmaan hyvinvointialueen hoitohenkilökunnan ja lääkärin etä- ja läsnäkontaktien osuudet kaikista yhteystavoista perusterveydenhuollon avosairaanhoidon käynneistä koskien lääkäri/hoitohenkilökunnan vastaanottotoimintaa.

Taulukko 12. Pohjanmaan hyvinvointialueen terveyskeskusten avosairaanhoidon käynnit vastaanotolla ja etäasiointina vuonna 2023 ja 2024.

Vastaanottaja-käynti	Hoitohenkilö-kunta 2023, käyntiä	Hoito-henkilö-kunta 2023, %	Hoitohenkilö-kunta 2024, käyntiä	Hoito-henkilö-kunta 2024, %	Lääkäri 2023, käyntiä	Lääkäri 2023, %	Lääkäri 2024, käyntiä	Lääkäri 2024, %
Etäkontakti	145 045	39 %	145 988	40 %	27 389	22 %	25 390	21 %
Läsnäkontakti	228 121	61 %	216 013	60 %	95 879	78 %	96 049	79 %
Yhteensä	373 166	100 %	362 001	100 %	123 268	100 %	121 439	100 %

Lähde: Terveyskeskuskäynnit vuosina 2024 ja 2023, lääkäri/hoitohenkilökunnan vastaanotto toiminta lajiteltuna lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan (sairaanhoitaja/terveydenhoitaja) sekä läsnä- ja etäkontaktin mukaan, tiedonanto arviointiin toimialajohto 28.3.2025.

Hoidon saatavuus

Sosiaali- ja terveysministeriön muistiossa 4.4.2016 toimeksiantoon liittyen on saatavuus määritelty siten, että kuinka asukkaat saavat erityislakien kuten terveydenhuoltolain perusteella määräytyvät palvelut ja kuinka palvelut saadaan kohtuullisessa ajassa yhdenvertaisesti. Terveysministeriön muistio (19.1.2023/116) mukaan 1.9.2023–31.12.2024 kiireettömän sairaanhoidon ensimmäinen hoitotapahtuma tuli järjestää seuraavien 14 vuorokauden aikana hoidon tarpeen arvioinnista. 31.8.2023 saakka enimmäisaika oli kolme kuukautta. Vuoden 2025 alusta lukien kiireettömän sairaanhoidon ensimmäinen hoitotapahtuma on tullut järjestää kolmen kuukauden kuluessa. Alle 23-vuotiaita muutos ei koske (Terveysministeriön muistio 19.12.2024/848).

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialue pyrkii edelleen sujuvaan sekä nopeaan hoitoon pääsyyn ja tavoitteena on järjestää ensimmäinen hoitotapahtuma seitsemän vuorokauden aikana palvelustrategian mukaisesti.

Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon avosairaanhoidon kiireettömistä sairaanhoitajan ja terveydenhoitajan vastaanottokäynneistä 93 % toteutui 14 vuorokauden kuluessa vuonna 2024. Viikon kuluessa toteutui 87 % hoitajien vastaanottokäynneistä. Kaikkien palveluntuottajien keskiarvot olivat 95 % 14 vuorokauden kuluessa ja 91 % viikon kuluessa. Suhteelliset osuudet perustuvat Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoon.

Taulukko 13. Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon kiireettömien sairaanhoitajien ja terveydenhoitajien vastaanottokäyntien toteutuminen vuonna 2024.

Vuorokautta	Sairaanhoitajan ja terveydenhoitajan vastaanotto 2024, Pohjanmaan hyvinvointialue	Sairaanhoitajan ja terveydenhoitajan vastaanotto 2024, Kaikki palveluntuottajat*
0–7	87 %	91 %
8–14	6 %	4 %
15–30	4 %	3 %
31–90	3 %	2 %
Yli 90	0 %	0 %
Kaikki toteutuneet käynnit hoitopääsykäynneistä	100 %	100 %

Lähde: thl.fi, Avohilmo, Perusterveydenhuollon hoitopääsyn 14 vuorokauden enimmäisajan toteutuminen, tiedot päivitetty 15.3.2025.

* Hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki, Terveys- ja hyvinvoinnin laitos (THL), Vankiterveydenhuollon yksikkö (VTH).

Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon avosairaanhoidon kiireettömistä lääkärin vastaanottokäynneistä 70 % toteutui 14 vuorokauden kuluessa vuonna 2024. Viikon kuluessa toteutui 55 % lääkärin vastaanottokäynneistä.

Kaikkien palveluntuottajien keskiarvot olivat 70 % 14 vuorokauden kuluessa ja 56 % viikon kuluessa. Suhteelliset osuudet perustuvat Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoon.

Taulukko 14. Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon kiireettömien lääkärin vastaanottokäyntien toteutuminen vuonna 2024.

Vuorokautta	Lääkärin vastaanotto 2024, Pohjanmaan hyvinvointialue	Lääkärin vastaanotto 2024, Kaikki palveluntuottajat*
0–7	55 %	56 %
8–14	15 %	14 %
15–30	15 %	18 %
31–90	13 %	11 %
Yli 90	1 %	1 %
Kaikki toteutuneet käynnit hoitopääsykäynneistä	100 %	100 %

Lähde: thl.fi, Avohilmo, Perusterveydenhuollon hoitopääsyn 14 vuorokauden enimmäisajan toteutuminen, tiedot päivitetty 15.3.2025.

* Hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Vankiterveydenhuollon yksikkö (VTH).

Hoidon jatkuvuus

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL, 29/2024) työpaperin Hoidon jatkuvuuden mittaaminen perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa mukaan hoidon jatkuvuutta tulisi kansallisesti edistää, koska sen on havaittu olevan sidoksissa esimerkiksi parempiin hoitotuloksiin, asiakastytyväisyyteen, hoidon pienempiin kustannuksiin ja erikoissairaanhoidon vähempään käyttöön. Lisäksi hoidon jatkuvuuden ajatellaan kytkeytyvän lääkäreiden työn mielekkyyden kokemukseen ja osaamisen kehittymiseen. Hoidon jatkuvuus on tärkeää erityisesti ikääntyneiden hoidossa ja pitkäaikais-sairauksien hoidossa.

Hoidon saatavuus muodostaa vastinparin jatkuvuudella, minkä vuoksi saatavuuden ja jatkuvuuden mittareita tulisi tarkastella yhdessä, koska saatavuuden painottaminen saattaa vähentää jatkuvuutta. THL raportoi vuosittain Sotekuva-verkkopalvelussa ja tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetissä kansallisen hoidon jatkuvuusmittarien tiedot. Arviointikertomuksen laadinnassa käytettävissä oleva viimeisin tilasto vuodelta 2023 on julkaistu huhtikuussa 2024. Hoidon jatkuvuus perusterveydenhuollossa tilasto kuvaa, miten hoidon jatkuvuus toteutuu perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärin ja hoitajan fyysisellä vastaanotolla tai etäyhteydellä asioinneilla asiakkaila.

Jatkuvuutta mitataan Continuity of Care -indeksillä (COCI), joista on muodostettu keskiarvoja alueittain. Vuoden 2023 tilasto sisältää käyntitiedot vuosilta 2022–2023.

Jatkuvuusindeksin vaihteluväli on nollasta yhteen ja on sitä korkeampi mitä useammin vastaanoton asiakkaat tapaavat saman tai samat ammattihenkilöt kuten lääkärin tai hoitajan. Mittaaminen on rajattu kiireettömiin käynteihin, sillä kiireellistä hoitoa vaativissa tilanteissa hoidon nopea saatavuus on hoitosuhteen jatkuvuutta tärkeämpi.

Pohjanmaan hyvinvointialueen jatkuvuuden indeksikeskiarvo vuonna 2023 perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitajakäynneillä oli 0,16 ollen erittäin matala. Hoitajakäynneillä keskimääräinen jatkuvuus oli korkeinta Kainuun 0,31, Satakunnan 0,24, Pohjois-Savon 0,23 ja Keski-Suomen 0,23 hyvinvointialueilla. Hoitajakäynneillä jatkuvuuden alueelliset keskiarvot vaihtelivat välillä 0,06–0,31.

Pohjanmaan hyvinvointialueen jatkuvuuden indeksikeskiarvo vuonna 2023 perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärikäynneillä oli 0,33 ollen matala vaikkakin lääkärikäynneillä keskimääräinen jatkuvuus oli korkeinta Pohjanmaan, Itä-Uudenmaan 0,33 ja Varsinais-Suomen 0,33 hyvinvointialueilla. Lääkärikäyntien jatkuvuudessa alueelliset keskiarvot vaihtelivat välillä 0,14–0,33.

Taulukko 15. Hoidon jatkuvuus (COCI keskiarvo) Pohjanmaan hyvinvointialueella ja koko maassa 2023.

Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon jatkuvuus v. 2023	Pohjanmaan hyvinvointialue	Koko maa
hoitajakäynneillä	0,16	0,18
lääkärikäynneillä	0,33	0,28

Lähde: thl.fi, Sotkanet, Hoidon jatkuvuus (COCI) perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitajakäynneillä info ind. 5503 ja lääkärikäynneillä info ind. 5502 vuosi 2023.

Vaasan terveyskeskus ja omatiimimalli

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan Vahva ja välittävä Suomi sisältyy omalääkäri-, omahoitaja- ja omatiimimallin hyödyntäminen hoitoon pääsyn parantamisessa ja hoidon jatkuvuuden vahvistamisessa. Sosiaali- ja terveysministeriö sekä valtiovarainministeriö ovat 19.11.2024 päivätyn tiedotteen mukaan käynnistäneet toimikaudelle 19.11.2024–1.4.2027 omalääkäriohjelman. Ohjelman tarkoituksena on tukea hyvinvointialueita omalääkäri- ja omatiimimallien kehittämisessä ja käyttöönotossa. Ohjelman tarkoituksena ei ole valmistella yhtä tiettyä hoidon jatkuvuusmallia, joka kaikkien alueiden pitäisi ottaa käyttöön.

Pohjanmaan hyvinvointialueella on kehitetty omatiimimalli, joka on pilotoitu Vaasan terveyskeskuksessa vuoden 2022 lopussa kun Vaasan entiset terveysasemat muuttivat Vaasan Keskussairaalan alueen H-taloon. Omatiimi muodostuu lääkäreistä ja sairaanhoitajista. Mallissa joku tiimin hoitohenkilöstöstä toimii potilaan omana yhteyshenkilönä omalääkärin sijaan. Hoidon jatkuvuus taataan potilas-hoitajasuhteessa. Omatiimimallin kehittämisen lähtökohtana on ollut vahvempi hoitajaresurssi lääkäriresurssiin verrattuna. Mallin ensimmäisessä vaiheessa painopiste on pitkäaikaissairaissa potilaissa, joiden hoidon saatavuutta ja jatkuvuutta on tavoitteena parantaa nimetyllä omahoitajalla, johon potilas on yhteydessä. Odotuksena on, että tämän potilasryhmän yhteydenotot asiakaspalvelukeskukseen ja kiireelliset ajanvaraukset vähenevät, minkä myötä hoidon saatavuus muissa potilasryhmissä paranee. Tämä omatiimimalli on tarkoitus ottaa käyttöön myös muissa terveyskeskuksissa, jos malli toimii hyvin Vaasan alueella.

Vaasan terveyskeskuksessa on hoitajien ja lääkäreiden kiireellistä ja kiireetöntä vastaanottoa terveyskeskuksen aukioloaikoina. Terveyskeskuksessa työskentelevät 32 lääkärinä ja 56 hoitajaa on jaettu neljään tiimiin siten, että jokaisessa tiimissä on kahdeksan ammattilaista. Saadun selvityksen mukaan lääkäreiden suuri vaihtuvuus ja heikko saatavuus aiheuttavat haastetta, mihin tehty tiimijako vastaa.

Sekä hoitajan että lääkärin vastaanottokäynti edellyttää hoidontarpeen arviointia. Vaasan terveyskeskuksessa kiirevastaanottoa toteutetaan yhdessä sairaanhoitajan ja lääkärin kanssa, minkä on todettu tukevan erityisesti päivystystyössä aloittavaa uutta lääkärinä sekä vähentävän potilaan odotus- ja läpimenoaikaa. Lisäksi sujuvan konsultoinnin ja ohjauksen mahdollistamiseksi terveyskeskuksessa on käytössä päivittäin niin sanottu seniorilääkärin ja -hoitajan tukipiste, josta konsultaatiota on tarvittaessa saatavissa. Syksyllä 2024 on otettu käyttöön myös uudistus, jossa seniorilääkärin työlistalle kirjataan kaikki uudet potilastapaukset hoidon suunnittelua varten ja niin sanottu omalääkäri saa kaikki potilastapaukset, joihin hän on jo ottanut kantaa. Näin mahdollistetaan parempi hoidon jatkuvuus sekä hoidon hallinta. Terveyskeskuksen toiminnan kehitystyö jatkuu hoidontarpeen arvioinnin, hoidon jatkuvuuden ja omatiimimallin osalta.

Havainnot ja suositukset

Havainto	Suositus
Sosiaali- ja terveysministeriön (2024:2) julkaisun Valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon haasteisiin vastaamiseksi palveluiden painopistettä on siirrettävä palvelujärjestelmää eniten kuormittavista palveluista kohti peruspalveluiden vahvistamista. Aluevaltuuston 12.6.2023 § 39 hyväksymän tulevaisuus- ja kehittämisohjelman 2023–2026 mukaan sosiaali- ja terveydenhuolto integroidaan ja palveluiden sisältö profiloidaan alueiden toimipisteiden palvelutarpeiden perusteella. Talouden menosäästöjen lisäksi tehtävät toimenpiteet parantavat palveluiden saatavuutta ja mahdollistavat nykyisillä henkilöstöresursseilla hoito- ja palvelutarpeeseen vastaamisen. Tulevaisuus- ja kehittämisohjelman 2025–2026 aluevaltuusto on hyväksynyt 22.4.2024 § 21. Ohjelmassa ei ole sosiaali- ja terveyskeskusten eikä hyvinvointiasemien sulkemisia vaan peruspalveluiden vahvistamista. Pohjanmaan hyvinvointialueen tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaan 2023–2026 ja 2025–2026 sisältyy digi- ja etäpalveluiden kehittämistä palvelutarpeeseen vastaamiseksi ja palvelutarjonnan laajentamiseksi. Digitaaliset palvelut vahvistavat perustason palveluja ja hoitopolkuja. Pohjanmaan hyvinvointialueella monia hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä asioita voi jo nyt hoitaa digitaalisesti. Tietyissä tilanteissa hoitajan tai lääkärin vastaanotolle on mahdollista päästä videoyhteyden välityksellä fyysisen vastaanoton sijaan.	Tarkastuslautakunta toteaa, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Johdon strateginen tilannekuva raportointijärjestelmän mukaan vuonna 2024 etäasiointikäyntien osuus perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä oli Pohjanmaan hyvinvointialueella 27 % ollen hyvinvointialueiden alhaisin. Hyvinvointialueiden korkein etäasiointikäyntien osuus oli 51 %. Tarkastuslautakunnan arvioinnissa saaman tiedonannon mukaan vuonna 2024 Pohjanmaan hyvinvointialueen hoitohenkilökunnan etäkontaktien osuus oli 40 % kaikista hoitajien yhteystavoista perusterveydenhuollon avosairaanhoidon käynneistä. Lääkärin etäkontaktien osuus oli 21 % kaikista lääkärin yhteystavoista perusterveydenhuollon avosairaanhoidon käynneistä. Tarkastuslautakunta suosittelee jatkamaan digi- ja etäpalveluiden kehittämistä ja käyttöönoton laajentamista.
Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialue pyrkii edelleen sujuvaan sekä nopeaan hoitoon pääsyyn ja tavoitteena on järjestää ensimmäinen hoitotapahtuma seitsemän vuorokauden aikana palvelustrategian mukaisesti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilaston mukaan pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon avosairaanhoidon kiireettömistä sairaanhoitajan ja terveydenhoitajan vastaanottokäynneistä 93 % toteutui 14 vuorokauden kuluessa vuonna 2024. Viikon kuluessa toteutui 87 % hoitajien vastaanottokäynneistä. Pohjanmaan hyvinvointialueen perusterveydenhuollon avosairaanhoidon kiireettömistä lääkärin vastaanottokäynneistä 70 % toteutui 14 vuorokauden kuluessa vuonna 2024. Viikon kuluessa toteutui 55 % lääkärin vastaanottokäynneistä.	Tarkastuslautakunta korostaa, että Pohjanmaan hyvinvointialueen tavoite on palvelustrategian mukaisesti järjestää ensimmäinen hoitotapahtuma seitsemän vuorokauden aikana hoidon tarpeen arvioinnista, mikä on terveydenhuoltolaissa säädettyjä enimmäisaikoja nopeammin. Tavoite vahvistaa hoidon saatavuutta. Vuoden 2025 alusta lukien kiireettömän sairaanhoidon ensimmäinen hoitotapahtuma on tullut järjestää kolmen kuukauden kuluessa. Alle 23-vuotiaita muutos ei koske (Terveydenhuoltolaki 19.12.2024/848).

Havainto	Suositus
Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (29/2024) työpaperin Hoidon jatkuvuuden mittaaminen perusterveydenhuollon avosairaanhoidossa mukaan hoidon jatkuvuutta tulisi kansallisesti edistää. Pohjanmaan hyvinvointialueen jatkuvuuden indeksikeskiarvo vuonna 2023 perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitajakäynneillä oli 0,16 ollen erittäin matala ja lääkärikäynneillä 0,33 ollen matala. Jatkuvuusindeksin vaihteluväli on nolasta yhteen ja on sitä korkeampi mitä useammin vastaanoton asiakkaat tapaavat saman tai samat ammattihenkilöt kuten lääkärin tai hoitajan. Arviointikertomuksen laadinnassa käytettävissä oleva viimeisin tilasto vuodelta 2023 on julkaistu huhtikuussa 2024. Pohjanmaan hyvinvointialueella on kehitetty omatiimimalli, joka on pilotoitu Vaasan terveyskeskuksessa vuoden 2022 lopussa kun Vaasan entiset terveysasemat muuttivat Vaasan Keskussairaalan alueen H-taloon. Omatiimi muodostuu lääkäreistä ja sairaanhoitajista. Mallissa joku tiimin hoitohenkilöstöstä toimii potilaan omana yhteyshenkilönä omalääkärin sijaan. Hoidon jatkuvuus taataan potilas-hoitaja-suhteessa. Omatiimimallin kehittämisen lähtökohtana on ollut vahvempi hoitajaresurssi lääkäriresurssiin verrattuna.	Tarkastuslautakunta toteaa, että Vaasan terveyskeskuksessa kehitetty omatiimimalli vastaa hoidon jatkuvuuden edistämiseen ja suosittelee omatiimimallin käytön laajentamista soveltuvin osin Pohjanmaan hyvinvointialueen muihin terveyskeskuksiin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (29/2024) työpaperin mukaan hoidon jatkuvuus on sidoksissa esimerkiksi parempiin hoitotuloksiin, asiakas-tyytyväisyyteen, hoidon pienempiin kustannuksiin ja erikoissairaanhoidon vähempään käyttöön.

**” Hei,
kuinka voin auttaa?**

7.3. Lastensuojelu

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan hyvinvointialueen on huolehdittava ehkäisevästä lastensuojelusta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissaan sekä siitä, että lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin hyvinvointialueella esiintyvä tarve edellyttää. Lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen. Lastensuojelun keskeinen tehtävä on pyrkiä ehkäisemään lapsen ja heidän perheiden ongelmia sekä puuttumaan niihin riittävän varhain.

Lastensuojelulla tarkoitetaan lastensuojelulaissa säädettyä toimintaa, joita ovat avohuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja -mahdollisuuksia. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan lastensuojelulain 49 §:n mukaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuollon päättymisen jälkeen lapselle tai nuorelle on järjestettävä jälkihuolto lastensuojelulain 75 §:n mukaisesti.

Tarkastuslautakunnan arviointi on kohdistunut Pohjanmaan hyvinvointialueen lastensuojelun palveluntarpeen arvioinnin käsittelyaikojen toteutumiseen, lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitukseen ja sijaishuollon järjestämiseen.

Palvelutarpeen arvioinnit

Lastensuojelulain mukaan lastensuojeluasia tulee vireille joko 12 vuotta täyttäneen lapsen, huoltajan tai muun laillisen edustajan yhteydenotosta, jolloin kyseessä on hakemus tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun tekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Arvion lastensuojelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeesta tekee sosiaalityöntekijä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vierille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportin (56/2024) mukaan lastensuojelutarpeen tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnin käsittely alkoi lakisääteisen seitsemän arkipäivän kuluessa 79 %:ssa tapauksista kaudella 1.4.–30.9.2024. Palvelutarpeen arvioinnin käsittelyn aloittaminen lakisääteisessä ajassa on nopeutunut edellisestä kaudesta 1.10.2023–31.3.2024, jolloin vastaava osuus oli 65 %. Koko maassa kaudella 1.4.–30.9.2024 arvioinnin käsittely alkoi 93 %:ssa määräajan kuluessa. (Taulukko 16). Hyvinvointialueista palvelutarpeen arvioinnin käsittelyn aloittamisessa huonoin tilanne oli Keski-Uusimaalla ollen 76 % ja Pohjanmaalla. (Taulukko 19).

Lastensuojelutarpeen tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnit valmistuivat Pohjanmaan hyvinvointialueella vain 51 %:sti lakisääteisessä kolmen kuukauden määräajassa kaudella 1.4.–30.9.2024. Palveluntarpeen arviointien valmistuminen lakisääteisessä ajassa on hidastunut edellisestä kaudesta 1.10.2023–31.3.2024 jolloin vastaava osuus oli 56 %. Ongelma on seurausta siitä, että henkilöstömitoitusta ei ole toteutunut. Koko maassa kaudella 1.4.–30.9.2024 arvioinnit valmistuivat 80 %:sti määräajassa. (Taulukko 16). Hyvinvointialueista palvelutarpeen arviointien valmistumisessa huonoin tilanne oli Pohjanmaalla ja Päijät-Hämeessä ollen 55 %. (Taulukko 19).

Taulukko 16. Pohjanmaan hyvinvointialueen ja koko maan lastensuojelutarpeen tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnin aloituksen ja valmistumisen määräaikojen toteutuminen vuonna 2024 päättyneillä seurantakausilla.

Alue	Aloitettut arvioinnit (7 pvä)* 1.10.2023– 31.3.2024, %	Aloitettut arvioinnit (7 pvä)* 1.4.–30.9.2024, %	Valmistuneet arvioinnit (3 kk)** 1.10.2023– 31.3.2024, %	Valmistuneet arvioinnit (3 kk)** 1.4.–30.9.2024, %
Pohjanmaa	65,4	78,6	55,9	51,1
Koko maa	92,2	92,5	82,9	80,0

*7 arkipäivän määräajassa aloitetut palvelutarpeen arvioinnit.

**3 kuukauden määräajassa valmistuneet palvelutarpeen arvioinnit.

Lähde: THL, tilastoraportti 56/2024, 4.12.2024, Lastensuojelun käsittelyajat 1.4.–30.9.2024.

Henkilöstömitoitus

Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoituksesta on säädetty lastensuojelulain 1.1.2022 voimaan tullessa 13 b §:n muutoksella. Vuosina 2022 ja 2023 yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä sai olla vastuullaan enintään 35 lasta. Vuoden 2024 alusta lukien sosiaalityöntekijällä saa olla vastuullaan enintään 30 lasta.

Pohjanmaan hyvinvointialueen lastensuojelun sosiaalityöntekijällä oli keskimäärin 30 asiakasta lokakuussa 2024 Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportin (57/2024) Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus lokakuussa 2024 mukaan. Asiakaskeskiarvo on laskenut keskimäärin 18 asiakkaalla huhtikuun 2024 keskiarvosta 48. Koko maan asiakaskeskiarvo oli 27 asiakasta lokakuussa 2024. Pohjanmaan hyvinvointialueen ja koko maan asiakaskeskiarvon toteuma vuonna 2023 ja 2024 on todettavissa taulukosta 17.

Taulukko 17. Pohjanmaan hyvinvointialueen ja koko maan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakaskeskiarvot* vuonna 2023 ja 2024.

* Asiakaskeskiarvo kuvaa kuinka paljon vastuusosiaalityöntekijällä on keskimäärin alle 18-vuotiaita asiakkaita.

Alue	Huhtikuu 2023	Lokakuu 2023	Huhtikuu 2024	Lokakuu 2024
Pohjanmaa	36	36	48	30
Koko maa	31	31	30	27

Lähde: THL, tilastoraportti 57/2024, 4.12.2024, Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus lokakuussa 2024.

Pohjanmaan hyvinvointialueella lastensuojelulain 27 §:n mukaisten asiakkaiden määrä oli 944 lokakuussa 2024. Verrattuna huhtikuuhun 2024 on asiakkaiden määrä 969 laskenut noin 3 %. **Lokakuun 2024 tarkasteluajankohtana enimmäisasiakasmäärä 30 ylittyi Pohjanmaan hyvinvointialueen 21 lastensuojelun sosiaalityöntekijällä, mikäli oli 66 % sosiaalityöntekijäresurssista. Koko maan lastensuojelun sosiaalityöntekijäresurssista enimmäisasiakasmäärä ylittyi 21 %:lla. (Taulukko 18). Tilanne oli heikoin Päijät-Hämeessä, jossa enimmäisasiakasmäärä ylittyi 69 %:lla ja toiseksi heikoin Pohjanmaan hyvinvointialueella.**

Lainmukainen asiakasmäärä toteutui Etelä-Karjalassa, Itä-Uusimaalla, Helsingissä, Kainuussa ja Keski-Suomessa. (Taulukko 19).

Pohjanmaan hyvinvointialueella lastensuojelun sosiaalityöntekijän vakansseja oli avoinna

kuuden henkilötyövuoden edestä lokakuussa 2024, kun huhtikuussa 2024 avoinna oli seitsemän vakanssia. **Saadun selvityksen mukaan vuoden 2025 alussa on rekrytoitu seitsemän sosiaalityöntekijää ja helmikuun 2025 tilanteen mukaan avoimia vakansseja on kolme, joista kahta vakanssia hoidetaan määräaikailla sijaisuuksilla ja kolmas vakanssi on johtavalla sosiaalityöntekijällä. Pohjanmaan hyvinvointialueella on tehty tietoinen valinta, että niin sanottuja sijaispäteviä työntekijöitä ei työn vaativuuden vuoksi käytetä. Lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015 § 12 mukaan sijaispätevä henkilö on sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, joka on suorittanut hyväksytysti sosiaalityön aineopinnot ja käytännön harjoittelun. Opiskelija toimii ammattiin valmistuneen sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena ja voi toimia sosiaalityöntekijän ammatissa tilapäisesti**

enintään vuoden ajan. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportin 57/2023 mukaan Pohjanmaata lukuun ottamatta kaikilla muilla hyvinvointialueilla oli sijaispäteviä työntekijöitä.

Pohjanmaan hyvinvointialueen huhtikuussa 2024 alkaneisiin yhteistoiminta-neuvotteluihin sisältyi mittava sosiaali- ja terveyskeskuksen toimialan sosiaalihuollon lapsi- ja perhepalveluiden uudelleenjärjestely. Päätettyjen muutosten lähtökohtana olivat henkilöstön toiveet, hyvinvointialueen strategia ja tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelma sekä sosiaalihuollon kansallinen ja hyvinvointialueen

kehittämisohjelma. Lastensuojelussa muutoksessa nähdään haasteena toimeenpano ja henkilöstön voimavarat, koska psykososiaalisen kuormituksen on todettu olevan pitkään korkea. Henkilöstön saatavuutta ja pysyvyyttä vahvistetaan muun muassa toimivalla johtamisella, johtavien sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävällä tiimityöllä ja ammattitaitoisella henkilöstöllä, jolla on mahdollisuus osaamisen ylläpitoon ja uudistamiseen sekä kehittämistyöhön ja vaikuttamiseen. Lisäksi saadun selvityksen mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen lastensuojelun sosiaalityöntekijän palkkataso on hyvä hyvinvointialueiden vertailussa.

Taulukko 18. Pohjanmaan hyvinvointialueen ja koko maan lastensuojelun henkilöstömitoitustiedot lokakuussa 2024.

Alue	Asiakkaita*	Sosiaalityöntekijä-resurssi	Avoimet vakanssit	Enimmäisasiakasmäärän ylitykset	Ylittävien osuus
Pohjanmaa	944	32	6	21	66 %
Koko maa	33 281	1 238**	127	254	21 %

Lähde: THL, tilastoraportti 57/2024, 4.12.2024, Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus lokakuussa 2024.

* Lastensuojelulain 417/2007 § 27 mukaiset 0–17-vuotiaat asiakkaat.

** Pätevät ja sijaispätevät sosiaalityöntekijät.

Taulukko 19. Lastensuojeluasioiden käsittely lainmukaisten aikarajojen ja asiakasmäärien raameissa hyvinvointialueittain, syksy 2024.

Alue	Käsittely (7 vrk) 1.4.–30.9.2024, %	Arviointi (3 kk) 1.4.–30.9.2024, %	Asiakaskeskiarvo, lokakuu 2024	Yli 30 asiakasta, lokakuu 2024, %
Etelä-Karjala	100	97	16	0
Itä-Uusimaa	100	99	24	0
Helsinki	98	95	25	0
Kainuu	99	85	26	0
Kanta-Häme	90	83	20	11
Kymenlaakso	98	98	28	19
Etelä-Savo	96	85	26	12
Pohjois-Pohjanmaa	87	81	25	12
Keski-Suomi	88	69	24	0
Vantaa-Kerava	98	84	30	2
Pohjois-Karjala	96	84	27	17
Pohjois-Savo	95	82	27	17
Etelä-Pohjanmaa	98	87	29	29
Länsi-Uusimaa	89	77	22	19
Lappi	88	88	30	30
Keski-Uusimaa	76	75	29	21
Satakunta	92	82	31	51
Päijät-Häme	95	55	33	69
Varsinais-Suomi	94	76	31	30
Keski-Pohjanmaa	90	77	35	42
Pirkanmaa	93	72	31	47
Pohjanmaa	79	51	30	66

Lähde: THL, tilastoraportti 57/2024, 4.12.2024, Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus lokakuussa 2024, muokattu.

Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoitona tai muualla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lain 50 §:n mukaan laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

Vuonna 2024 Pohjanmaan hyvinvointialueella oli 332 lasta sijaishuollossa. Sijaishuollossa olevien lasten määrä on laskenut 6 % vuoden 2023 määrästä 353 lasta. Saadun tiedon mukaan resurssivaje on saattanut vaikuttaa sijaishuollossa olevien lasten määrään.

Sijoitettuna perhehoitoon oli 55 % (2023: 47 %) ja laitoshoitoon 45 % (2023: 53 %) lapsista. Saadun selvityksen mukaan tavoitteena on 70 %:n osuus perhehoidossa, joka on lastensuojelulain perusteella ensisijainen vaihtoehto sijaishuollossa.

Hyvinvointialueen omien lastensuojeluyksiköiden käyttöaste on ollut alimmillaan 40 %, mutta lähes 100 % syyskaudella 2024. Yksi neljästä omasta lastensuojeluyksiköstä on suljettu vuoden 2024 aikana. Laitoshoidon kustannuksiin pyritään vaikuttamaan oman palvelutuotannon vahvistamisella. Suunnitteilla on muun muassa täydentää omaa palvelua ruotsinkielisille lapsille, joiden laitoshoidon on järjestetty kokonaisuudessaan ostopalveluna. Saadun tiedon mukaan vuonna 2023 sijaishuollon hoitovuorokauden yksikkö-kustannus ostopalveluna oli noin 20 euroa suurempi kuin oman yksikön hoitovuorokauden yksikkökustannus 100 %:n käyttöasteella. Yksikkökustannusta vuodelta 2024 ei ollut arviointihetkellä käytettävissä.

Edellä mainitusta suljetusta omasta lastensuojeluyksiköstä on henkilöstöresurssi siirtynyt vahvistamaan avohuollon tehostettuja tukitoimia lastensuojelun asiakkaille ja ehkäisemään tarvetta lapsen sijaishuololle. Toimenpide on osa Pohjanmaan hyvinvointialueen strategiaa ja tulevaisuus- ja kehittämissuunnitelmaa, johon sisältyy panostus ehkäisevään työhön, varhaiseen tukeen ja avoimiin ja puoliavoimiin hoito- ja palvelumuotoihin.

Havainnot ja suositukset

Havainto	Suositus
Lastensuojelutarpeen tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnin käsittely alkoi Pohjanmaan hyvinvointialueella 79 %:ssa lakisääteisen seitsemän arkipäivän kuluessa kaudella 1.4.–30.9.2024. Lastensuojelutarpeen tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnit valmistuivat Pohjanmaan hyvinvointialueella vain 51 %:sti lakisääteisessä kolmen kuukauden määräajassa kaudella 1.4.–30.9.2024. Lokakuun 2024 tarkasteluajankohtana enimmäis-asiakasmäärä 30 ylittyi Pohjanmaan hyvinvointialueen 21 lastensuojelun sosiaalityöntekijällä, mikäli oli 66 % sosiaalityöntekijäresurssista. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan vuoden 2025 alussa on rekrytoitu seitsemän sosiaalityöntekijää ja helmikuun 2025 tilanteen mukaan avoimia vakansseja on kolme, joista kahta vakanssia hoidetaan määräaikaisilla sijaisuuksilla ja kolmas vakanssi on johtavalla sosiaalityöntekijällä. Pohjanmaan hyvinvointialueella on tehty tietoinen valinta, että niin sanottuja sijaispäteviä työntekijöitä ei työn vaativuuden vuoksi käytetä.	Lastensuojelulain (417/2007) mukaan hyvinvointialueen on huolehdittava ehkäisevästä lastensuojelusta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissaan sekä siitä, että lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin hyvinvointialueella esiintyvä tarve edellyttää. Tarkastuslautakunta toteaa, että Pohjanmaan hyvinvointialueella on lastensuojelun palveluiden saatavuudessa merkittäviä ongelmia, mikä vaatii edelleen huomiota toimenpitein.

7.4. Lasten ja nuorten psykososiaaliset palvelut

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen (50/2024) Nuorten psykososiaalisen tuen arvioinnin tarve mukaan noin kolme viidestä nuoresta raportoi ainakin yhdestä seulontarajan ylittävästä mielenterveyden oireesta tai ongelmallisesta päihteiden käytöstä. Hyvinvointialueiden väliset erot vähintään yhden mielen-terveyden tai päihdeongelman raportoineiden vastaajien yleisyydessä olivat pieniä vaihteluvälin ollessa Pohjanmaan 55 %-sta Helsingin 63 %:iin.

Tutkimuksen mukaan joka kolmannella nuorella oli oireilua samanaikaisesti usealla alueella. Sosiaalisen ahdistuneisuuden oireita havaittiin 36 %:lla, ongelmallista päihteiden käyttöä 19 %:lla ja syömishäiriöriskiin viittaavia oireita 21 %:lla. THL:n tutkimus perustui koko maan kattavaan vuoden 2023 Kouluterveyskyselyyn, jolla kerätään tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä ja palveluista. Kouluterveyskyselyyn vastaavat perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvät lapset, perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvät nuoret sekä lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa 1. ja 2. vuotta opiskelevat nuoret.

Miten Pohjanmaa voi? -raportin maaliskuun 2025 tilannekatsauksessa kouluterveyskyselyn vastausten mukaan Pohjanmaan alueella perusopetuksen 8. ja 9. luokkaa käyvistä nuorista pojista 7,3 %:lla oli kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus ja tytöistä 30,1 %:lla. Fyysistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta oli kokenut 4. ja 5. luokkaa käyvistä oppilaista 21,6 %, joka on noin 4 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa korkeampi. Luokan 4. ja 5. oppilaista 35,6 % oli kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten henkistä väkivaltaa. Suhteellinen osuus oli noin 7 prosenttiyksikköä maan keskiarvoa korkeampi. Itsensä yksinäiseksi tunsu 12,1 % 8. ja 9. luokan oppilaista.

Tarkastuslautakunnan arvioinnissa on selvitetty, miten Pohjanmaan hyvinvointialueen lasten ja nuorten psykososiaalisten palveluiden saavutettavuutta on kehitetty ja miten hoidon saatavuus on toteutunut.

Psykososiaaliset palvelut toimiala tuottaa Pohjanmaan hyvinvointialueella perus- ja erityistason mielenterveys-, päihde- ja riippuvuushoidon palveluita. Palvelut sisältävät sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palveluita. Palveluita tuotetaan sekä lähipalveluina että erityisosaamista keskittävinä palvelukokonaisuuksina. Lähipalveluissa tavoite on, että asiakasta voidaan auttaa ja hoitaa lähellä omaa toimintaympäristöä, perhettä ja tukiverkostoa. Palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa psykososiaaliset palvelut toimiala tekee tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen muiden toimijoiden kanssa. Palveluiden tuottamisessa tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat yksityinen sektori, valtio, kuntasektori, yhdistykset ja niin sanotut kolmannen sektorin toimijat. **Lasten ja nuorten psykososiaaliset palvelut on yksi kolmesta psykososiaaliset palvelut toimialan tulosalueesta. Lasten ja nuorten psykososiaaliset palvelut sisältävät poliklinistä avohoitoa ja osastohoitoa.** Toimiala on yhdistynyt 1.1.2025 kuntoutuksen toimialan kanssa. Toimialan nimi on kuntoutus ja psykososiaaliset palvelut.

Käynnit nuorisoasemilla, psykososiaalisissa keskuksissa ja psykiatrian erikoissairaanhoidossa

Pohjanmaan hyvinvointialueen 0–22-vuotiailla oli 11 067 mielenterveys-/päihdeperusteista käyntiä perusterveydenhuollon nuorisoasemilla ja psykososiaalisissa keskuksissa. Perusterveydenhuollon mielenterveys-/päihdeperusteisten käyntien määrä on kasvanut 17 % vuodesta 2023.

Taulukossa 20 on esitetty käynnit perusterveydenhuollon nuorisoasemilla ja psykososiaalisissa keskuksissa.

Vuoden 2024 aikana Pohjanmaan hyvinvointialueen 0–22-vuotiailla oli 30 476 psykiatrian erikoissairaanhoidon käyntiä. Psykiatrian mielenterveyskäyntien määrä vuodesta 2023 on kasvanut 9 %. Taulukossa 21 on esitetty käynnit psykiatrian erikoissairaanhoidossa.

Lasten ja nuorten mielenterveysperusteisten käyntien määrän mukaan käynnit painottuvat psykiatrian erikoissairaanhoitoon. Pääsääntöisesti 0–17-vuotiaita hoidetaan erikoissairaanhoidossa. Tarkastuslautakunnan saaman vahvistuksen mukaan on tiedossa, että Pohjanmaan hyvinvointialueelta puuttuu lasten mielenterveyspalvelut perustasolta, mikä kuormittaa psykiatrian erikoissairaanhoitoa. Hyvinvointialueen eteläisessä osassa mielenterveyspalvelua on saatavissa myös alle kouluikäisille psykososiaalisen keskuksen perheitiimin kautta. Hyvinvointialueelta puuttuu kuitenkin esimerkiksi perheneuvolan palvelut. Tavoitteena on luoda Pohjanmaan hyvinvointialueelle lasten mielenterveyspalvelut perhekeskustoimijoiden kanssa. Nuoret aikuiset, 18–22-vuotiaat, hoidetaan aikuisten palveluissa.

Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan toimialalla psykososiaaliset palvelut toteutetuissa perusterveydenhuollon mielenterveys- ja päihdepalveluissa ikäryhmien 13–17-vuotiaat ja 18–22-vuotiaat käyntien määrät ovat kasvaneet Pohjanmaan hyvinvointialueella maltillisesti vuodesta 2023. Maltillista kasvua selittää vuoden 2024 aikana palkatut kuusi sairaanhoitajaa, jotka ottavat vastaan yläkoulu- ja lukioikäisiä nuoria Pohjanmaan hyvinvointialueella 15 koululla. Vuoden 2025 aikana palvelun piiriin odotetaan ohjautuvan lisää nuoria, koska kapasiteetti ei ollut vielä täydessä käytössä vuonna 2024. Lisäksi tarkastellaan mahdollisuuksia lisätä palvelun piiriin uusia kouluja ja oppilaitoksia. Tehty henkilöstölisäys auttaa myös toteuttamaan 1.5.2025 voimaan tulevaa terapiatakuuta, minkä mukaan lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten tulee päästä tiettyihin mielenterveyspalveluihin viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun tarve on todettu. Tarkastuslautakunta sai myös tiedoksi, että Pohjanmaan hyvinvointialueen keskisen alueen nuorisoasematoiminnassa on esiintynyt jo vuosia ongelmia vastata hoidon tarpeeseen ja määräraikoihin, minkä osalta palveluiden saatavuutta ja henkilöstön kuormitusta tulee tarkastella jatkossa huolella.

Taulukko 20. Pohjanmaan hyvinvointialueen lasten, nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveys-/päihdeperusteiset käynnit perusterveydenhuollon nuorisoasemilla ja psykososiaalisissa keskuksissa toimialalla psykososiaaliset palvelut vuonna 2023 ja 2024.

Ikäryhmä	Käynnit 2023	Käynnit 2024	Muutos vuodesta 2023
Alle 12-vuotiaat	1 119	1 106	-1 %
13–17-vuotiaat	3 564	4 658	+31 %
18–22-vuotiaat	4 792	5 303	+11 %
Yhteensä	9 475	11 067	+17 %

Lähde: tiedonanto arviointiin tulosaluejohto 15.4.2025.

Taulukko 21. Pohjanmaan hyvinvointialueen lasten- ja nuortenpsykiatrian erikoissairaanhoidon mielenterveyskäynnit vuonna 2023 ja 2024.

Ikäryhmä	Käynnit 2023	Käynnit 2024	Muutos vuodesta 2023
0–6-vuotiaat	984	1 308	+ 33 %
7–12-vuotiaat	7 786	8 280	+ 6 %
13–17-vuotiaat	10 898	11 227	+ 3 %
18–22-vuotiaat	8 270	9 661	+ 17 %
Yhteensä	27 938	30 476	+ 9 %

Lähde: tiedonanto arviointiin tulosaluejohto 15.4.2025.

Lasten ja nuorten psykososiaaliset palvelut nuorisoasemilla ja psykososiaalisissa keskuksissa

Pohjanmaan hyvinvointialueen nuorisoasemilla ja psykososiaalisissa keskuksissa tarjotaan perustason mielenterveys-, päihde-, riippuvuus ja elämänhallinnan ongelmien ennalta-ehkäisyyn ja hoitoon keskittyviä palveluja. Nuorisoasemien ja psykososiaalisten keskusten palvelut ovat maksuttomia ja niihin voi hakeutua ilman lähetettä.

Nuorisoasemia hyvinvointialueella on kaksi. Vaasassa nuorisoasema Klaara ja Pietarsaaressa nuorisoasema Fiilis. Nuorisoasemien palvelutarjonta sisältää ohjausta ja neuvontaa, hoidon- ja palvelutarpeen arviointia, terapeutista tukea tukikeskustelujen ja ryhmätoiminnan muodossa sekä hoidon toteutusta. Klaara tarjoaa palveluita 13–24-vuotiaille ja Fiilis 12–29-vuotiaille.

Psykososiaalisen keskuksen eteläinen alue tarjoaa palveluja 0–18-vuotiaille. Palvelutarjonta sisältää hoidontarpeen arviointia, kartoitus-käyntejä ja hoidon tai palvelun toteutusta sekä perus- että erityistason palveluna. Työskentelymallina on perhekeskeisyys, jossa keskiössä on yksilötuki lapselle ja nuorelle sekä vanhemmuuden tuki sekä perhetapaamiset. Eteläinen alue tarjoaa lisäksi ohjausta ja neuvontaa, hoidon- ja palvelutarpeen arviointia sekä tukikeskusteluja alle 18-vuotiaille, jotka tarvitsevat apua ja tukea päihteidenkäyttö-ongelmaansa. Psykososiaalisen keskuksen pohjoisen alueen palvelutarjonta sisältää ohjausta ja neuvontaa, hoidon- ja palvelutarpeen arviointia, tukikeskusteluja nuoren ja perheen kanssa. Työskentelymallina on perhekeskeisyys kuten eteläisellä alueella. Lisäksi pohjoinen alue tarjoaa päihdetyön palveluja alle 18-vuotiaille.

Kevään 2024 aikana lasten ja nuorten psykososiaaliset palvelut ovat laajentuneet myös useille hyvinvointialueen alueella toimiville yläkouluille ja muutamiin lukioihin kuten edellisen otsikon alla on mainittu. Yläkouluissa ja lukioissa sairaanhoitajat tarjoavat lähtökohtaisesti samoja palveluja kuin nuorisoasemilla.

Psykososiaalisten keskusten ja nuorisواساما-toiminnan osalta on valmisteltu palvelu-tuotannon ja yksiköiden hallinnon osalta integrointia, jossa nuorisواساما Klaara ja keskisen alueen psykososiaalinen keskus yhdistyvät kuten myös nuorisواساما Fiilis ja pohjoisen alueen psykososiaalinen keskus. Eteläisen alueen psykososiaalinen keskus tulee sisällyttämään toimintaansa sama palvelut kuin keskinen ja pohjoinen alue. Integrointi tulee voimaan vuoden 2026 alussa.

Lasten ja nuorten psykososiaaliset erikoissairaanhoidon palvelut

Vaasassa lastenpsykiatrian poliklinikka tarjoaa tutkimusjaksoja ja hoitoa 6–12-vuotiaille. Poliklinikkaan kuuluvat lisäksi pikkulapsipsykiatrian ja oikeuspsykiatrian työryhmät sekä konsultaatiotiimi.

Erikoissairaanhoidon lastenpsykiatrisissa palveluissa osastohoito on viikko-osastohoitoa, jossa lapsi on maanantaista perjantaihin. Osastolla lapsi on lyhyellä kriisijaksolla, viiden tai kuuden viikon tutkimusjaksolla tai yksilöllisesti suunnitellulla hoitojaksolla. Lastenpsykiatrian osasto on viisipaikkainen. Sekä poliklinikalle että osastolle tarvitaan lähete.

Vaasassa nuorisopsykiatrian poliklinikka tarjoaa tutkimusjaksoja ja -hoitoja 13–17-vuotiaille nuorille moniammatillisesti.

Erikoissairaanhoidon nuorisopsykiatrian palveluissa osastohoito on akuuttihoitoa ja moniammatillista tutkimus- ja hoitojaksoja tarjoava osasto. Nuorisopsykiatrian palveluissa osastohoito on ympärivuorokautista. Nuoren hoitoa voidaan toteuttaa perustuen vapaaehtoisuuteen tai tahdosta riippumattomaan hoitopäätökseen. Nuorisopsykiatrian osasto on kahdeksanpaikkainen. Sekä poliklinikalle että osastolle tarvitaan lähete.

Pietarsaareissa on 0–18-vuotiaille lapsille- ja nuorille erikoissairaanhoidon avohoidon palveluna psykiatrian vastaanotto.

Hoitomuotoihin kuuluvat esimerkiksi yksilö- ja ryhmäterapiat, perheterapia, varhaisen vuorovaikutuksen tuki ja tuki kotiympäristössä sekä verkostokokoukset. Suurin osa lapsista ja nuorista saapuu palveluun läheteellä.

Lisäksi Pietarsaareissa Fredrika-klinikka tarjoaa syömishäiriöihin erikoistunutta hoitoa yli 13-vuotiaille nuorille. Klinikalla on polikliinista toimintaa ja päiväosasto. Klinikka palvelee koko hyvinvointialuetta. Klinikalle voi hakeutua ilman lähetettä.

Hoitoon pääsy lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluihin

Terveystietolain (1326/2010) 53 §:n mukaan lasten ja nuorten erikoissairaanhoidon hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa lähetteen saapumisesta ja hoidon tarpeen arviointi on toteutettava kuuden viikon kuluessa lähetteen saapumisesta. Hoidon tarpeen arvioinnin perusteella tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä alle 23-vuotiaille hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioiden kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on todettu.

Terveystietolain ja hyvinvoinnin laitoksen tilaston erikoissairaanhoidon hoitopaikkaa mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueella lastenpsykiatrian hoidon tarpeen arviointia yli kuuden viikon määräajan on odottanut ainoastaan yksi potilas vuoden 2024 lopussa ja kolme potilasta vertailuvuonna 2023. Yli kolme kuukautta hoitoa odottaneita potilaita ei ollut lainkaan vuoden 2024 lopussa kuten ei myöskään vertailuvuonna 2023. Määräaikaisten toteutumien taulukossa 22.

Hoidon tarpeen arviointi ja ensimmäinen hoitokäynti on saatu toteutettua lastenpsykiatriassa määrääkokojen sisällä, mutta sisäiset jonot eivät kyseisissä tilastoissa näy. Tarkastuslautakunnan arvioinnissa saaman tiedon perusteella lastenpsykiatriassa on 31.12.2024 sisäisessä jonossa 14 lasta tutkimuksiin ja 10 lasta terapiaan. Jonotusajat ovat olleet tutkimuksiin (psykologiset tutkimukset/toimintaterapia-tutkimukset) noin kahdeksan kuukautta ja terapiaan (toimintaterapia tai psykoterapia) noin seitsemän kuukautta. Ensikäynnin ja alkuarvion jälkeen arvioidaan tutkimus-/terapiatarve ja mikäli lapsi jonottaa yksilöllisiin tutkimuksiin jatkuu perhetyö jonotusajan rinnalla koko ajan.

Taulukko 22. Lastenpsykiatrian hoitoon pääsyn määräaikojen toteutuminen vuoden 2023 ja 2024 lopussa.

Päivämäärä	Arviointia odottaneet (alle 6 vko) ¹	Arviointia odottaneet (yli 6 vko) ²	Hoitoa odottaneet (alle 90 vrk) ³	Hoitoa odottaneet (yli 90 vrk) ⁴
31.12.2024	11	1	10	0
30.09.2024	13	1	6	0
30.06.2024	5	0	10	0
31.03.2024	4	2	11	2
31.12.2023	0	3	18	0

Lähde: thl.fi, Erikoissairaanhoidon hoitoonpääsy, Hyvinvointialueiden lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa alle 23-vuotiaat.

¹ Alle 6 vko hoidon tarpeen arviointia odottaneet potilaat.

² Yli 6 vko hoidon tarpeen arviointia odottaneet potilaat.

³ Alle 90 vrk hoitoa odottaneet potilaat.

⁴ Yli 90 vrk hoitoa odottaneet potilaat.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilaston erikoissairaanhoidon hoitoonpääsy mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueella nuorisopsykiatrian hoidon tarpeen arviointia yli kuuden viikon määräajan on odottanut ainoastaan yksi potilas vuoden 2024 lopussa ja vertailuvuonna 2023 ei yhtäkään potilasta. Yli kolme kuukautta hoitoa odottaneita potilaita vuoden 2024 lopussa oli yksi kuten myös vertailuvuonna 2023. Määräaikojen toteutuminen taulukossa 23.

Kuten lastenpsykiatriassa myös nuorisopsykiatriassa hoidon tarpeen arviointi ja ensimmäinen hoitokäynti on saatu toteutettua määräaikojen sisällä, mutta sisäiset jonot eivät kyseisissä tilastoissa näy. Tarkastuslautakunnan arvioinnissa saaman tiedon perusteella nuorisopsykiatriassa on 31.12.2024 sisäisessä jonossa 15 nuorta tutkimuksiin ja 15 nuorta terapiaan. Jonotusajat ovat olleet kartoitusjaksoille noin 1–3 kuukautta ja terapiaan noin 1–4 kuukautta. Saadun tiedon mukaan kartoitusjakson ja terapian aloitus järjestetään nopeammin alkavaksi, mikäli nuoren tilanne niin vaatii.

Taulukko 23. Nuorisopsykiatrian hoitoon pääsyn määräaikojen toteutuminen vuoden 2023 ja 2024 lopussa.

Päivämäärä	Arviointia odottaneet (alle 6 vko) ¹	Arviointia odottaneet (yli 6 vko) ²	Hoitoa odottaneet (alle 90 vrk) ³	Hoitoa odottaneet (yli 90 vrk) ⁴
31.12.2024	16	1	17	1
30.09.2024	7	0	2	0
30.06.2024	10	0	10	0
31.03.2024	11	0	6	0
31.12.2023	10	0	15	1

Lähde: thl.fi, Erikoissairaanhoidon hoitoonpääsy, Hyvinvointialueiden lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa alle 23-vuotiaat.

¹ Alle 6 vko hoidon tarpeen arviointia odottaneet potilaat.

² Yli 6 vko hoidon tarpeen arviointia odottaneet potilaat.

³ Alle 90 vrk hoitoa odottaneet potilaat.

⁴ Yli 90 vrk hoitoa odottaneet potilaat.

Saavutettavuuden kehittäminen

Nuorille on kehitetty digitaalisia ratkaisuja palvelujen saavutettavuuden parantamiseksi. **Pohjanmaan hyvinvointialueen verkkosivuilla on 13–19-vuotiaille suunnattu sähköinen tuen ja hoidontarpeen arviointityökalu, interventionavigaattori Nuorten navi. Työkalun kyselyllä kartoitetaan nuoren elämäntilannetta sekä hänen kokemiaan ongelmia tai vaikeuksia.** Kysely sisältää kansallisesti suositeltuja oiremittareita yleisimpien mielenterveyden ongelmien kartoittamiseen. Työkalu auttaa vähentämään arviointiin kuluva aikaa, tunnistamaan ne nuoret, jotka voidaan ohjata matalan kynnyksen psykososiaalisiin palveluihin tai ne nuoret, jotka vaativat tarkempaa arviota ja/tai intensiivisempää hoitoa.

Nuorten navin käyttöönotto on osa Pohjanmaan hyvinvointialueella toteutettua lasten ja nuorten palveluiden sekä myös nuorten aikuisten palveluiden kehittämistä. Kehittämistoimenpiteinä on kehitetty hoitoon ohjausta ja hoidon tarpeen arviointia sekä otettu käyttöön uusia menetelmiä kuten interpersoonallinen ohjaus (IPC), interpersoonallinen terapia (IPT-N) ja kognitiivinen lyhytterapia. Interpersoonallisen ohjauksen avulla autetaan lievästä tai keskivaikeasta masennuksesta kärsiviä nuoria ja ohjausta pyritään hyödyntämään muun muassa koulu-ympäristössä. Lisäksi käyttöön on otettu ohjattu omahoito.

Uutena tukimuotona nuoret saavat keskittymis- ja tarkkaavaisuushaasteisiin ohjattua omahoitoa. **Viime vuosina tarve ADHD-tutkimuksille ja -hoidolle on kasvanut valtakunnallisesti kuten myös Pohjanmaalla. Ohjattu omahoito tarjoaa konkreettisia työkaluja oman hyvinvoinnin edistämiseen.** Mikäli oireet jatkuvat ja tutkimuskriteerit täyttyvät voidaan ADHD-tutkimukset aloittaa. Palvelu kattaa myös mahdollisen lääkehoidon seurannan. Yli 16-vuotiaiden nuorten keskittymis- ja tarkkaavaisuushaasteiden tuki sekä ADHD-tutkimukset on tuotu osaksi perusterveydenhuollon palveluja keskisellä alueella Vaasassa, minkä tavoitteena on keventää erikoissairaanhoidon kuormitusta ja nopeuttaa nuorten hoitoon pääsyä.

Sekä nuorisoasema Klaaraan Vaasassa, että Fiilikseen Pietarsaaressa on mahdollista ottaa yhteyttä sähköisen asiainnin kautta. Yhteydenoton jälkeen varataan nuorelle ensikäynti, joka on mahdollista toteuttaa joko läsnävastaanottona tai etävastaanottona. Tavoitteena on laajentaa etävastaanottoja Pohjanmaan hyvinvointialueen lasten ja nuorten psykososiaalisissa palveluissa.

Lasten ja nuorten psykososiaalisissa palveluissa tietoa asiakastytyvyydestä kerätään sekä asiakaspalautejärjestelmällä että suullisesti annetuilla palautteilla asiakaskokemuksen kehittämiseksi. **Kannustuksista huolimatta asiakaspalautteiden määrä palveluista on ollut vähäistä. Palautteiden käsittelyä ja kehittämisideoiden huomioimista pidetään lasten ja nuorten psykososiaalisissa palveluissa tärkeänä.**

Henkilöstö

Lasten ja nuorten psykososiaalisissa palveluissa Pohjanmaan hyvinvointialueella toimii moniammatilliset työryhmät, joihin kuuluvat lääkäri, psykologi, hoitohenkilökunta, sosiaalihuollon henkilöstö, toimintaterapeutti, kuvataideterapeutti ja virkalääkärit. **Vuoden 2024 lopussa vakinaisen henkilöstön määrä oli 56 ja määräaikaisen henkilöstön kahdeksan. Lastenpsykiatriassa virkalääkäreitä on neljä: kolme erikoislääkäreitä ja yksi erikoistuva lääkäri. Nuorisopsykiatriassa on kaksi virkalääkäreitä: ylilääkäri ja erikoistuva lääkäri.**

Nuorisoasemilla työskentelee psykologeja, sairaanhoitajia, sosiaaliohjaajia, nuorisotyöntekijä ja toimistosihteerit. Klaarassa on tarjolla myös nuorisopsykiatrian ja muiden lääkäreiden palveluita. Psykologin toimia on yhteensä 15.

Tarkastuslautakunnan arvioinnissa saaman selvityksen mukaan vakanssien täyttöaste on hyvä. Täyttämättömiä lääkärinvirkoja on kaksi nuorisopsykiatrialla ja kaksi lastenpsykiatrialla. Henkilöstön vaihtuvuus on vähäistä. Vuoden 2023 työhyvinvointikyselyn tulosten mukaan 34 vastaajasta kokee 81 % työnsä mielekkääksi, 95 % työyhteisön yhteistyön toimivana, 90 % lähiesihenkilön toiminnan oikeudenmukaiseksi ja 69 % suosittelisi työnantajaa ystävälleen. Vastaajista työnantajan vaihtamista on harkinnut 63 %.

Lasten ja nuorten psykososiaalisissa palveluissa merkittävimmät palveluiden ostot ovat lääkäripalvelut. Peruspalveluissa lääkäripalvelut tuotetaan 100 %:isesti ostopalveluna. Psykiatrian erikoissairaanhoidossa lääkäripalveluja tuotetaan virkalääkäreiden lisäksi kahden lääkärin ostopalveluna nuorisopsykiatrialla.

Peruspalveluissa psykologipalveluita on ostettu jonkin verran alueemme pohjoisissa palveluissa. Erikoissairaanhoidossa on ostettu sekä avo- että osastopalvelua muun muassa Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueilta sekä lisäksi joitakin ostoja avohoitoon liittyen on HUS-yhtymältä.

Vuonna 2024 erikoissairaanhoidon avo- ja osastohoidon ostopalveluiden osuus oli 6 % lasten ja nuorten psykososiaalisten palveluiden kokonaiskustannuksista. Joitain terapia-palveluita ostetaan maksusitoumuksella. Pääsääntöisesti pitkät terapiat ovat Kelan korvaamia. Koko psykososiaalisten palveluiden toimialaa koskeneen lääkärikilpailutuksen myötä lääkäriresursseja on vahvistettu. Kilpailutuksessa on luotu standardit laadunvalvonnalle sekä vaatimukset laatutasolle, johon palveluntuottaja sitoutuu.

Havainnot ja suositukset

Havainto	Suositus
Pohjanmaan hyvinvointialueen 0–22-vuotiailla oli 11 067 mielenterveys-/päihdeperusteista käyntiä perusterveydenhuollon nuorisoasemilla ja psykososiaalisissa keskuksissa. Perusterveydenhuollon mielenterveys-/päihdeperusteisten käyntien määrä on kasvanut 17 % vuodesta 2023. Vuoden 2024 aikana Pohjanmaan hyvinvointialueen 0–22-vuotiailla oli 30 476 psykiatrian erikoissairaanhoidon käyntiä. Psykiatrian mielenterveyskäyntien määrä vuodesta 2023 on kasvanut 9 %. Lasten ja nuorten mielenterveysperusteisten käyntien määrän mukaan käynnit painottuvat psykiatrian erikoissairaanhoidon. Pääsääntöisesti 0–17-vuotiaita hoidetaan erikoissairaanhoidossa. Tarkastuslautakunnan saaman vahvistuksen mukaan on tiedossa, että Pohjanmaan hyvinvointialueelta puuttuu lasten mielenterveyspalvelut perustasolta, mikä kuormittaa psykiatrian erikoissairaanhoidon.	Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että Pohjanmaan hyvinvointialueelle luodaan perustason palveluja lasten mielenterveysongelmiin vastaamiseksi.
Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan toimialalla psykososiaaliset palvelut toteutetuissa perusterveydenhuollon mielenterveys- ja päihdepalveluissa ikäryhmien 13–17-vuotiaat ja 18–22-vuotiaat käyntien määrät ovat kasvaneet Pohjanmaan hyvinvointialueella maltillisesti vuodesta 2023. Maltillista kasvua selittää vuoden 2024 aikana palkatut kuusi sairaanhoitajaa, jotka ottavat vastaan yläkoulu- ja lukioikäisiä nuoria Pohjanmaan hyvinvointialueella 15 koululla.	Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että mielenterveyspalveluja on mahdollista tarjota koulujen yhteydessä ja suosittelee, että palvelun piirissä olevien koulujen määrää voidaan lisätä.

Havainto	Suositus
Hoidon tarpeen arviointi ja ensimmäinen hoitokäynti on saatu toteutettua lastenpsykiatriassa määrääkojen sisällä, mutta sisäiset jonot eivät tilastoissa näy. Tarkastuslautakunnan arvioinnissa saaman tiedon perusteella lastenpsykiatriassa on 31.12.2024 sisäisessä jonossa 14 lasta tutkimuksiin ja 10 lasta terapiaan. Jonotusajat ovat olleet tutkimuksiin (psykologiset tutkimukset/toimintaterapiatutkimukset) noin kahdeksan kuukautta ja terapiaan (toimintaterapia tai psykoterapia) noin seitsemän kuukautta. Nuorisopsykiatriassa hoidon tarpeen arviointi ja ensimmäinen hoitokäynti on saatu toteutettua määrääkojen sisällä, mutta myös nuorisopsykiatriassa on 31.12.2024 sisäisessä jonossa 15 nuorta tutkimuksiin ja 15 nuorta terapiaan. Jonotusajat ovat olleet kartoitusjaksolle noin 1–3 kuukautta ja terapiaan noin 1–4 kuukautta.	Tarkastuslautakunta on huolissaan sisäisistä jonoista ja painottaa, että lasten ja nuorten tulee saada tarvitsemansa palvelut heidän auttamiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
Lasten ja nuorten psykososiaalisissa palveluissa merkittävimmät palveluiden ostot ovat lääkäripalvelut. Peruspalveluissa lääkäripalvelut tuotetaan 100 %:isesti ostopalveluna. Psykiatrian erikoissairaanhoidossa lääkäripalveluja tuotetaan virkalääkäreiden lisäksi kahden lääkärin ostopalveluna nuorisopsykiatrialla. Koko psykososiaalisten palveluiden toimialaa koskeneen lääkärikilpailutuksen myötä lääkäriresursseja on vahvistettu. Kilpailutuksessa on luotu standardit laadunvalvonnalle sekä vaatimukset laatutasolle, johon palveluntuottaja sitoutuu.	Tarkastuslautakunta painottaa hoidon jatkuvuuden ja laadun merkitystä lasten ja nuorten psykososiaalisissa palveluissa, mikä tulee ostopalveluiden osalta varmistaa.

” Lasten ja nuorten psykososiaaliset palvelut ovat laajentuneet myös useille hyvinvointi-alueen alueella toimiville yläkouluille ja muutamiin lukioihin.

Revisionsnämnden för Österbottens välfärdsområde Pohjanmaan hyvinvointialueen tarkastuslautakunta

Vasa Vaasa 14.5.2025

Mikael Gädda
ordförande/puheenjohtaja

Barbro Kloo
medlem/jäsen

Antti Tuomela
viceordförande/varapuheenjohtaja

Jukka Mäkynen
medlem/jäsen

Heimo Hokkanen
medlem/jäsen

Hanna Strandberg
medlem/jäsen

Kari Häggblom
medlem/jäsen

Maria Palm
medlem/jäsen

Gunilla Jusslin
medlem/jäsen

Kenneth Holmgård
ersättare/varajäsen